MAXIMILIANI STOLL,

M. D. ET PROFESSOR. PRAXEOS MEDICAE PUBLICI,

PARS PRIMA

RATIONIS MEDENDI,

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD H. ET A. KOSTER,
MDCCLXXX.
Proſtant venales etiam in Gallia, Hiſpania, &c.

PRÆFATIO.

Cum præfens libellus medendi rationem Collegio practico Vindobonenfi ufitatam exponat, e re vifum fuit, brevem Nofocomii hujus practici defcriptionem legentibus dare.

AUGUSTÆ MARIÆ THERESIÆ munificentia jam ante multos annos Nofocomium practicum inftitutum fuiffe, in quo Medicinæ Studiofi, poftquam theoretica artis Hippocraticæ difciplina fufficienter imbuti fuerint, ad ipfum ejus exercitium duce profeffore practico fe accingant, abunde conftat.

Hanc fpartam qua laude Vir eximius Antonius de Haen, & quanto cum emolumento rei medicæ gesferit, multa ab eo præclare fcripta teftantur. Eo defuncto graviffimam hanc provinciam ILLUSTRISSIMUS L. B. DE STÖRK, cujus tantæ in me voluntatis, dum fpiritus hos reget artus, mecum vivet memoria fempiterna, mihi demandavit.

VIR HIC in commoda Studiorum, Patriæ, Cæfarumque natus, multa denuo promovendo ftudio clinico adjumenta procuravit: Nofocomium practicum aptiorem in locum transtulit, ut iisdem modo Ædibus cum altero, quod S. S. Trinitatis vocant, contineatur, & cum eodem in unum coaluerit. Hic

ingens quotidie ægrotantium confluxus morbos, quoscunque volueris, feligendos, demonftrandosque fuppeditat. Præterea illud etiam commodi Medicinæ Studiofi nunc habent, quod, ubi quamdam in Nofocomio practico penes ægros pauciores cognofcendorum, curandorumque morborum facultatem fibi compararint, amplior ipfis perficiendæ artis campus aperiatur, atque ad reliqua fpatiofa variorum ægrotantium quotidie huc affluentium cubilia perducantur, ut, quemadmodum novitii milites levioribus velitationibus exercitati ad graviores conflictus præparantur, ita & hi, morborum ingenium in ægris paucioribus edocti, numerofiorem diverfimode ægrotantium copiam contemplando fefe ulterius inftruant, fibique, dum praxin alienis quafi fumptibus exercent, judicium quoddam practicum, atque infignem in apte judicando promptitudinem concilient, quibus dotibus comparandis, cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecefſariis, fola librorum lectitatio neutiquam par eft.

Ad hanc in arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti graviffimi auxilia folers EJUSDEM ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS cura fuppeditavit.

Cum enim multi ejusmodi morbis conflictentur, qui eos lecto non affigunt, hinc in eadem hac noftra domo ftatis quotidie horis, locove adventantium querelæ excipi, remediaque, quibus fuæ dein quivis domi utatur, diftribui gratis folent.

Cum aliquot centeni quotannis miferiarum fuarum folamen hic quærant, nonne maxime opportuna perdifcendæ praxeos medicæ in quocunque morborum genere occafione fruuntur, qui quotidie huic pauperum conventui intereffe voluerint?

Ut nihil fupereffet, quod animus vel avidiffimus ftudiorum amplius defideraret, alia infuper quædam

ftu-

ftudia, præterquam quod ea in publico Athænæo coram copiofo quotidie auditore pertractentur, juffu ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRÆSIDIS tanquam univerfæ quoddam, qua late patet, praxeos medicæ complementum noftris etiam in Ædibus exercitantur.

Ars enim obftetricia etiam apud nos ab exercitatiffimo hac in arte viro Raphaële Steidele Chirurgiæ Profeffore penes machinas ingeniofe ab ipfo hunc in ufum excogitatas, & tandem ad ipfos parturientium lectos medicinæ ftudiofis traditur. Qui vero non fola theoria contenti ipfa artis exercitatione imbui volunt, eam hic occafionem nancifcuntur, quæ ipforum defiderio abunde fatisfaciet.

Praxin chirurgicam, anatomen, operationes chirurgicas idem Cl. Chirurgiæ Profeffor copiofam juventutem dexteritate infigni, induftriaque quotidie docet.

Copia quoque fecandi cadavera omnibus iis fit, qui exquifitiori ftudio anatomen colunt, feque ipfos in arte diffecandi exercere defiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit, ne alia nobis adjumenta defint, quæ ad artem facilius addifcendam conferre boni quid quacunque ratione poffunt. Hinc locupletiffimus tam medicus, quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa fumit: hinc felecta librorum fupellex comparata novis identidem acceffionibus ditatur.

Sed etiam id fingulare, æternaque memoria dignum eminenti, quo in fcientias impenfe fertur, AUGUSTÆ NOSTRÆ ftudio, munificentiæque debemus, quod exteris æque, ac indigenis ifto multiplicis comparandæ fcientiæ beneficio uti gratis detur.

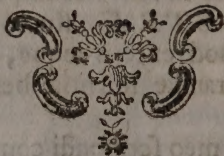
Nunc pauca de meo fcribendi confilio dicam.

Ut primum graviſſimum hoc munus mihi decretum erat, in id potiſſimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *paſſim* affligunt, ſive omnium horarum non obſervato temporum ordine ii ſint, ſive certas tantum anni partes ament, naturam, geniumque perveſtigarem.

Etenim uſu cum meo, tum & aliorum experiebar, notionem non eorum ſolummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, ſed illorum etiam, qui inter vulgatiſſimos, curatuque leviores a plerisque habentur, quive affligunt potius, quam enecant, nondum ita ex omni parte completam, adæquatamque eſſe, quemadmodum vulgo exiſtimant, & non pauci vel ipſos inter medicos arbitrantur.

Operæ igitur non exiguum pretium me facturum exiſtimabam, ſi, quæ ſedula horumce morborum contemplatione, & luculenta quotidie experientia doctus in adverſaria conjeci, publici nunc juris faciam, fidaque narratione, ac ſimplici ſtylo, quæ in tanto ægrotantium numero prodeſſe, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

Votorum idcirco me compotem, fortunatumque reputabo, ſi opella hac mea, utut tenui, ac levidenſi, ad profliganda pernicioſarum opinionum commenta conferre boni quid, diſtinctioresque morborum quorundam vulgatiorum notiones communicare, atque ab omni vana hypotheſi alienus obſervata aliorum nondum fortaſſe ſufficienter comprobata fidarum obſervationum ſuffragio valeam confirmare.

EL-

ELENCHUS.

Brevis Descriptio

CONSTITUTIONIS ANNI 1775.

SEP-

BRE-

BREVIS DESCRIPTIO CONSTITUTIONIS ANNI 1775.

Morbos populares defcripturum non folum eam tempeftatum rationem, quæ morbis ipfis comes eft, fed etiam illam, quæ paulo ante prægreffa, & integrum modo effectum fortita, certam in corpus diathefin induxit, exponere oportet. En cur ea, quæ de conftitutione temporis anni proxime elapfi, varioque tempeftatis ad valetudinem habitu, fparfim in adverfaria conjeceram, nunc collecta, contractaque recenfeam.

Menfis Januarius anni 1775 a gelu magno ordiebatur: fecutæ mox nives copiofiffimæ, nebulæ multæ, foetentes, noctu, mane, itemque vefperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu ftantibus repente tepor. Diffluxere nives: pluviæ admodum copiofæ. Poft medium menfem fubitum

gelu, rigidumque. Altæ nives, venti rari, exigui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatæ, cœlum nubibus, nebulisque trifte, venti tenues.

Januario ad exitum vergente convulfiva infantum tuffis caput efferre cepit.

Ineunte Februario temporis proxime elapfi tepida conftitutio incrementa fumpfit: nebulæ denfæ, pluviæ raræ, interpellante fubinde validiffimo vento. Poft initium tepor, gelu, paucæ nives, rarus fol, pluviæ, venti, nebulæ fœtentes, depluentes, varia ratione per totum menfis decurfum fefe excipiebant, ita tamen, ut atmosphæræ tepor primas teneret. Finis menfis calore verno incaluit: venti tenues.

Convulfiva infantum tuffis maxime viguit, & circa menfis medium ferinas adultorum tuffes in focietatem adfcivit.

Martius totus mutabilis, jam veri fimilis, jam borealis, cœlo ad initium fereno, circa finem vero nebulofo, imbrofoque. Tuffes ferinæ longe lateque dominabantur.

Aprilis mutabili fuo genio hoc anno præter morem indulfit. Frequens fubitaque caloris in frigus commutatio, cœli fereni in procellofum, imbrofum, nebulofum: venti varii, crebri. Ad medium usque Aprilem idem tuffis ferinæ imperium, convulfiva infantum tuffi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remifit.

Menfe Majo crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies auftrini, noctes aquilonares. Siccitas fumma. Cœlum ferenum, crebro, forti, varioque perflatum vento. Circa finem copiofiffimæ pluviæ, ventus perfrigidus, quo etiam tempore, filentibus & convulfiva, & ferina tuffi, alia tuffis fpecies exorta vix ulli pepercit, quam ob figna redun-

dan-

dantis in ventriculo bilis, tum etiam ex eo, quod vomitu, aut alvi ductione cito ſanaretur, *ſtomachicam* appellarunt, etſi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in ægrorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio Junii frequens caloris frigorisque mutatio, noctibus plerumque ſolito frigidioribus. Poſt initium calores magni, conſtantes, cœlum ſerenum, ſiccum, rariſſimæ pluviæ. Exeunte menſe conſtitutio nebuloſa, humidaque ſucceſſit: toto hoc menſe tuſſis ſtomachica graſſabatur.

Menſe Julio æſtus fere conſtans, raræque pluviæ: tuſſis ſtomachica circa finem vix non penitus comprimebatur.

Menſe Auguſto æſtus magni, ſquallor, rariſſimæ pluviæ, crebra tonitrua. Morbi pauci, ſporades. Sudores nocturni copioſiſſimi.

Ad medium ferme Septembris calores magni. Succeſſit dein frigus, cœlo ut plurimum ſereno. Febres plures, ac præteritis menſibus, eæque huic anni tempori maxime ſolennes, intermittentes, remittentes, item choleræ, diarrhœæ &c. &c. non tamen præter aliorum annorum morem viſebantur.

Menſis October frigidus, humidusque ut plurimum fuit, attamen pauciorum paulo morborum, quam menſis prægreſſus, ferax.

November continuis fere pluviis maduit. Nives exiguæ, citoque diffluentes. Minus, quam pro temporis hujus ratione, frigus, præcipue circa finem.

Rheumatiſmi univerſales: deſtillationes topicæ variæ: aphthæ etiam inter adultos. Fœminæ debiliores præcipue, crudo primarum viarum apparatu, muco, ſero putri, laborabant.

Menſe Decembri pluviæ crebræ, tempusque humidum, non frigidum, præcipue circa initium &

 finem;

finem; circa medium vero ſiccum, & frigidum. Defluxiones multæ ad oculos, nares, fauces, pulmones; artus.

Hæc fere prioris anni conſtitutio fuit, qua breviter delineata ſequentis anni 1776 rationem deſcribemus.

M. STOLL

M. STOLL

RATIO MEDENDI.

PARS PRIMA.

JANUARIUS, ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium nives multæ fuere; inde ad medium usque Januarii constitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis hujusce ratione. A 15ta mensis ad finem usque frigus siccissimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima mensis tempora ab hominum memoria frigidissima dicerentur.

Initio mensis variolæ malignæ non paucæ, morbilli benignæ indolis non infrequentes visebantur. Febres, quæ ad medium usque mensem serosæ fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidissima hyeme per omnem Europam sæviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides, ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio Februarii idem hyemis sævissimæ rigor; at tribus, quatuorve exactis diebus successit aura mollis, humida, dominante austro, quæ per totius mensis decursum non interrupta perstitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui sub anni principium grassabantur.

MARTIUS.

Mensis hic ut plurimum siccus erat, frigore, caloreque alternatim sese excipientibus, calore tamen, si omnia spectes, prævalente. Febres catarrhales innumeræ, peripneumoniarum, ac pleuritidum quæ-

dam species, quam curatius explicandam e re esse arbitror, tum, quod ea hoc anni tempore, quo Nosocomio ad sanctissimam Trinitatem præficerer, mihi frequentissime contemplanda, sanandaque, in tanto adfluentium quotidie ægrorum ex plebe numero, obvenerit, cum etiam (quæ ratio longe superior est) quod illam necdum ita adcurate descriptam, aut si descripta sit, ejus tamen curandæ methodum necdum satis in usum tractam, vulgatamque existimem, ut idcirco actum agere videar, si quædam ex mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fusius persecuturus sum, eo etiam ex capite peculiarem attentionem meretur, quod ad illos pertineat, qui, pauco interposito tempore, frequentius recurrunt, & inter populum epidemice grassantur. Accedit præterea, quod is sub alterius morbi specie medentibus imponat, & methodo non sua persæpe tractetur.

Ægri *hac pleuritidis*, *aut peripneumoniæ specie* laborantes varia symptomata exhibuere: præcesserat per aliquot dies, quin & septimanas catarrhosa dispositio, dejectus appetitus, os insipidum, amarum, glutinosum, sudores nocturni: tandem accessit horripilatio, quin & intensius frigus, minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione solet; successit æstus, oppressio pectoris, dolor vel in sterno, vel in alterutro latere thoracis ardens. Ardor hic subinde totum thoracem occupavit, & inter respirandum, tussiendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tensa, dolentia, præcipue dum manu contrectarentur. Dolor ad scrobiculum, & infra illud gravans, qui attactum ægre ferebat. Ructus amari, alvus aut obstructa, aut liquidior, ac biliosa. Facies cum virore pallida. Oculi tristes. Dolor capitis gravativus. Sitis sæpe nulla, & si tamen ali-

qua,

qua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauseose dulcis, vel & acidus, austerus. Lingua alba subinde, mucosaque, plerumque tamen flavo virescente humore obducta, & prominentibus quasi villis flava viridique materia tinctis hirsuta. Dentes sordidi. Tumor ventriculi, & sensus plenitudinis in eodem. Anxietas circa præcordia. Tormina subinde. Lumborum dolor. Sputa glutinosa, crassa, tenacia, alba, in paucis vere virescentia, eaque statim initio apparuere, quin & præcessere. Urinæ croceæ, brevi jumentosæ cum sedimento imperfecte deposito, furfuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuere statim ab initio morbi. Vomitus quibusdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copiosus insipidæ salivæ in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aspectum quidem alimentorum ferrent. Pulsus ut plurimum non durus, & varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur, absque certa lege, modoque.

Inter omnia hæc symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in thorace, oppressio ejusdem, & spiritus difficultas. Fuerunt, qui solummodo de angusta respiratione, & valida pectoris oppressione questi sunt.

Hæc symptomata erant pleuritidis istius, aut peripneumoniæ (quam *biliosam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicabatur. Paucissimi tamen inventi sunt, in quibus omnes omnino superius recensitas morbi notas deprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus mali, quo laborabant, indolem demonstrarunt. Constans in omnibus nota fuit, præter memoratos pectoris, respirationisque affectus, lingua, & oris sapor varia ratione depravatus, prout supra descripsi. Nauseæ, &

appetitus deperditus omnibus fuere, non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, pauci oris ventriculi morsum: quidam autem, nonnisi manu contrectarentur, molestiæ quid circa ventriculum sensere.

Exeunte Martio, & per totum ferme Aprilem plures erant, quibus alia præter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum, superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatæ, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis mollitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, & tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniæ *biliosæ* rheumatismus jungebatur.

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente, quibusdam, iisque non paucis, præter superius dicta symptomata, dolor vere *pungens*, acutissimusque, & sitis morbo respondens fuit, pulsus durus, & plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos, præter morbum biliosum, vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi in morbi principio ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino, quod sæpius contigerat, aut quod sors, vel consilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam sanguinis missiones instituerunt eo eventu, ut *post momentaneum, brevique evanidum levamen* omnia symptomata exasperarentur, & pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulsu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, & calore intensiore. A purgantibus, si fors usi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pejus habuerunt, & magis febricitarunt.

Hæc

Hæc fere fuit morbi facies, quem tuto, ac brevi ut plurimum methodo mox deſcribenda curavimus. Ubi facto examine conſtitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copioſiſſima materies flava, plerumque viridiſſima ore rejecta eſt: alvus ſimul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic bilioſus vomitu excuſſus, amariſſimus plerumque, ſubinde vero acido-auſterus fuit. Ferme omnibus paulo poſt vomitum oppreſſio pectoris inſigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorſus evanuit, reſpiratio liberior, & ablata, vel plurimum emendata ventriculi incommoda ſunt. Nulli certe emeticum propinavimus (& propinabamus longe plurimis) qui non cum inſigni levamine vomuiſſet. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur, dato emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem decocto hordei cum oxymelle utebamur ad abluendas ventriculi, & inteſtinorum ſordes, atque operam dabamus, ut alvus poſt vomitum aperta diutius ſervaretur. Hunc in finem data eſt mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, & ſale quodam medio, ut bilioſæ reliquiæ, quæ inteſtinis fors profundius inſederant, quam ut vomitu rejici quiverint, medicamento ſalino ſolutæ per alvum everrerentur. Si hæc cautela neglecta fuerat, contigit, ut biduo exacto, aut eadem redirent ſymptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potiſſimum tertiana, quam ſalibus mediis præmiſſis, cortice peruviano profligavimus. Fuere quidem, ſed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etſi cum effectu vomuerant, & magnam ſordium bilioſarum vim ore & ano ejecerant, id tamen levaminis non expe-

riebantur, ut exſpectationi noſtræ plane ſatisfieret. Signum id erat, materiam crudam, necdum ſat mobilem redditam, parietibus ventriculi valentius adhærere. His mulſa cum aceto, ac ſale quodam, per unum alterumve diem exhibito, denuo potionem emeticam propinavimus, quæ ferme ſemper ſuffecit; vix una alterave vice terno vomitorio, interpoſitis aliquot diebus, exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo ſanatis, cum & appeterent, & febre carerent, quædam ſpirandi difficultas remanebat, quam mixtura ex aqua fœniculi, oxymelle ſquillitico, & ſtibio diaphoretico non abluto ſuſtulimus, motis hac ratione ſputis copioſis, aquoſis; paucis kermetem præſcripſimus, pluribus ejusdem loco refractam admodum tartari emetici doſin in aqua quadam conveniente ſolutam, qua de re alibi erit commodior diſſerendi occaſio.

Cum obſervatio nos doceret, ægros ex hoc morbo reconvaleſcentes facillime relapſum pati, præcipue, ſi paulo plenius, quam debilis ventriculus ferret, nutrirentur, cavimus, ne in regulas diæteticas peccaretur, atque ſtomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus, atque ipſa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Uſi ſumus maximam partem elixirio ſtomachico temperato, & tinctura rhei aquoſa, æquis partibus, ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro impoſuiſſe ſuperius diximus, corticem peruvianum una expoſceret.

Semper cavebamus, ne, non hos ſolum, ſed neque cæteros quoscunque ex Noſocomio dimitteremus, priusquam ex integro priſtinum robur recuperaſſent. Hinc eos paulo diutius, quam adverſa ipſorum valetudo exigere videbatur, retinuimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, ſi, quos morbus acutus non ſuſtulit, longa infir-

firmitas consumeret. Hac methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc juvat ea, quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a juvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruamur.

Sanguinis missio præ cæteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hac enim instituta pectus opprimi validius, spiritus difficilius trahi, pulsus fieri humilis, celerque cœpit, caloribus supra modum adauctis. Puella 14. annorum hujus rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis septimanis antea, vera pleuritide; sanata e Nosocomio discessit, at post carnes intemperantius comestas riguit, æstuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altero mox die ad nos delata tussim, pectoris gravitatem, & spiritum summopere difficilem conquesta est. Præter peripneumonicas hasce affectiones aderant oris amaror, ructus, nauseæ, cardialgia, febris multa. Præscriptum vomitorium est, cui, ut tutius operaretur, modicam venæ sectionem præmittere plaucit. Verum, misso vix sanguine, delirium ferox, & febris valida sequebantur. Dato emetico, multisque biliosis vomitu rejectis, mens rediit mox, & affecti pectoris symptomata una cum febre multum mitiora, continuato salium mediorum usu, & reliquiis morbi ad alvum determinatis, paulo post penitus abstergebantur. En *Delirium biliosum*, ubi fomes in hypochondriis latet, ore & ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui, aut proprio marte, aut amicorum, ut fit, consilio, morbum medicamento purgante sollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde redditæ, aucta thoracis incommoda, febrisque sunt: profuere paucissimis, atque iis fortasse, qui crudo apparatu non ventriculi, sed intestinorum laborabant,

bant, ubi materies mobilis facta, facilius pharmaco purganti, quam vomitorio auscultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggressus fuisset, neminem scio, etsi facile quis perspiciat, quantum noxæ prava hæc methodus intulisset. Opinio, quæ febres acutas sudoriferis pernicioso plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter nostros, etiam eos, qui ex plebe sunt, eviluit.

Contigit non raro, ut motu febrili a collecta resorptaque primarum viarum saburra producto, sanguis inflammaretur. Sic vera insuper inflammatio jungebatur, vel pulmonum, vel carnium musculosarum, vel membranarum, tendinumque in articulis præcipue. Ortum hinc est malum complicatum vera scilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatismus, vel arthritis morbo bilioso sociata, quam ob causam sæpius unam, rarius duas sanguinis missiones instituere oportebat, donec discussa phlogosi emeticum daretur; quibusdam, & forte pluribus, licet sanguis extractus ferme semper crustam pleuriticam exhiberet, veraque simul inflammatio adesset, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido levamine secta vena est, fors, quod inflammatio secundario primum nata tolli non posset, nisi prius cruda materies sub præcordiis collecta, a qua motus humorum citatior, eorumque phlogosis oriretur, brevissima, qua id fieri potest, via ejiceretur. At repurgato systemate gastrico, sive phlogosis perseveraret, sive etiam augeretur, sanguinis detractio insignem effectum, & levamen constans attulit. Subinde venæ sectiones, & emeses alternabant, prout vel inflammatio, vel affectio biliosa prævalebant. Non observavimus, stata periodo, & certo dierum numero hos ægros judicari, nec peculiari crisi obnoxii erant; id solum observatum, sputa, quæ initio statim apparuere, fuisse primum glutinosa, tenacia, dein

dein aquoſa, copioſaque ad finem morbi usque, quo ſenſim cum levamine minuebantur. Nunquam vidimus ſputa illa *puriformia*, *coctaque*, qualia maturum catarrhum, aut inflammatos pulmones ſolvere ſolent. Quidam intra octo dies ſanabantur, quidam vero intra ſeptemdecim, vel & viginti.

Vidimus & varias morborum ſucceſſiones, mutationesque: quidam enim ex pleuritide ſimplici bilioſa jam ſanati, aut tales propemodum futuri in *veram ac inflammatoriam pleuritidem* inciderant, ubi venæ ſectiones, & decoctum hordei cum melle, atque aceto fere ſemper ſuffecere. Cataplasmata emollientia ad locum doloris applicuimus bono cum ſucceſſu. Lateri dolenti nunquam appoſuimus veſicans, cumque eo in morbis vere inflammatoriis aliquoties uteremur, ſemper febris incitabatur magis, inflammatio augebatur, atque in univerſum eum canonem ſecuti ſumus, ut, ubi diluendum eſſet, ubi laxandæ partes ſolidæ, earumque ſtricturæ ſolvendæ, ubi frenandus humorum exorbitantium motus, a veſicantium ſtimulo caveremus; hinc factum eſt, ut ſanguinis miſſio, remediorum refrigerantium facile princeps, inflammanti cantharidum vi rariſſime jungeretur. In rheumate vero, ut ut inflammatorio, & febrili, præſentem cantharidum opem ſæpiſſime mirabamur. Sed ea de re paulo poſt. Eximium e contrario auxilium veſicantia præſtitere, quotiescunque *vera debilitas*, ſolidorum inertia, indeque natæ ſtaſes aderant, quo in caſu præter remedia cardiaca, roborantia, ſtimulantia, antiſeptica, excitantem veſicantium ſtimulum in ſubſidium vocavimus. In vera pulmonum inflammatione abſtinuimus pariter ab intempeſtivo, præmaturoque remediorum ſputa moventium uſu, qualia in ſtibio diaphoretico non abluto, aliisque Antimonii præparatis habemus. Sedulo diſtinguebamus duplicem pulmonicorum ſtatum, eum vide-

videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcunque movens vetaret, atque eum, ubi fracta phlogosi, vires ægrorum tum ex morbi diuturnitate, cum & remediorum debilitantium applicatione languebant, & materies sputorum in pectore coacervata a dejectis vitæ viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, præcipue stibium diaphoreticum non ablutum, & solutio tartari emetici ea dosi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici judicabantur sputis mucosis, aquosis, & intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves post novem aut undecim dies, absque manifesta evacuatione, cum constantia ac securitate solutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhœam sibi junctam habuit: hæc, ut ut symptomatica fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhœa symptomatica pleuriticis periculosa habeatur. Credo apparatum crudum in intestinis stabulantem vehementiori illo paraxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum ad alvum ruisse, molimine naturæ perquam salutari. Fuerunt etiam, qui in gravi illo assultu pleuritidem inchoante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una, alterave vice, in gravissima pulmonum inflammatione pulsum mollem, debilem, celeremque deprehendi, ubi nihilominus venæ sectio insigne levamen attulit, sanguine crassam tenacemque crustam exhibente, & pulsu paulo post assurgente, plenioreque.

Puellæ secundo pleuritidis die orta parotis morbum sustulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, & herbæ aromaticæ cum camphora tumenti loco apponerentur, insigniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplastrum de cicuta penitus dispulit.

Qui

Qui initio vera pulmonum inflammatione eaque, quam Sydenhamus *essentialem* appellavit, ac simplici laborarunt, rarissime in eundem morbum relapsi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam spuriam, biliosam, quam dato statim emetico in herba suffocavimus.

Aliam morborum successionem observavimus, ubi *biliosa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam ægrorum conditionem, ubi vis vitæ admodum dejecta, pulsu arteriarum & cordis vere debili proderetur. Si evacuatio sanguinis aut ab ægroto ipsomet, priusquam ad nos veniret, aut & nobis imperantibus instituta male cesserat, sique materies ex primis viis intra humores circulantes reciperetur, si, licet multa affecti systematis gastrici signa adessent, emeticum nihilominus non conduxerat, si pulsus accesserant celeres, debiles, quosve vel levissime premens digitus facillime elideret, si mens vacillaret, & vires secretrices languerent, *malignitatem* adesse, & letalem partium solidarum, fluidarumque dissolutionem instare judicabamus.

Malo præcipiti inventum præsidium est in decocto corticis cum camphora, in infuso radicis serpentariæ virginianæ, contrajervæ, angelicæ: hic quoque in subsidium vocata vesicantia sunt, quæ torpidam languentis vitæ vim concitarent, atque id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore assumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis biliosæ* in *malignam* transitus observabatur, atque in iis potissimum, qui ex longa infirmitate, aut hæreditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notasse expedit, nos sanguini emisso, atque in vasculis ad id aptis servato, sive is dissolutior appareret, sive compactior, sive crusta tegeretur, aut etiam ea careret, rei utpote supra modum falla-

ci,

ci, parum tribuisse, etsi non inficias eamus, sanguinem, prout is sub sensus cadit, confirmare nostrum judicium subinde posse, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempestate Rheumatismi febriles grassabantur, qui vel inflammatorii, vel biliosi fuere, vel ex utrisque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute laborabant absque signis sordium primas vias inquinantium. His sitis multa, febris valida cum pulsu duro, qualis pleuriticorum esse solet, manuum, genuumque tumores dolentissimi fuere: dolor vago more artus extremos, malleolos, genua, femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulæ usque oberrabat, modo etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anginosus accessit. Venæ sectiones, emulsa cum nitro profuere, decoctum radicum altheæ cum Roob sambuci, itemque vesicantia, atque omnia ea, quæ aut alvum, aut sudores blande sollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus difficillime vel indicatissimis remediis cessit, & tunc in longum protrahebatur: sanguis secta vena eductus crusta pleuritica maxime crassa, tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris & biliosa materies maximam partem ex ventriculo resorpta, & ad corporis superficiem delata in vasculorum exhalantium orificiis hæsit, ibique vellicando dolores rheumaticos concitavit. His emeticum profuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam, subjungebatur. Quod si quid altius impactum hæreret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta, aut vesicante facile discussum est. Profuere etiam repurgatis ventriculo & intestinis medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui

Qui *rheumatismo hoc biliofo* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec femper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque hujus notæ medicamina, juncto quodam fale medio, exfpectationi medentis per fæpe fatisfecerunt. Hanc rheumatismi fpeciem aliis annis, atque alio anni tempore, præcipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentiffime obfervavi. Adulta enim æftate, atque initio autumni, quo morbi gaftrici biliofi dominium obtinent, *rheumatismus biliofus* frequentiffimus eft, in iis præcipue, qui ex morbo biliofo convaluere, fi forte durante morbo aut nulla, aut non fufficiens per vomitum, atque alvum biliofæ faburræ evacuatio fuerat inftituta. Poft dyfenteriam biliofam adftringentibus opiatisque præmature fublatam, poft febres autumnales præcoci corticis ufu fufflaminatas, præcipue vero, fi intempeftivis fudoribus materies verfus corporis fuperficiem fuerat determinata, frequentiffimos vidi rheumaticos dolores diuturnos & plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea, quæ materiam hærentem in motum agunt, balnea mineralia, fucci herbarum antifcorbuticarum, gummi ferulacea omnem paginam abfolvebant.

Sed, miffis his, biliofas noftras pectoris affectiones ulterius profequamur. Plurimi fuere, quibus res intra catarrhum conftitit, qui a *peripneumonia*, *aut pleuritide biliofa* fola mali vehementia differebat, & hanc plerumque præcedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Hæc catarrhi fpecies fæpius ἐπίκοινως aggreditur, hocque anno, uti & vere anni proxime elapfi totam ferme Europam pervafit. Hoc morbi genus anno 1580. univerfam Europam infeftabat, atque pro novo morbo habebatur, quod remediis catarrho alias dicatis aut omnino non cederet,

aut etiam exaſperaretur, atque non paucis funeſtus evaderet.

Deſcriptionem ejusdem habemus a Boekelio factam, qui eum *novum morbum*, ſeu *catarrhum febrilem* ſalutavit. Eundem fuiſſe, qui & prioris anni ver, partemque æſtatis, & hujus anni Martium & Aprilem præprimis occuparat, deſcripta a Boekelio ſymptomata luculenter oſtendunt, quamvis a vera medendi ratione, quam ſibi hæc catarrhi ſpecies peculiariter depoſcit, illius temporis medici aberrarint. Id ſolummodo diſcriminis interceſſit, quod ille a Boekelio deſcriptus multos enecaret, noſter vero ut plurimum vitæ parceret. Rationem credo eam fuiſſe, quod catarrhus Boekelii febrilis ab ipſo, quo graſſabatur, anni tempore vitium traxerit, adulta videlicet æſtate, & autumno, quo cœlum gravius eſſe ſolet, & morbis quibuscunque in eandem tempeſtatem incidentibus ſeptici quid, malignique affricat. Præterea novus hic Boekelii morbus cum pluribus aliis complicabatur, qui illam anni partem communiter comitantur. At venæ ſectio raro profuit, quemadmodum etiam apud nos plerumque morbus majora inde incrementa ſumpſit, & in malignum mutabatur: eo quoque tempore omnes reliqui morbi plus malignitatis habuerunt, & pluribus, quam alias ſolent, funeſti evaſerunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quodam genere, quod a ſordibus ſyſtematis gaſtrici originem ducit, ſermo incidit, juvabit quædam addere de illa catarrhi ſpecie, quæ prioris anni ver & initium æſtatis maculavit. Menſe Junio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam graſſabatur. Aderat inappetentia, laſſitudo, os amarum, aut inſipidum, lingua alba, mucoſa, flava, dolor ad ſcrobiculum, ſi manu contrectares. Tumor ventriculi, hypochondriorum tenſio, alvus aut tarda, aut frequentioribus,

bus, iisque exiguis ac biliosis dejectionibus molesta. Urina crocea, subinde cum ardore missa, parca, cum sedimento ex albo-rubente, furfuraceo, mucoso, lateritio. Nauseæ fere omnibus, vomituritiones, tussis multa, ardor sterni, oppressio. Variam medendi rationem experti sumus, prout diversam sibi quisque ideam de ejus mali indole finxerat. At profuere lenia solventia, salina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui præter voluntatem vomitum movit, & ejectis ventriculi sordibus catarrhum abstersit. Verum cum hoc medelæ genus in hac mali specie inusitatum non ægrotis solum, sed ipsis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum systemate absonum, fit, ut una omnibus catarrhis plerumque methodus accommodetur, sed eventu utique longe dispari. Nihilominus sat frequens hic morbus est, atque inter eos stipendia meretur, qui sæpius ingruunt.

Clarissimus Huxham describit morbum maxime epidemicum mense Januario anni 1733. cum tussi valida, qui per omnia ferme accessit ad indolem catarrhi anno priori dominantis; profuere enim apud eundem cl. auctorem nonnunquam emetica, aut lenia cathartica, atque frequenter observavit, tussim, oborta diarrhæa, profligari. Hinc rheo, manna, & tartaro solubili usus est. Idem febrim catarrhalem epidemicam observavit mense Novembri 1737. aitque, hanc febrim per plures jam hyemes magis, minusque grassatam esse, provenireque a crasso, udo, gelidoque aëre spiracula cutis occludente, & eandem videri indolem habere cum febre *hyemali* Sydenhami. Arbitror, epidemias has ab Huxhamo descriptas easdem quidem reapse cum hac nostra fuisse, propius tamen ad humorum phlogosin accessisse.

Petrus Forestus L. VI. obs. I. describit febrim autumno anni 1557. publice grassantem, gutturis

dolore, & thoracis affectu ſtipatam: catarrhi inſtar morbus invaſerat, cum febre admodum lenta, ſed maligna, multisque necem inferente, quæ poſtmodum aucta ſubitaneam quaſi ſuffocationem, & reſpirandi difficultatem intulit, ut ægri ſtatim ſuffocari viderentur. Inde etiam ventriculus, & præcordia laborabant, tuſſis fuit valida, febris quibusdam continua, plerisque tertianæ duplices, quotidianæ, erraticæ fuere. Quibusdam & oris, ac linguæ ulcuſcula morbo provecto oriebantur. Hujus morbi fomitem intra præcordia, atque inteſtina concluſum fuiſſe teſtantur multa, præprimis vero, quod pectoris oppreſſionem, & gravia ventriculi incommoda, & ſæpe intermittens febris comitarentur, quodve & eccoprotica ſanarent, & contumax, longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvaleſcentes affligeret, *cum hujusmodi accidentibus*, ait Foreſtus, *quæ in melancholia hypochondriaca adeſſe ſolent*. Idem cl. auctor L. cit. in ſcholio ad obſerv. II. deſcribit anginæ malignæ, peſtiferæque ſpeciem ſymptomatibus peripneumonicis junctam, quæ tempore Joannis Tyengii, Amſtelodamenſis Medici circa principium anni 1517. quam, plurimis mortalibus adeo pernicioſa fuit, ut, quibus intra ſex, ſeptemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16tam, vel 20mam horam ſubito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari*, ita Foreſtus loco citato aſſerit, *ita furioſa, ut uno momento tantam anhelitus difficultatem, cordisque anguſtiam & dolorem in collo pareret, ut ægrotus ſtrangulari mox videretur. Quibus ſymptomatibus rurſus ceſſantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenoſa, & fluxa per muſculos colli, tum pectoris uno ictu trajiceretur, omnes facillime curabantur, ſecta quam primum vena, ante ſex horas a morbi invaſione, & ſi eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a ſententia* omnium

omnium medicorum illuſtrium. Quibus hæc primo die non adhibebantur, ſubito ſuffocabantur.

Morbum adeo gravem, citoque perimentem materies generaſſe videtur copioſa, mobilisque, quæ ventriculum, inteſtina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem, ac inteſtinis communicantes imprimis occuparat, quo tamen denuo, præmiſſa ſanguinis miſſione, dato purgante pharmaco, cito ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem obſervatione 3tia catarrhi deſcribuntur anno 1580. menſibus Junio & Julio epidemice ac catervatim graſſantes, una cum febre admodum copioſa in fauces, guttur, ac pulmonem irruente cum vocis raucedine, & tuſſi valida, qui præmiſſa ad paucas uncias ſanguinis detractione medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad noſtra redeamus. Etſi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione, quam hucusque narravimus; erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid bilioſi mixtum fuerit, vel bilioſa absque comitante phlogoſi, vel denique compoſita ex utroque affectu. Rariſſime vitium erat in ſolo ſanguinis inflammatorio ſtatu, quin non etiam aliquid vitioſæ materiæ in ſyſtemate gaſtrico hæreret. Raro quoque in hiſce febribus continuis remittentibus accuſandæ erant ſolæ primarum viarum ac ventriculi præcipue ſordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet præcordia gravante, & ſanguinis phlogoſi, ſed ſic, ut pro varia corporum ratione modo illa dominium obtineret, modo hæc.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quæ tamen omnis intra emeticum, & ſanguinis miſſionem conſtitit, potuque diluente, mulſo, ita, ut modo emeticum venæ ſectioni, modo hæc illi præmitteretur pro ratione prævalentis vitii.

Cortice peruviano rarius usi sumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quæ corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, & virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapsus, rejecto dudum mali fomite.

APRILIS.

Mensis Aprilis ad medium usque frigidus, humidusque fuit, cui tempus successit serenum, ventosumque ad finem usque, manente frigore.

Pleuritides, & peripneumoniæ biliosæ fuere paucissimæ, paulo plures bilioso-inflammatoriæ; frequentissimæ vero illæ, quæ dolores rheumaticos artuum sibi junctos habuerunt.

Multa restant, ad biliosos illos, spuriosque pectoris morbos pertinentia, quæ hic commodissimum sibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis, ac peripneumoniæ biliosæ aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui crustam sanguinis phlogisticam ex albo flavescentem *bilem*, morbosque inde oriundos *biliosos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amarescentem apparatum in ventriculo, & ejus vicinia collectum, *bilem* vocamus, cujus sapor plerumque amarus est, subinde acidus, & austero-acidus, quin & dulcis, sed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera sic dicta bile copiosius collecta, originem trahit, & potius cruda undecunque nata colluvies est, quæ in convenientem sibi corruptionem, ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate, transmigrat, ut hinc modo acida, modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta modo hanc, modo illam mutationem, etiam extra ventriculum, subiisset. Colorem, & saporem amarum persæpe a bile mutuat.

Cru-

Crudum ventriculi apparatum, eumque acidissimum, austero-acidum, fauces exurentem, & quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem sæpissime in febribus quibuscunque æstate adulta, & autumno inter Hungaros observavi, quin & non raro in memet ipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quæ bilem *acidam* esse statuit, & morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellitabant sordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tingebantur, solummodo referentes.

Tempore verno colluviem hanc bili magis analogam, & ut plurimum amaram observavimus: ea hoc anni tempore raro crassa, tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, & ut vomitu, absque præmisso solvente potu, & levi negotio ejici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore æstivo & autumnali rarius accidit, ubi bilis tenax crassaque ventriculo firmissime adhæret, ut, nisi solvens medicamentum, per unum alterumve diem propinatum, materiam in primis viis collectam diluat, mobiliorem-que reddat, emeticum subsequens vix ullum effectum, aut saltem vix ullum levamen producat.

Origo sordium harum, systema gastricum gravantium, varia esse potest: 1mo, alimenta difficilius subigenda, præcipue autem pinguia, quæ in loco calido, humidoque, qualis ventriculus est, cito rancescunt, &, si acidis jungantur, in pessimam acrimoniæ corrosivæ, urentisque speciem abeunt. Hinc enim est, quod lardum, cui quis vinum superbiberit, longe citius & gravius vitium in ventriculo contrahat, quam si eundem cibum aquæ potor commederit.

Defectus fructuum horæorum, & universim vegetabilium recentium, ad hujus crudi in ventriculo apparatus genesin, suam quoque symbolam confert, quin & materies perspirabilis ad partes internas re-

jecta eandem saburram vel auget, vel commovet.

Biliosa hæc colluvies genuina æstatis jam adultæ, & autumni soboles est, experientia, & Hippocrate teste, qui L. de natura hominis ait: *bilis autem per æstatem, & autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes, quod homines sua sponte hoc tempore bilem vomunt, & in medicamentorum potionibus biliosiora purgantur. Manifestum fit, & febribus & hominum caloribus.*

Quamvis morbi biliosi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nascantur, dantur nihilominus constitutiones quædam, in aliud anni tempus incidentes, quæ corundem morborum genesi favent, id quod hujus anni tempore verno ἐπίκοινως experiebamur.

Id discriminis inter morbos biliosos veris, & adultæ æstatis observatur, quod illi sæpe phlogisticum quid sibi junctum habeant, aut, excussis licet sordibus, in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos æstas, & autumnus gignit, septica quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutentur. Major præterea est materiæ, ventriculum, & intestina obsidentis mobilitas, fluiditasque vere, quam autumno.

Diversissimi specie morbi, morborumque symptomata, a materia aliena in hypochondriis stabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere juvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis, quamdam cum iis analogiam referentibus distincti fuerint, quave etiam methodo usi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos biliosos comitatur, gravissimus sæpe est, quasi caput dissiliret, quod æger manibus vel suis, vel adstantium valide compressum minus dolere putat, idque leniminis

minis efflagitat. Dolor hic modo occiput, ſubinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, ſtatasque periodos, quibus acrius inſtāt, obſervat. Subinde adeſt faciei rubor, oculorum quaſi ſcintillatio, ſed plerumque faciei color χλωρός, id eſt, cum virore pallidus, qui & album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque ejus, ſi contrectetur; hypochondria tenſa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus; levis, & ſponte orta diarrhæa, materiam alienam circa præcordia hoſpitantem, & omnium malorum originem aperte loquuntur. His ſi alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim, & ſero tandem aut mortui ſunt, aut non niſi difficillimi convaluerunt. At ſi vena ſecta fuerat, omnia mox ab educto ſanguine in pejus ruebant: ſolum emetico-catharticum profuit, & conſtans plerumque, ac inſigne levamen attulit. Vidimus quosdam a miſſione ſanguinis mox delirare, quibus emeticum ſanam denuo mentem reſtituit. Vidimus affectus ſoporoſos, incipientem opisthotonum, reſolutionem muſculorum faciei ex uno latere, balburiem emeto-catharſi ſublatam, & cito ſecutos effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis prænotionibus, ſcilicet, *in febre continua* (a poſteriori conſtat, de *biliosa* mentionem fieri) *quicunque voce deſtituti jacentes, oculis conniventes, nutant, hi, ſi poſtquam ſanguis ipſis ex naribus fluxit, & ubi vomuerint, loquantur, & ad ſe ipſos redeant, ſervantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, & ipſe vomendi conatus innoxius eſſet, non ab illo ſanguinis per nares fluxu, ſed a vomitu morbi ſolutionem exſpectans. Hoc naturæ conamen & nos ſubinde imitabamur, & pauxil-

pauxillum ſanguinis detraximus, ut æger minori cum periculo vomeret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod Galenus L. 5. comment. aph. 1. de juvene narrat, qui æruginem vomuerat: inter vomendum totum corpus convellebatur, & ærugine evacuata, febris ſtatim, ac convulſio ceſſavit.

En hiſtoriam hucusque dicta confirmantem: vir 39 annorum, cellæ vinariæ curator, die paſcha præcedente friguit, caluitque alternatim per octo continuos dies, quin tamen decumberet: tandem per gradus ſcalæ decidit, ut dorſum, & occiput graviter allideret: acceſſit dolor capitis, dorſi, lumborum, vomitus bilioſus cum pauxillo ſanguinis: ſecta dein vena melius habuit. Verum, paulo poſt rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad Noſocomium F. F. miſericordiæ transferretur. Dato ibi emetico bene habuit. Digreſſus inde per aliquot dies commode valuit, verum, exactis octo diebus, rediit idem capitis dolor cum tinnitu, ſuſurro, & quadam ſenſuum confuſione. Acceſſit reſpiratio læſa, ſputa mucoſa, viridia, lingua bilioſa, oris ſapor non raro amarus, nulli ructus. Moleſta cardialgia, hypochondriorum, & abdominis totius tenſio, alvus difficilis, pulſus celer, plenus, non durus. Veſicans ad nucham ponebatur, aliaque ſimul adhibebantur, quæ ex uſu eſſe videbantur. Animus erat locum veſicante eroſum diu apertum ſervare. Secta denuo vena eſt: ſanguis cum cruſta phlogiſtica. Omnis noſtra cogitatio potius in lapſum, quem paſſus erat, etſi nihil a chirurgo detegi poterat, quam in ſaburram primarum viarum converſa erat. Elapſo biduo quaſi incipiens opiſthotonus obſervabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confuſio ſenſuum, & magna in ſomnum proclivitas, pulſus celer,

ler, non durus. Datum emulſum purgans ex manna, & ſale amaro, fœces multas, ſed absque levamine eduxit. At continuo moroſus, confuſus, comatoſus, die, ex quo ſuſceptus erat, quinto, emeticum hauſit, quo plurima profunde flava, viridiaque rejiciebantur. A vomitu minus ſoporoſus erat, & alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc bilioſa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum, & abdominis tenſio. Reſpiratio facilis, indolens, ſed acceſſit tuſſis. Elapſis duobus diebus denuo emeticum exhibitum: copioſa denuo, flava, viridia, & pultacea rejecit cum inſigni levamine omnium ſymptomatum. Poſt emeticum datum eſt medicamentum ſalinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias bilioſas efficeretur.

Verum paulo poſt, die circiter 14to, ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quæ cortici peruviano auſcultabat: is poſtea brevi ex integro ſanus diſceſſit.

Cauſa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii cujusdam libro de affect. in hypochondriis ſtatuitur, ſic enim legitur: *phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta, aut quinta advenerit, & febris fortior fit, & dolores augeſcunt & color ſubbilioſus efficitur, & mens percellitur.* Alvum curandam eſſe, ait auctor libri; acetum, mel, & aquam propinanda. Subjungitur poſtea: *ſit hic morbus a bile, cum mota viſceribus, ac ſepto transverſo inſederit.* Nos viæ compendio uſi, bilem ore potius quam alvo ejecimus.

Huc aliqua ratione pertinent, quæ in viro quodam contigiſſe ſcio, qui caput graviter ad durum obſtaculum cadendo alliſerat, unde vertiginoſus, & capitis dolore vexatus tam diu manſit, donec æru-

ruginosa vomeret: peracto vomitu bene habuit.

Duæ fœminæ ex fumo carbonum male mulctatæ, vertiginosæ, nauseabundæ, capite dolentes mansere, donec dato emetico, bileque multum rejecta, mox a vomitu convalescerent.

Persæpe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipsum aut lapsu, aut alia ratione affectum efficit, ut bilis copiosior in ventriculum effundatur, quæ dein ob sympathiam encephali cum systemate gastrico morbum capitis alit.

Perscrutanti singulorum hucusque narratorum rationes, & eorum, quæ paulo post recensebimus, id fortasse satisfaciet, quod prava materies præcordiorum, non eas solum partes, quibus circumscribitur, sed etiam remotius positas, & consensu quodam per observationes certo, etsi fors nondum satis explicato, inter se communicantes afficiat, aut si hoc displicet, id forte verosimile erit, particulas saburræ resorptas, partem, ad quam delatæ hæserint, vellicare, & quacunque ratione male afficere. Verum finita vomitorii actione effectus salutaris non raro citius sequitur, quam ut alibi præterquam in ventriculo mali fomitem quæras.

Morbos pectoris a bile ortos superius descripsimus. Superest, ut quæ de eorum frequentia, methodo curandi varia, ac periculo mihi constant, exponam.

Persæpe occurrunt gravissimæ peripneumoniæ, ac pleuritides, quæ & symptomatum anomalia, & temporis diuturnitate, quo durant, & efflorescentiis, præcipue miliaribus, supervenientibus, clare ostendunt, quod non ex illa pleuritidum, aut peripneumoniarum familia sint, quam Sydenhamus satis certo curari posse asserit, dum vim curationis fere totam in repetita venæ sectione ponit. Eximius hic ob-

observator pleuritides suas raro in adultis, citra jacturam 40 unciarum sanguinis, curavit; at occurrunt haud infrequentes pleuritides, quæ, facta licet duplo majori sanguinis impensa, nihilominus adeo non mitigantur, ut hominem & gravius affligant, & demum jugulent.

Est, cur credam, pertinaces hasce pleuritides eas esse, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque, *biliosa* videlicet & *inflammatoria*, *compositas*.

Quod si simplex pleuritis biliosa, aut etiam composita, ita tamen, ut levior tantum, eaque secundario nata phlogosis sit, multum interim prædominante vitio, morboque bilioso, sanguinis missionibus sollicitetur, fieri necessario debet, ut, sanguifero systemate depleto, plus materiæ biliosæ in ventriculo, & intestinis hospitantis transferatur, visque vitæ debilitetur, quo minus inimicas materiæ alienæ particulas excutere valeat, & ipsius ventriculi robur, plus æquo imminutum, adhuc magis dejiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etsi non pauci intereant, ni errores per toties repetitas sanguinis missiones commissi aliqua saltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam, dejectamque vitæ vim vesicantium, & epispasticorum stimulo suscitant, copioso potu mellito, nitrosoque saburram diluunt: inde aptior resorptioni redditur, totaque successive in sanguinis massam transit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim æger inter mille mortis propinquæ imagines miserrimam vitam trahit, & si etiam vim ac diuturnitatem morbi superet, non nisi tarde eluctatur.

Qui vera, essentiali, ac inflammatoria pleuritide laborat, cito sanatur, nique alia prava prædispositio adsit, cito pristinas vires recuperat, ac recidivis mi-

minus subjacet. Huic enim nimium solummodo fibrarum robur solvere, sanguinis copiam demere, ejus consistentiam æquo majorem diluere, & illum sanitatis nimiæ excessum ad justam mediocritatem reducere oportet. At vero is, qui, ob languentem systematis gastrici œconomiam, sordes diutius collectas circumfert, qui, profuso per repetitas venæ sectiones vitali latice, ad incitas redactus, per miserrimum a vesicantibus petitum auxilium id obtinet, ut illud pauxillum relicti sanguinis dissoluti, impurique, citatiori suo circuitu amissi quantitatem suppleat, vitæque tenuissimæ scintillam alat, næ is inquam aut nunquam omnino, aut non nisi longissimo post tempore, & exquisitiori artis auxilio, naturæque benignitate singulari, ad pristinam sanitatem redibit. Labefactata corporis compages eum relapsui, aut aliis morbis diuturnis, magis reddet obnoxium. Quot homines quotidie videmus, qui morbi acuti sequelas tota sua vita lugent!

Hæc methodus, quæ sanguinis missione repetita, copiosaque, potu multo diluente, ac vesicantibus morbos biliosos tentat, sæpius spectata, medicos non paucos deterruit, ut eandem deseruerint penitus, atque arripuerint aliam.

Hinc sunt, qui cum, una alterave præmissa venæ sectione morbum increscere vident, *malignitatem* clamant, atque ad antiseptica confugiunt.

Tantam sanguinis jacturam æger hac medendi ratione non patitur, sed medicamentis stimulantibus, aromaticisque urgetur: qua re fit, ut, quidquid pravæ in primis viis materiæ hæret, id totum intra sanguinis alveum adigatur, cum eoque circumductum per corpus, gravia symptomata progignat, donec tandem, attenuata, subactaque stimulantium vi, ad corporis superficiem deferatur, ibique, difflata tenuiori parte, relicta in extremis vasculis crassiori sub-

ſubſtantia, exanthemata, ac ecthymata producat, utique critica, ſed criſi perquam difficili.

Geneſin efflorefcentiarum in ſordibus ſyſtematis gaſtrici quæri fere ſemper debere, multorum, atque etiam noſtris obſervationibus, convictum videtur. En ideam miliarium pleuritidi, peripneumoniæve ſupervenientium.

Etſi hanc utramque morbis bilioſis medendi methodum merito reprobent, quicunque morbi notionem paulo diſtinctiorem habent, nihilominus non infrequentes nobis caſus oblati ſunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim ſubinde, ut morbo bilioſo detenti, factis extra Noſocomium jam aliquot venæ ſectionibus, ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc reſtitarat, dato quidem emetico ejectum fuit. At multum interea ejusdem pravæ materiæ, in communem humorum oceanum delatum, nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat abſorpta ſuburra, omniaque corporis colatoria aperta ſervanda, ita tamen, ut alvus præprimis pronior redderetur ad excipiendum, quidquid recrementitii illuc deponeretur. Quod ſi vires vitæ ſuccumbere viderentur, veſicantium, & radicis ſerpentariæ virginianæ, contraijervæ, camphoræ &c. ſtimulos ſubdidimus.

Ita & hac methodo uſi ſumus, ubi phlogoſis juncta primariam attentionem & medelam poſtulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere ſymptomata bilioſa, bile dominium in toto jam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum quod ad initium inflammatio prohibuerat, ſerius datum nil amplius in bilem abſorptam potuerit: hic ſpem in repudiata aliàs methodo poſuimus.

Symptomata quædam difficiles nobis explicatus admittere ſæpius videbantur. Sic nulla ſæpe primarum viarum affectarum ſigna apparuere, quibus confiſus

fiſus emeticum tuto exhibere potuiſſes: ſola aderat paulo frequentior alvi dejectio, pulſus naturali citatior, parum tamen, & mollitie conſueta: cæterum & lingua, ut in ſanis ſolet, & bonus aſſumptorum ſapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies ſolummodo prærubra, & oculi ſcintillantes erant. Hos ſi miſſione ſanguinis aggreſſi ſumus, graviſſime id tulere: at dato emetico ingens materiæ viridis, flavæ, nigricantis, pultaceæ, moles rejecta admirationem nobis fecit, qui fieri poſſit, ut tanta ejus vis tamdiu collecta circa præcordia morari queat, quin luculentius præſentiæ ſuæ ſignum det.

Habuimus hominem, qui, excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tenſione, ac punctorio, ſed leviſſimo tantum dolore ſub infimis coſtis ſpuriis lateris ſiniſtri, nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis, pultem bilioſam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui ructus acidiſſimos queſti, materiam acido-auſteram, ac dentes ſtupefacientem, vomitu rejiciebant. Saburram & odore, & ſapore acidiſſimam, auſteram, fauces exurentem, colore viridiſſimam: in Hungaria, cum adulta æſtate febres bilioſæ graſſarentur, ſæpiſſime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, bilioſusque, ab aſſumptis acidis vel aceſcentibus, in acerrimam acido-auſteræ acrimoniæ ſpeciem degenerat: idque æſtate & autumno, uti ſupra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit, quam vere. At male inde *acidam* bilis naturam quis ſtatueret abſorbentibus ſolis corrigendam.

Conſtat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, ſi vegetabilibus miſceantur, fermenti inſtar agere, & vegetabiles ſubſtantias in acido-

do-austeram acrimoniam convertere, unde saburræ acidæ in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti potest illius inter Damnonios epidemice grassantis colicæ, quam cl. Huxhamus peculiari opusculo descripsit. Alio quoque signo utebamur, quo morbos gastricos a colluvie materiæ alienæ ortos a febribus inflammatoriis distinximus, si etiam reliqua fere omnia nos deficerent, urinis scilicet parcis, frequenter missis, profunde flavis, principio morbi statim deponentibus. Galenus ait, Comment. 4. de victus rat. part. 43. *quibus principio urinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare convenit: quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at, si videatur, clysterem exhibebis.*

Multum interest, ut omnia morbi cujuscunque signa colligantur, quæ medentium memoriæ firmiter inhæreant; nam dum morbus primum nasci incipit, dumque nondum formatus, nondum luculentis characteribus insignitus, sub ambigua adhuc, pluribusque aliis communi, forma delitescit, per difficile sæpe accidit, morbi *solummodo inchoantis* speciem determinare, eumque mature, atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum, quod ad diagnosin horum morborum *fieri primum incipientium* aliquid conferre potest, unquam negligi debet.

Idem persæpe languor corporis, eadem inappetentia, calorisque sensus præternaturalis observatur, sive aliquid pravæ materiæ systema gastricum afficiat, etsi ea vix ullum præsentiæ suæ paulo certius signum det; sive vero in systemate venoso, & arterioso sanguis vel phlogosi, vel plethora peccare inceperit. At vero etsi morbus utrinque sub eadem propemodum larva ingrediatur, non erit idcirco indifferens, an ventrem purges, vel vero sanguinem

mittas. Magnum certe in utramque partem momentum afferes, quidquid feceris, & morbum vel adhuc in cunis jugulabis, vel ut præceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnosin Baglivius inter *desiderata medica* reposuit, medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiæ nostræ parte conferat.

Hæc ratio est, quare minutiora quædam paulo scrupulosius subinde persequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrasi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppressionem pectoris, tussimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliosa observavimus, duplici origine nasci posse supra innuimus. Scilicet vel ex resorpta, & ad pulmones delata materie aliena, vel ex solo pulmonum cum ventriculo consensu.

Id forte *de biliosis his thoracis morbis* aliqua ratione dici potest, quod Galenus de febre ardenti scribit Comment. 4. Aphor. 55. *febrim ardentem fieri novimus, quando venæ exsiccatæ acres ac biliosos humores ad se traxerint.* Nihilominus cum sputum sanguinis, quod etiam in hac biliosa pleuritidum specie subinde occurrit, statim absoluta emetici actione frequenter cesset, multum quoque consensus poterit.

Id in pueris tussi stomachica laborantibus frequens est, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tussi sollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vasculis sanguis prodit. Correcto ventriculo pulmo quiescit, & sputum sanguinis cessat.

Hanc sputi sanguinei speciem probe pariter distinguere ab illa oportet, quæ aut sanguinis missione, & emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in

in iis fit, qui ob laxos pulmones cruenta sputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea sputi sanguinei species, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum spuria hac specie complicetur, & sputi sanguinei ratio in natura veræ phlogoseos quæri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, sic in biliosis maximi, illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus sect. 5. *lingua urinam significat. Linguæ virides cum pallore biliosæ. Biliosum autem a pingui: albæ a pituita. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus, quapropter per hanc humores cognoscimus.*

Observavimus in morbis biliosis a venæ sectione levamen, sed momentaneum haberi, morbumque paulo post validius urgere. Sanguinis missio fibras ab acri bilioso vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat: at si venæ, ut Galenus ait, *copiosiorem bilem attraxerint*, morbum augeri necesse est.

Mala ab attracta biliosa materie oriri solita, quæve nec venæ sectionibus, nec quocunque alio modo, nisi tempestiva emetici exhibitione tolluntur, Libro de veteri medicina Hippocratico penicillo depicta videmus: *cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentiæ occupant! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestive quid ipsorum fiat, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, & cruda, & meraca, & intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio! non se-*

ſedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, & proſternatur, & aliis permiſceatur.

Momentaneum hoc a ſanguinis miſſione levamen in juvene, bilioſa ſaburra laborante, nos ſeduxit, ut morbum alia, quam oportebat, ratione, curaremus. En ejus perbrevem hiſtoriam: juvenis 18. annorum, faber ferrarius, 20. Maji ad nos venit. Ante 5. dies veſperi laſſitudine, dolore lumborum, pectoris oppreſſione, dolore punctorio ad ſternum afficiebatur. Sitis multa, tuſſis nulla, frigus internum continuum, & extremorum calores querebatur. Caluit multum, ſi contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum bilioſa. Dolor in molli parte hypochondrii ſiniſtri. Pulſus celer, fortis, plenus. Nulla alia conſueta bilioſi apparatus ſigna. Animus erat, præmiſſa venæ ſectione die ſequenti potionem emeticam propinare. Secta vena eſt. Sanguis bonus extractus cum inſigni levamine diutius, ac alias ſolet, perſiſtente. Emeticum omiſi, meque in diagnoſi deceptum, morbumque, quem pridie *bilioſum* declaraveram, nunc *inflammatorium*, ob inſigne, & ſatis diuturnum a ſanguinis miſſione levamen, argumento a poſteriori, ut ajunt, deſumpto, arbitrabar. Sumpſit potum hordeatum cum oxymelle. Verum cum exacto uno die ſymptomata pectoris multo gravius redirent, eadem uſus medela ſum, ſanguinis ſcilicet miſſione, ut ut longe parciori, ac prima vice. Denuo inſigne levamen, ſed minus diu durans. Accedit ſenſuum hebetudo, ſtupor, abdomen dolens, præcipue hypochondrium ſiniſtrum, graviſſima pectoris oppreſſio, pulſus celerior multo, quam in principio. Mens ſæpe vacillat. Datum emetico-catharticum eſt, quo multa flava, viridia ore, & alvo ejecta ſunt. Poſt emeſin mens nondum ex integro rediit, ſed adhuc ſubdelirat, attamen rarius mitiusque, quam antea. Dedi tincturam rhei aquoſam cum ſale medio ea doſi, quæ

quæ alvum servaret apertam, etsi cavebam, ne fusior fieret, & vires ægri convelleret. Aliunde noveram, quantum boni afferre paulo laxior alvus soleat eo in casu, ubi morbus biliosus prava ad initium methodo curabatur, & cruda systematis gastrici materies sanguinem inquinarat, cum sordium biliosarum, si massam humorum intrarint, aptissimum colatorium alvus sit, quo sensim reductæ commodissime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppressio pectoris. Sed cum pulsus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea biliosa, arescerct, camphoræ, radicis serpentariæ virginianæ, contrayervæ & sinapismorum stimulos subdidimus, ut, quidquid extra terminos systematis gastrici situm est, &, aut visceribus infixum, aut circumductis humoribus permixtum, extricetur. His effectum est, ut mens sæpius rediret, ac antea, pulsusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur &c. Verum cum hypochondriorum meteorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum est, quod copiosam bilem multo cum levamine excussit. Ab emesi secunda vice celebrata, subjunctisque denuo cardiacis mens ex integro, & plena, tardo licet passu, convalescentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum subire non posse, & observatio frequens, & ratio docet. Qui materiem alienam in ventriculo, & partibus, illi communicantibus, stabulantem, purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviorem reddit: hæc enim, cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longissimum intestinorum canalem circumducta, & vasis resorbentibus quamplurimis ad-

plicata, ab iisdem excipitur, & sanguinem, vitii hucusque expertem, inficit.

Damnanda ergo praxis est, quæ adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, ut ut indicatissimum, propinare audeat, sed eccoproticis, veterumque minorativis, sæpius, & per epicrasin datis, morbum, unico emetico jugulandum persæpe, cum periculo ægri non exiguo in longum trahit.

His antiquissima observatio suffragatur: bilem enim frequentius, tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis testatur: *quantum quidem in ventriculo, & vesicula inest bilis, quod quidem in ventriculo est, aliquando deorsum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.*

Nos, a natura ipsa edocti, in principio bilem emetico potius, quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quæ L. 7. de morbis popularibus habentur; *subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerint: inferni quidem, ubi consedisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, & cum calores mitissimi, & cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus; tunc enim & hi elevantur, cum anxii & gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus* (vomitu scilicet) *expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura, muneris sui velut oblita, salutares hasce evacuationes non ciet, quidni, ars naturæ imitatrix, id suppleat, ut idcirco in exordio mor-

morbi emeſis tuto moveatur, quæ multoties alias cum emolumento ægri ſponte fit.

Præſtantiam emeticorum præ ſolis purgantibus cl. de Præval in præclara, etſi perbrevi, diſſertatione de *vomitoriorum uſu in peripneumonia putrida* (*vid. T. II. Diſputationum ab Ill. Hallero collectarum*) ita demonſtravit, meamque mentem, cum ſerius in hanc diſſertationem inciderem, ea ratione expreſſit, ut integrum textum non poſſim non transſcribere: *antequam faceſſant ægri vires*, ait cl. Auctor, *nequidem exſpectato morbi decremento, cathartica, cathartico-emetica, & ipſamet emetica cito & tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis, fruſtraneum exſpectaremus decrementum, in pejus rueret cunctando malum, & certo certius morti occumberet, antequam veræ & genuinæ methodo committi potuiſſet æger. Rite ergo præparatus lene catharticum hauriet? Eſto, ſed uberior, viſcoſaque nimis turget ſaburra, quam ut catharticis foras amandari queat, tempus urget, in promptu adeſt auxilium, cathartica emeticis ſtimulata (granis aliquot tartari ſtibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipſiſſimas exhibeamus præparationes, quæ blande, & efficaciter purgant; in eo quippe caſu excandeſceret pectus, plus æquo intenſa & agitata ſanguinis mole, ſi ſimplici leniori cathartico ſaburræ foras educerentur, hoc præſertim cœlo eliminatu difficillimæ.*

Pro vomitu concitando uſi ſumus ſolutione tartari emetici, juxta normam in diſpenſatorio Viennenſi præſcriptam, parati: grana quatuor in libra aquæ ſolvimus, cujus quartam partem ſingulo horæ quadrante vomituri potabant. Poſt ſingulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque majori cum emolumento vomant.

Multiplici prærogativa hoc medicamentum præ quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemo-

dum in medici potestate est, cum potio hæc per epicrasin propinetur. Præterea vim emeticam inde certius, quam a quocunque alio vomitorio, ac citius experimur. Radix ipecacuanhæ subinde effæta, aut si etiam recens sit, non raro mucosis ventriculi sordibus involuta, aut nullam, aut non pro dignitate, aut alium, qui non quærebatur, effectum producit.

Etenim radix hæc non raro, nulla excitata emesi, purgantis instar versus alvum ruit. In delicatioribus contigit, ut nauseosam radicem vix devoratam fastidiosi rejicerent, & sperato effectu frustrarentur. Tartarus vero emeticus aqua solutus, & hac methodo exhibitus, etiam delicatissimis tuto datur: vis ejus solvens, attenuans pulchre quoque eo in casu convenit, ubi mucosa colluvies lateribus ventriculi firmius adhæret.

Cum rarissime accidat, ut solummodo ventriculus gravetur, quin non & intestina aliquid vitiosæ materiæ attraxerint, alia quoque is virtute præstat, cathartica scilicet, ut adeo hæc potio cathartico-emetica *choleram* quasi *artificialem* cum bonis ægrorum rebus excitet. Lipyriam febrim, quæ ex biliosarum familia est, non solvi, nisi superveniente cholera, notavit Hippocrates. Id quod natura sui conservatrix salutari molimine nonnunquam sola facit, medicamento nos præstitimus cathartico-emetico. Eadem solutione tartari emetici, refracta admodum dosi, usi sumus sæpissime kermetis loco. Kermes aqua non solubilis, in mixturis pectoralibus nosocomii nostri minus commode exhibebatur; etiamsi enim vasculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inæqualis portio, & sæpe nihil omnino kermetis æger acceperat, donec cum ultima dosi mixturæ totam kermetis, in fundo hærentis, portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquæ sambuci

buci unc. v. oxym. ſimpl. & ſquill. ā unc. I. tart. emet. gr. ij. Si commode æger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24 horas totum abſumatur, diviſum in doſes ſex.

De præparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur, absque prægreſſis ſolventibus id dediſſe. Tumultuarium hoc videri poſſet, atque inconſulto factitatum, ni obſervatio frequens nos docuiſſet, id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, & ad evacuationem parata, aut, ſi quædam ſolummodo materiæ portio ſoluta, reliqua vero tenax, & glutinoſa fuerat, id ſaltem obtinebamus, ut, quod mobile fuetat, ejiceretur, reliquiæ vero ipſa vomendi actione, vi medicamenti attenuante, ſolventeque aptæ redderentur, quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim intendebamus, ut mali fomes quantocius, & cum temporis & laborum compendio excutiatur.

Nunquam, aut perraro, ſanguinis miſſionem emetico præmiſimus, ac non niſi præſens aliqua inflammatio eam poſceret. Præſenti ſolummodo malo medebamur: nolebamus hominem, ut ut ſanguinis copiam, & robur fibrarum inſigne ex pulſu, aſpectuque metiremur, morbo bilioſo laborantem vel pauco ſanguine privare, ne magis eidem morbo, quem emetico curabamus, obnoxius reddatur. Non ſuffecerat, quod æger ſanguinis detractionem *ferre poſſit*, requirebamus etiam illud, ut *neceſſaria* ſit.

Univerſim in profundendo vitali latice paulo parciores eramus. Non omnem caloris prænaturalis ſenſum, non omnem motum febrilem a ſanguine phlogiſtico, copioſo, orgaſtico naſci arbitrabamur, obſervationibus ita docti. Ventriculus, abdomen injuriis magis patent, quam ſyſtema ſanguineum, & ſi quid in hoc vitii ſit, plerumque id ſecundario ortum

 eſt,

est, labe a ventriculo, & intestinis tracta. Sæpius in mentem venit illud Celsi L. 2. C. 10. sanguinem incisa vena mitti novum non est, sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est.

In pleuritide, & peripneumonia biliosa sæpius, morbo jam in melius vergente, diarrhœa supervenerat, ægro perutilis, nisi fors nimium fusa alvus vires convelleret, & sputa supprimeret: moderatior summopere profuit; hac enim materies in ventriculo, & intestinis restitans, quæ nec vomitu ad initium rejecta, nec resorpta ex integro ad vias secundas transiit, multo potu diluente assumpto mobilis facta, alvum petiit, fortunato utique naturæ conamine.

Non est hæc illa pleuriticis superveniens, & ab Hippocrate damnata diarrhœa, quæ a pure in pulmonibus jam nato, & ad intestina labente provenit, mortis prænuntia, aut quæ, dum inflammatio, latius serpens, vicinas pulmonibus partes corripit, vellicatque, liquidiores sanguinis partes alvo eliminat, restitante interim cruore, & per vasa difficilius moto. Hæc ægris perniciosa a viis secundis oritur, sese in primas exonerantibus: illa salutaris reliquias biliosas everrit.

Alterum est, quod cum alvo hac laxiori plerumque observatur, sputum videlicet crassum, tenax, glutinosum, cujus excretio æque utilis, ac necessaria est. Hinc alvum sæpe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copiosior fuerat, ne expectoratio supprimatur, pulmones a resorpta materie liberans.

Dedi tunc optimo cum effectu singulis horis pulverem compositum ex grano dimidio kermetis mineralis, & quarta parte grani laudani puri triti cum pauxillo sachari, vel etiam omni bihorio pulverem ex

ex eadem laudani quantitate, & grano uno kermetis mineralis præparatum.

Hoc quoque tempore veſicantia egregios effectus præſtitere; vis enim cantharidum movens, glutinoſa incidens, attenuans, ſolvens, ſputa pulchre promovebat, quin alvum ſollicitarit. Nam cætera expectorantia, alvo per ſe jam nimium lubrica, antequam in ſanguinem recepta deſtinato fini ſatisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulæ maſſam humorum, inſalutatis primis viis, ſubeunt, & ſputa promovent.

Hoc ſcopo ſi veſicantia adponerentur, locum veſicante tentatum nunquam permiſi epidermide ſpoliari, ſed ea relicta, & adpoſito ſiccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin & tertia vice, ac ſæpius, ubicunque commodum videbatur, aliud veſicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice ſpectans, diuturna loci ſuppuratione aut peculiari attentione ad locum, quo adplicentur, non egebam.

Quod uſum expectorantium concernit, non eſt eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quæ, ſive in vera eſſentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, ſive in hac ſpuria biliosa, aut inflammatorio-biliosa, mox in principio morbi medicamenta moventia ex ſtibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque hujus generis exhibet. Quamdiu enim, e. g., in vera pleuritide phlogoſis manet, tamdiu ſola viget ſolvendi, emolliendi, & maſſam ſanguineam minuendi indicatio: verum ubi primum morbi inflammatorii ſtadium præteriit, diſcuſſaque phlogoſi materies mobilis effecta, ob lentorem, aut vim vitæ nimis dejectam, Sputando educi nequit, pulmonesque ſuo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, ſtimulante vi-

viribus vitæ debilitatis ſuppetias ferre, ut omnes ſecretiones, & excretiones, quæ ob morbi vehementiam, diuturnitatem, prægreſſasque copioſas evacuationes languent, admoto expectorantium ſtimulo reſuſcitentur.

Coctionem, criſinque die quodam decretorio peragendam, & quæcunque huc pertinent, ſi reſtricta magis ſignificatione acceptentur, ut non quævis morbi ſolutio, quocunque tempore modove facta, criſis dicatur, ad morbos bilioſos attinere non putabamus.

Controverſiam de dierum criticorum veritate inde natam exiſtimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quæſiverint, atque etiam in omnibus obſervaſſe putarint, etſi eosdem ſolum in aliquibus vere obſervarent: alii vero, cum in plurimis non obſervarent, dies criticos ad ſuperſtitioſa antiquitatis figmenta, concluſione latius, ac par erat, deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites poſitus eſt, & circulationis legi ſubjacet, *magna ex parte* coctionem, criſinque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis & arteriarum materiam hanc alienam intra vaſa ſanguifera contentam ſubigat, attenuet, & excretioni, quæ coctæ materiæ magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, ut ut & ſubigi, attenuari, expellique, id eſt, *coqui*, & *critice evacuari* debeat, modum diesque ab Hippocrate deſcriptos obſervare videtur.

Verior, & obſervationibus recentiorum ſtabilita dierum criticorum doctrina erit, ſi ea unice materiæ phlogiſticæ in ipſo circulante ſanguine natæ, nec aliunde receptæ adaptetur, ut ideo ſoli morbi in-

flam-

flammatorii certo dierum numero, certove modo judicentur.

In morbis gastricis materies motui cordis, & arteriarum exposita non est, sed iners in ventriculo ac intestinis hæret, & vim vitæ subigentem, attenuantem, expellentemque non experitur: hinc in sensu saltem strictiori coctio, critica perturbatio, & crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturæ coquentis vices, subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam*, *crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, criseosque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gastricis id solius propemodum medici opus est. Is in febribus inflammatoriis naturæ solummodo hinc inde succurrit, sæpissime otiosus tantummodo moliminum ejus spectator est. In gastricis, a crudo humorum apparatu oriundis, parum natura facit, medicus plurimum.

Restant aliqua, quæ medentem subinde diu multumque suspensum tenent, in partesque trahunt varias, *biliosane* pleuritis sit, an *inflammatoria*, vel vero, an ex utraque *composita*, sollicite secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se communia habeant, nec alterius persæpe speciem præ se ferat.

At gravem ex commisso in diagnosi errore noxam sequi necessum est. Ut ergo secura pleuritidis veræ a spuria diagnosis instituatur, sequentia erunt perpendenda.

1mo. quænam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id persæpe accidit, nisi cui quam plu-

rimi

rimi ægri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, ſtatum, decrementum copioſior plebis ægrotantis concurſus ad noſocomia quam optime docet.

Toto hoc verno tempore ſordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundæ prædominium obtinebant, etſi hæc ipſa anni pars inflammationibus alias infamis, biliofis non raro phlogoſin adſperſerit. Hinc regnante hac epidemia edocti ſtatum primarum viarum attentius obſervabamus, quas fere ſemper, quiscunque alius ſimul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborantes deprehendimus.

Hac occaſione non poſſum non deprædicare illorum induſtriam, qui non ſolum quovis fere menſe in adverſaria referre conſuevere, qua ſanitate uſi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam ceſſarint penitus, ſed & ſimul athmoſpheræ, in qua vivimus, ſtatum adnotant. Quod ſi plures, paulo attentius, ſingulas haſce res conſcriberent, atque quasdam quaſi ephemerides componerent, brevi in immenſum excreſceret obſervationum numerus, ex qua tam vaſta collectione quidam quaſi canones, de diverſo athmoſpheræ habitu ad hominum diverſam valetudinem, deduci poſſent.

2do. ut in diagnoſi pleuritidis vel peripneumoniæ bilioſæ non erres, ſymptomata ſupra recenſita in morbis hiſce thoracis probe oportet memoriæ infixa habere.

3tio. multa docet præcedens valetudinis ſtatus. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validiſſimos, & inopinantes aggreditur. Pleuritis vero ſpuria bilioſa lente progreditur, & a dejecto appetitu, ſignisque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore ſeſe monſtrat.

4to. frequentior in iis hic morbus deprehenditur, qui

qui victu crudo, uti plebs infima ſolet, utuntur, quive ventriculo alias debili & imbecilli ſunt, aut a natura temperamentum bilioſum nanciſcebantur.

5to. ad diagnoſin ſecurius inſtituendam facit quoque hæc obſervatio, quod dolor in pleuritide, & peripneumonia hac ſpuria, inter tuſſiendum, reſpirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tuſſiant, neque reſpirent absque inſigni pectoris incommodo. Præterea tuſſis raro cruenta eſt in bilioſa pleuritide, niſi illa validior ſit, ut ipſo tuſſiendi conatu aliquid ſanguinis exprimatur.

6to. in ſpuria pleuritide ſcrobiculum, hypochondria, abdomen, & lumbi maxime afficiuntur, non autem æque in vera.

7mo. alvus diarrhœica bilioſa longo ante morbum tempore non raro obſervatur; ſecus in vera pleuride, niſi per accidens id fiat.

8vo. urina non ruffa, ſed flava, vitellinum colorem referens, bilioſa, ſæpe cum ſedimento aut mucoſo, aut lateritio, vel ante morbum, vel & in ipſo pleuritidis bilioſæ exordio obſervatur. In vera autem pulmonum inflammatione urina ruffa eſt, & absque ſedimento.

9no. Febris pleuritidi veræ juncta *continua* eſt, cum levi ut plurimum ad veſperam intenſione absque intermixtis horripilationibus; at vero febris, pleuritidis bilioſæ comes, ex familia *continuarum remittentium* eſſe ſolet, ubi aut ſtato tempore, aut & per incerta intervalla, exacerbationes redeunt, ſive id quotidie, ſive omni tertio, quartove, ſive etiam eodem die ſæpius contingat.

10mo. Pulſus in vera pleuritide fortis, durusque eſt, & ut Petrus Foreſtus ait, *tactum ſerrat*; at in exquiſita, non complicata, bilioſa, mollis eſt, & varia in variis celeritate.

Per-

Perpensis hisce, consideranda quædam symptomata sunt, quæ utrique pleuritidi tum veræ, cum & spuriæ, biliosæque ex æquo conveniunt, ob eam rationem penitius pernoscenda, quod letali cum eventu medentem sæpe numero in errorem inducant. Ea fere sequentia sunt:

1mo. Oris amaror. Oris amarorem in biliosis fere semper observamus, non tamen ita, ut abesse non possit, magna licet colluvie cruda biliosa primas vias gravante. Verum subinde in iis, qui bilioso vitio non laborant, atque in *vera pulmonum inflammatione* hic oris amaror deprehenditur. Hinc serio monendum est, ne quis nimium præcipitata conclusione, ex solo ferme amarore oris, prædominantem biliosam colluviem adesse statuat, & funestam ægro medicinam faciat.

2dum. Symptoma sæpe anceps, & utrique morbo commune est vomituritio, vomitusque. Etenim non infrequenter accidit, ut pulmo vera inflammatione tentatus proximum diaphragma, ventriculum, & œsophagum in consensum trahat, ac vomendi desiderium, & ipsum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a causa idiopathica, in ipso ventriculo existente, vomituritio & vomitus fieri queunt, ita & ventriculus sympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3tio. ipsa bilis, hoc vomitu sponte excitato rejecta, necdum sufficit, ut de pleuritide biliosa concludam, si cætera reclament; in omni enim propemodum vomitu, præcipue paulo vehementiori, bilis in intestina & ventriculum exprimitur, vomituque rejicitur, idque etiam in homine cæteroquin sanissimo accidit.

4tum symptoma, fallax sæpe, est rubor faciei, genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in spuria, biliosaque observatur. Eum observari in in-

inflammatione pulmonum vera, facile captu eſt, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa eſt obſervatio Ballonii, ſæpius apud ægros noſtros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum, & inteſtina crudus apparatus obſidet, ſubinde pallere quidem, vireſcereque, perſæpe tamen ſummopere rubore ſuffuſos eſſe, ita, ut & album oculorum rubeat. Eſt quoque Hippocratis ipſius obſervatio, eos, qui facie rubent, aut ſanguineos, plethoricosque eſſe, aut, quod huc pertinet, abdomen habere ſtercoribus, ut ait, vetuſtis obſeſſum. Sed neque genarum pallor, & vireſcens faciei color uni ſolummodo bilioſæ pleuritidi convenit.

Etenim permulti ſunt, quorum pulmones vera, diraque inflammatio tenet, etſi vultu ſint pallidiſſimo, oculis ſemiictericiis, corporisque totius eo colore, quem græci non exprimendo alias vocabulo χλωρον appellavere, ac ſi diceres, ex pallido vireſcente. Serum enim phlogiſticum, quod cruſtam in patella flaveſcentem exhibet, ægros hoſce hoc flavo viridi colore pingit. Hinc cavendum, ne in diagnoſi nos color faciei ſeducat.

ſtum ſymptoma, in utraque pleuritide, tam vera, quam ſpuria, obſervari non raro ſolitum, ſputum cruentum eſt; etſi id frequentius pleuritidem, & peripneumoniam veram comitetur. Verum ſi in ſpuria pleuritide tuſſis aſſidua, validaque thoracem quatiat, ſi præterea vaſa pulmonum ex prædiſpoſitione quadam ſint paulo debiliora, laxioraque, ipſo validiori tuſſiendi conatu ſanguinis quid ex ruptis vaſculis excutitur, ea prorſus ratione, qua in tuſſi pulmonum ſtomachica vehemens motus, ſanguinem per os & nares ſubinde copioſe exprimit.

Vidimus hucusque, quibus notis in caſu dubio medicus uti debeat, ut morbum pectoris ſpurium, bilioſumque ab inflammatorio, *pleuritidem bilioſam a*

vera & phlogistica securius distinguat: dictum præterea est, quantum intersit, ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa, atque adeo complicata Symptomata sunt, ut tot argumenta pro *spuria* pleuritide, quot pro *vera* pugnent. Hoc rerum statu dum medicus, quam partem, quodve consilium arripere debeat, dubius fluctuat, gravis quæstio nascitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri, oporteat.

In his angustiis medici officio, quod parens medicinæ binis vocabulis: ωφελεειν, η μη βλαπτειν (prodesse, aut si id nequeat, non nocere) totum circumscripsit, is probe defungetur, qui alteram solum ejus partem, μη βλαπτειν, expleverit. Pauca certe utrique morbo ex æquo conveniunt, eaque sunt:

1mo. potus copiosi cum melle, aceto, & pauco sale medio.

2do. frequens clysterum usus, ut intestina a præsente fors cacochylia liberentur.

3tio. mora ipsa morbum deteget, evolvetque.

4to. exigua venæ sectio ad Uncias IV — V — VI. utrique non raro convenit, nam & biliosis subinde sanguinis missio eatenus prodest, quatenus spatium majus in systemate venoso, & arterioso efficitur, præcipue ubi febris biliosa valida est, ita ut mali quid ab ipso hoc motu auctiore timeas. Conditio sanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo posthac aut mitius, aut gravius afficiente, aliquid fortasse suggeret, unde novam possis indicationem venari.

Juvat potius hac indirecta quidem, & incompleta, quam nulla, aut ancipiti methodo uti.

Hæc, quæ de pleuritide & peripneumonia spuria biliosa dicta sunt, iis apprime respondent, quæ magni in arte viri, annosa praxi edocti, posteros docuere,

re. Ballonius *potiorem* pleuritidum partem non venæ sectione, sed iis curandam asserit, quæ gastricum systema purgant. Ita enim ait: *major est pars pleuritidum & dolorum lateris tum a congestione cujusdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite & partibus superioribus, quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare & solvere ventrem, & sæpe hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc sectioni venæ locus non est, nisi forte semel id fit; præsertim si dolores lateris fiant hyeme a crudo & frigido humore, in quibus nequaquam sectio venæ convenit.* Et paulo post: *cum dolores vagabunde tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris cacochyliam, a qua propter vapores elevatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: vulgo secatur vena, undelibet sit dolor, idque male. Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam sæpe nocere, quod attractio fiat a partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis, ea per venæ sectionem acceleretur?*

Pulchre quoque notat hanc, de qua agimus, pleuritidis & peripneumoniæ speciem inferius, dum ait: *plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & sese animam ducere non posse ajunt. Statim medicorum quorundam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur, at nil, aut parum profici, declarat rerum exitus. Etenim si vel cholera, vel diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obstructio dolores facit, qui maxime adparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana & lateribus & diaphragmati*

parte convexa. Choleram Ballonio laudatam, tanquam veram pleuritidis biliosæ crisin, antimoniali emetico ars naturæ imitatrix movet.

M A J U S.

Mensis hic frigidus, siccus, multoque perflatus vento, febrium intermittentium præ reliquis ferax fuit: fuere & rheumatismi permulti, anginæ, pleuritides copiosæ.

Febres hujus mensis ut plurimum tertianæ fuere, solventibus & vomitu curatæ, ita, ut rarius cortice peruviano opus fuerit, nisi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perseveraret. Continuæ remittentes morem tertianæ servantes non paucæ visebantur, quæ sumpto solvente medicamento, & dein emetico, primo intermiserunt, tandem vero penitus cessarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3tio die, atque etiam eodem die sæpius.

Quidam per tres, pluresque septimanas de continuo fere, & nunquam intermisso totius corporis horrore, frigoreve querebantur, hos solvens quoque medicamentum, subjuncto emetico juvit. Inter continuas remittentes fuerunt quædam, quæ, licet copiosæ sordes biliosæ vomitu rejicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remiserunt. Id iis potissimum accidit, qui præviam debilitatem, aut imbecillem ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis jam septimanis continuato horrore, anorexia, aliisque, a ventriculo gravato oriri solitis, symptomatibus conflictabantur, aut qui morbum, visceribus jam diutius insidentem, stulta, quæ inter plebem viget, opinione seducti, vino, & continuato quin & aucto corporis exercitio, superare contendebant, vel sanguinis missione intempestiva vires potius, quam morbum, fregere. His supervenit linguæ siccitas, ari-

ariditasque, atque eæ affectiones, quæ malignitatem imminere demonstrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Observatæ quoque sunt febres larvatæ, quarum binas ex adversariis meis huc transferam: Chirurgus 22. annorum, coryzam cum narium siccitate, obstructione, ac dolore ad radicem nasi, a quatriduo passus, ad nos venit, bono habitu plenoque præditus. Pridie horruisse, dein caluisse præter ordinem, sectam sibi venam fuisse, narrabat. Mane, quo ad nos venit, commode habuit, pulsus erat celer, sitis pauca, caput grave, odor, saporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum est decoctum hordei cum oxymelle, jussusque est decocto emolliente tepido naribus attracto membranam schneiderianam fomentare Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur, largo sudore terminatam. Die sequente cum & pulsus, & habitus corporis sanguinis detractionem exigere viderentur, facta est venæ sectio; at a meridie circa horam primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad sinum frontalem sinistrum, qui sudore circa horam noctis undecimam finiebatur. Nares siccæ, nullumque aliud in corpore molestum symptoma. Die tertio stato tempore prægresso frigore dolor sævus in sinu frontali dextro rediit, stata itidem hora sponte desinens. Verum hoc die lingua modicissime biliosa fuit, os subinde leviter amarescens, ructus rari, sed nonnunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum est, unde multa, flava, viridiaque vomuit. Paroxysmus posthac nullus rediit. Longo postea tempore hominem sanum atque ab omni febre immunem vidi.

Juvencula 24. annorum per tres septimanas appepetitum dejectum, frigora cum caloribus alternan-

tia quæſta, ſuo conſilio venam tundi curavit: at inde pejus habuit. Acceſſit & dolor capitis, qui a meridie in ſeram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, æſtuque horis pomeridianis graviter affligente. Vomituritiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima bilioſa, alvusque mota aliquoties eſt. Die ſequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore, ſudore frigido per totum corpus, mitior tamen multo, quam præcedentibus diebus. Cum ea ſumeret, quæ alvum redderent modice fluentem, cephalalgia, quæ prioribus diebus ægram crudeliter affligebat, poſtea minus diu, ac mitius urgebat, tandem cortice peruviano compreſſa eſt.

Utraque hiſtoria, primariam ſedem febrium larvatarum in gaſtrico ſyſtemate locatam eſſe, demonſtrat. Quamvis hæc juvencula ſolo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen concitata emeſi mitiorem experta eſt. Quin ipſe cortex, juxta mentem cl. Caſimiri Medicus, non niſi ea ratione febribus medetur, quod vi ſua roborante, nimiamque ventriculi & inteſtinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam conſequitur, in febribus larvatis non ſemper in ſolo cortice quærendum auxilium eſſe; quemadmodum enim pleræque febres intermittentes tuto, & ſat cito alia methodo, quam quæ corticem peruvianum exhibet, percurantur, ſic & larvatæ pleræque hoc antifebrili ſpecifico non indigent, ſed aliis medendi modis ſat belle auſcultant. Nihilominus ubi febris, ſub gravis periculoſique ſymptomatis larva deliteſcens, ipſi adeo vitæ inſidias ſtruit, hoſtem a mœnibus propulſare, repudiatove omni alio incerto auxilio ad corticem peruvianum confugere oportet.

Va-

Varios rheumatismos obſervabamus hoc menſe: dolebant atrociter articuli majores, carnesque inter eosdem mediæ.

Non opinantes plerumque hic morbus corripuit, quin ulla, ut in podagricis ſolet, apepſia præcederet, aut ſtata periodo, legeve certa exacerbationes redirent.

Vidimus rheumatismos, quibus nulla comes febris ibat, paucos licet. Plerisque febris jungebatur.

Dolor vertebras lumborum perſæpe occupavit, effecitque *lumbaginem rheumaticam*. Pluribus acetabulum doluit dolore per femoris externam faciem atque crus ad malleolos usque deſcendente. *Iſchias erat rheumatica.*

Eadem materies rheumatica palpebras, partesque oculo proximas, ipſumque oculum obſidens *ophthalmiam ſeroſam* aliquoties fecit.

Ex eadem origine fuere *coryzæ*, *hemicraniæ rheumaticæ*, *otalgiæ*, *odontalgiæ*, *genarum tumores*, *anginæ*, *bronchi*, ſive *raucedines*, & defluxiones ad pectus, quas κατ' ἐξοχὴν, catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, ſive *gaſtritidem rheumaticam*, itemque in alio ægro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticæ ſpectant, quæ hoc tempore frequentiſſime viſebantur, reliliquis anni temporibus σποράδες fuerunt.

In rheumatismo febrili cruſtam ſumme phlogiſticam in ſanguine detracto ſemper vidimus, eamque tam craſſam, ut vix aliquid cruoris, aut rubræ partis appareret. In quocunque alio morbo inflammatorio, ut ut graviſſimo, minor, tenuiorque cruſta phlogiſtica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quæ rheumatismum febrilem, atque eam, quæ morbos alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis viſa ſit *inflammatio rheuma-*

matica, atque itidem alia, quam *genuinam*, *veramque* appellare phlogosin possumus.

Discrimen utriusque inflammationis *genuinæ* videlicet, & *spuriæ* multiplici observatione, atque, ut ajunt, a *posteriori* demonstrabatur, & novis identidem observationibus quotidie demonstratur; nam

1mo. *Rheumatica inflammatio* minus longe periculosa, ut plurimum, est, &, nisi nobilissima viscera occupet, raro necat: gravior letaliorque inflammatio *genuina* est.

2do. Inflammatio rheumatica plerumque benigna resolutione terminatur, etsi multum fortasse temporis a morbi exordio lapsum sit, neque leges coctionis, criseosque observat. Id in rheumatica pleuritide, materie non solos musculos intercostales, pleuramque, sed & ipsos pulmones occupante, constanter observavimus.

3tio. Etsi encephalo, utpote visceri, cujus integritas ad vitam summopere necessaria est, rheumatica inflammatio, quam maxime inimica sit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori cum periculo obsidet, quibus *genuina inflammatio* non nisi maximo cum vitæ discrimine inhæret. Sic genuina enteritis merito inter acutissimos morbos recensetur, quæ intra paucas non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam intestinorum vidimus, longo utramque durantem tempore, nec gravibus adeo symptomatibus stipatam, ac tandem benigne resolutam, etsi sanguinem emissum crusta adeo crassa obtegeret, ut vix aliquid rubræ partis conspiceretur.

4to. *Genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocunque demum exitu finiatur. Raræ sunt *veræ illæ simulque chronicæ* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheuma-*

matica ad multas ſæpe ſeptimanas producitur, & oppido raro ſibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5to. *Rheumatica*, etſi ſubinde partem quandam peculiariter infeſtet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatiſmi diuturnitas, dolorisque vehementia, & motuum omnium impotentia ægros multum excruciarunt. Curato etiam morbo ſubinde ſtupor artuum, minorque ad motum aptitudo remanebant. Unus, alterve, licet apyretos dudum eſſet, atque artus moveret, quemdam tamen ad omnia rebellem doloris ſenſum experiebatur.

Varia eſt variorum in morbo ſumme dolorifico, tædioſoque medendi methodus, quarum plerasque in uſum aliquamdiu traximus, donec, quæ optima videretur, ſemper poſthac, cæteris repudiatis, retineretur.

Methodum antiphlogiſticam Sydenhami, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione, ſanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties ſequebamur. Verum vim medicationis hujus mali diuturnitas non raro eluſit, viresque ægrorum citius, ac morbum fregimus. Ægri per multas ſeptimanas immobiles decubuerunt.

Methodi hujus inefficaciam ipſemet Sydenhamus aliquoties expertus a repetitis ſanguinis detractionibus abſtinuit, aliamque inire viam ſtatuit, ut & ſanguini parceretur, atque, quod magis intendebat, ut certiorem, breviioremque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copioſum lactis ſerum exhibuit, ut eo ſolo, & ſimilagineo pane æger per multos dies victitaret.

Hac ratione dolentiſſimi rheumatiſmi cum exigua ſanguinis jactura, & temporis non mediocri compen-

 dio,

dio, tam ab ipſomet Sydenhamo, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gaſtritidem rheumaticam, itemque *rheumaticam enteritidem*, præmiſſa venæ ſectione & ſanguine ſumme phlogiſtico educto, ſolo lactis ſero, & tenui diæta ſat cito curavimus.

Eos ſubinde imitabamur, qui variis diaphoreticis multo liquido dilutis corpus replent, & regimine calidiori inſtituto morbi materiem per vaſculorum exitus, in ſuperficie corporis poſitos, eliminare annituntur. Verum morbi pertinaciam ſæpenumero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione rebelli malo mederi ſategimus, verum morbus ſe ipſum potius tandem confeciſſe, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiæ rheumaticæ depoſitio erat, eaque parti cuidam firmius inhæſerat, optimo cum ſucceſſu veſicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *ophtalmia ſeroſa*, quam ad rheumatiſmos locales, ſive topicos, pertinere ſuperius dixi, veſicans ad tempora poſitum votis reſpondit. Hemicraniam, ortam ex retropreſſa ophthalmiæ ſeroſæ materia, veſicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digeſtivo, addito pauxillo ſaponis diu fluentem, eroſumque ſervavimus.

Odontalgiam ſeroſam, ſive rheumaticam, ſanabat ſatis cito veſicans ad angulum maxillæ poſitum; hoc enim loco nervus maxillam ſubintrans, qui ſuos ramulos ad radices dentium dimittit, ſero rheumatico vellicatus, laceſſitusque, cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate aut ſinapiſmus, aut veſicans, toti collo anteriori adplicatum, inſigniter mitigavit, & abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas reſtituit.

Dig-

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, five fymptomata, five methodum medendi fpectes. Signa diagnoftica collegimus fequentia.

1mo. plerumque præcedebant artuum, five fuperiorum, five inferiorum dolores lacerantes, rheumatici;

2do. hi ipfi dolores artuum pleuritidem fæpenumero comitabantur.

3tio. pleuritis hæc incepit fubinde absque horrore; aut cum frigore non diu durante, & levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragœdiam ordiebatur.

4to. ftatim dolor lateris cum levi illo horrore fe monftrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum poft aliquot horas a valido illo rigore fupervenerit.

5to. dolor in pleuritide rheumatica ad præcordia, ad abdomen, ad totum fæpe thoracem, ad locum interfcapularem fe extendebat, in genuina vero pleuritide dolor intra arctius fpatium concludebatur.

6to. dolor pleuritidis rheumaticæ fæpe ab uno loco in alium migrabat: ftabilior is erat in genuina pleuritide.

7mo. attactum locorum dolentium perfæpe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8vo. plerumque in rheumatica fano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbebant.

9no. fenfus oppreffionis, difficilisque fpirationis, aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10mo. lingua, fauces in rheumatica albæ mucofæque ut plurimum erant; ficcæ in genuina.

11mo. cutis magis arida, ficcitas narium, oculorum fquallor, urinæ ruffæ, perpaucæ, alvus exigua in genuina; nihil horum vero fymptomatum, aut faltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12mo.

12mo. pleuritides genuinæ ſæpe in initio *ſiccæ* & absque ſputo fuerunt: perraro ſputabant mucoſa, crocea, ſanguinea, pleuritides vero rheumaticæ rariſſime *ſiccæ* erant, ſed tuſſis tenuit, ſputaque mucoſa, glutinoſa ſanguine ſtriata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis ſpecie ſumme phlogiſticus, hoc ſolo diſcrimine, quod in pleuritide *rheumatica* cruſta fuerit craſſior ut plurimum, majorque, ita, ut parum, aut nihil ferme nonnunquam craſſamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide cruſta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca aſſurgentibus.

13tio. pleuritis vera acutior erat, majorique cum periculo decurrebat, criſi diebus criticis peragendæ, & perturbationi criticæ ſubjecta; etſi vero pleuritis rheumatica ſputis & urina ſolvatur, nullam tamen certam legem natura obſervabat, juxta quam hæc morbi ſolutio contingeret. Non raro exortis ſudoribus ſolvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticæ in hac pleuritidis ſpecie in pleura, muſculis intercoſtalibus, ipſis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos eſſe demonſtrabant ſputa ſanguinea.

Sectum nuper cadaver eſt hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiæ rheumaticæ ad cerebrum, ejusque meninges delata phrenitidem, & mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris ſectione concludi de ſtatu pulmonum inflammatione rheumatica laborantium quid poſſit, ſtatuendum erit, pulmones rheumatica inflammatione affectos, ſi in cadavere diſſecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen, ac ſi vera, & genuina inflammatione laboraſſent.

Pulmones vere inflammati hepatis ſubſtantiam duritie in diſſecando æmulantur, coloremque læte roſeum

ſeum exhibent. Præterea particula inde abſciſſa & aquæ injecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non ſubſidet, aut difficilius, tardiusque. Colore naturali eſt, ita tamen, ut roſeis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura conſiſtebat.

1mo. in venæ ſectione una vel pluribus, prout circumſtantiæ exigebant.

2do. in potu emolliente, nitroſo, tepido.

3tio. in adplicatione matura veſicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcunque alium: ſubinde ſola antiphlogiſtica methodus ſuffecit, quin veſicantium neceſſitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim perſæpe multo gravior eſt, quam in genuina pleuritide) venæ ſectionibus non mitigabatur, veſicans latum ad locum dolentem, vel inter ſcapulas &c. applicatum, brevi dolorem omnem abſterſit. Vix tres horæ quadrantes ab admoto emplaſtro veſicante labebantur, cum jam doloris expertem ſe æger diceret. Hinc adparet, ab reſorpto veſicantium acri ſtimulo potius quam a diuturna loci affecti eroſione levamen hoc fuiſſe repetendum. Num ſinapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento conſtat.

In rheumatica pleuritide, fracto morbi impetu, ſputis vero necdum ſatis attenuatis, kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermes minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex claſſe mineralium, non præmature agendum cenſuimus. Rebus enim jam in vado propemodum poſitis, medicamentum expectorans maturius, ac par eſt, exhibitum, novos febriles motus, venæ ſectione componendos, aliquoties excitabat.

Hæc morbi curatio fuit, quoties is ſimplex, nullique alteri jungebatur. Verum evenit non raro, ut

ut biliosa simul colluvies adfuerit & *pleuritidem biliosò-rheumaticam* produxerit. Hoc in casu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeat! unde modo huic, modo illi occurrebatur, & methodus pariter composita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum *genuina pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter Auctores medicos de usu vesicantium in pleuritide agitatam componi modo posse existimo, si ea *veræ pleuritidi*, *eique adhuc crudæ* noxia dicantur; alteri vero, *rheumaticæ*, proficua. Atque id adcurata praxis constanter probat.

Est fortasse, qui reponat, nunquam fuisse in controversiam adductum, utrum vesicans pleuritidi rheumaticæ medeatur, id enim ab omni ævo in confesso fuisse; verum litem in eo verti, an in *vera*, *inflammatoria*, *& essentiali* prosit, aut noceat? sed respondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in scholis ab *inflammatoria* diversam statui, docerique; penes lectos autem ægrorum sæpenumero utramque, non sine gravi ægrotantium noxa, confundi, cum & in *rheumatica* persæpe febris valida, dolor lateris atrox, cæteraque symptomata tam accurate veram ac inflammatoriam æmulentur, ut error confusionis facillimus sit, & quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab se invicem distinctio est, ut exercitatis etiam in arte viris imposuerit toties, imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita esse, ex symptomatibus utriusque morbi vix dissimilibus, atque ex Sydenhamo, uti mox ostendam, certo liquet. Etenim capite V. ad propositum nostrum apprime faciente, quam facile utraque pleuritis pro una eademque habeatur, quid ex hoc errore detrimenti, quæ medendi indicata methodus sit, luculen-

ter docet, ubi constitutionem adulti autumni, hyemisque subingredientis sequenti ratione describit: „ cum tempestas placida ac tepens, imo vero æstatis simillima, præter solitum ad postremos usque octobris dies perseveraret anno 1675, eam vero mox exciperet alia multum diversa, frigida scilicet atque humida subito ingruens, tusses ubique numerosiores grassabantur, quam alio quovis, quod memini, tempore, nemini fere parcentes. Quemadmodum tussis constitutioni opitulabatur in febre producenda, ita etiam febris, occasionem ex tussi natam arripiens, jam pleuram ac pulmones haud aliter invadebat, ac caput invaserat vel septimana illa, quæ harum tussium exortum fuerat prægressa, quæ tam improvisa symptomatum mutatio nonnullis, qui minus diligenter adverterant animum, ansam præbuit, *febrem hanc pro pleuritide essentiali, aut essentiali peripneumonia habendi*, licet eadem omnino illa maneret, atque fuerat per integram hanc constitutionem. — *Et quantumvis lateris dolor punctorius, spirandi difficultas, color detracti sanguinis, & reliqua signa pleuritidi familiaria, essentialem pleuresin subesse innuerent*, non aliam tamen medendi methodum postulavit hic morbus, quam quæ febri hujus constitutionis quadrabat, ab illa vero, quæ veræ pleuritidi conveniebat, abhorrebat admodum. "

Jam vero hanc Sydenhami pleuritidem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*, methodum medendi æque eandem Sydenhamiana cum nostris conferenti liquido constabit. Tota enim curatio apto regimine, una, raro repetita sanguinis missione, & *epispastico* nuchæ adplicato absolvebatur. Hac ratione *symptomata universa placide solebant evanescere, cum, qui morbum ferocius, atque hostili manu adgrediebantur, ingenti remediorum molimine bellum inferen-*

rentes, vel ſuos ægros amitterent, vel ſaltem phlebotomia ſæpius repetita, quam vel poſtulabat morbi genius, vel & tuto ferebat, eorundem vitam redimere cogerentur.

Hinc rationes, ex theoria, ab egregio plurimumque de re medica merito Tralleſio, petitæ, veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut æque periculoſam, æque laborioſam, difficilemque, & ſæpe non niſi ab oculatiſſimo a *vera & eſſentiali* internoſcendam, adplicatas refutat certa, indubitataque experientia. Neſcimus equidem adæquatas rationes, quare febre licet & hic præſente, & ſubinde validiſſima, veſicans, ſtimulantiſſimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas noſtras, utut perpulchras, ſilere, fida rerum, aliter, ac ratiocinabamur, ſe habentium, obſervatio jubet.

Sed quomodo cantharidum ſtimulus cum cruſta illa phlogiſtica, huic pleuritidis ſpeciei præprimis propria, ut ejus craſſities ad ſigna diagnoſtica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc, & ſummopere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque ſpeciem pleuritidis bene diſtinxiſſe, aptamque utrique medelam adhibuiſſe.

Pleuritides, ab eximio Pringlio obſervatæ, curatæque, præſentem in hoc morbo veſicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuiſſe, ea, quæ ex ipſo præclaro Auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebuloſis, ſole vero interdiu paulo magis calente, amænoque, alterna frigoris, caloriſque commutatione, commoratione ſub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites ſæviit. Plurimi fuere

pleu-

pleuritici, & peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc ex ipſo æquali propemodum, & rheumate, & affectis pulmonibus decumbentium, numero, utriusque morbi affinitatem conſpicere liceat.

Præterea *dolor pleuriticus ſæpe adeo extendebatur, ut inflammationem viſcerum abdominalium mentiretur.* Pringle §. 4. edit germanic. *Veſicantia in morbi initio ſtatim poſt primam ſanguinis miſſionem, imo & priusquam ea inſtituta fuiſſet, modo paulo poſt ſubjungeretur, adplicabantur. Dolore hac ratione ſublato, conſultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, niſi fors obortus ſudor dolorem ſolverit, ubi nulla amplius remediorum neceſſitas ſupererat. Idem ibid.*

Hucusque recenſita cum mea hujus pleuritidis deſcriptione belle congruunt, morbique genium declarant, atque uſum cantharidum præſtantem tot inter ægros, obſervante egregio Pringlio, cuicunque demum hypotheſi contrariæ ſuperiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. Auctorem ſedem mali non in pleura, ſed in pulmonibus ſtatuere, ſectionibus Morgagnii & Halleri convictum.

En jam canones circa uſum veſicantium in pleuritide obſervandos.

1mus. veſicantia in pleuritide rheumatica, ferme ſpecifica ſunt, debentque mox in morbi principio adplicari, præmiſſa ſanguinis miſſione, ſubinde & iterata.

2dus. ſuppuratio poſt excitatam veſiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta ſuppurationem excitantia dolores inanes faciunt, & febrim augent; non enim ſuppuratio, ſed ſtimulus veſicantium prodeſt.

3tius. vim cantharidum medicatricem experiuntur ægri, cuicunque corporis parti veſicans adplicetur. Præplacet tamen locus inter ſcapulas medius. Sedes

enim hujus pleuritidis pulmo est, aut membrana pulmonem vestiens, uti supra ostensum.

4tus. vesicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant: hinc quamdiu phlogosis viget, ab iisdem omnino abstinendum.

5tus. neque, instituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria, confugiendum mox ad vesicantia est. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adest, etsi ea ob celebratas sanguinis missiones a suo vigore multum remiserit, quin imo, quamdiu vel prudens suspicio, metusque est, ne denuo phlogosis recrudescat, vesicantia periculosa sunt.

6tus. quod si vero fracta penitus phlogoseos vis sit: si præcedens ægrotantis conditio in statum contrarium, nimia scilicet fibrarum elasticitas tensioque in laxitatem, humorum inflammatoria densitas in lentorem oppositum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abiverit; si præterea expectorandæ materiæ copia pulmones inundet, opprimatque, aut ejusdem viscidítas eos infarciat, vis dejecta vitæ anacatharsi haud sufficiat, vesicantia palmare auxilium suppeditabunt.

7mus. in *pleuritide*, & *peripneumonia biliosa* cantharides, antequam gastricum systema repurgatum sit, nocent. Etenim sudores noxios movent, alvum tardiorem reddunt, & materiam circa præcordia hærentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8vus. si vero vacuato ventriculo & intestinis, tenax illud, viscidumque sputum, uti in pleuritide biliosa fieri assolet, difficilem anacatharsin faciat, potus largus, calidus, mitiori stimulo aromatico armatus, & adplicata simul vesicantia omnem paginam absolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos sæpe, ad co-

ſcam, & femur ſæpiſſime curavimus. Adeſt dolor ad acetabulum, & motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulæ usque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde & lumbi, & inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, ſed femoris ſtupor, & gradiendi impotentia vexat. Hoc in caſu ad caput fibulæ, ſive ad externam genu partem, methodo Cottuniana, latum veſicans adplicabatur cum inſigni emolumento. Aliquoties veſicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex ſambuco & ſtibio diaphoretico non abluto: loca veſicantibus tentata diu fluentia conſervabantur: hunc in finem unguentum digeſtivum cum pauxillo ſaponis illitum eſt. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatiſmi ſpeciem, ſuperius jam explicatam, etiam hoc menſe, ſed multo rarius, vidimus, ubi colluvies bilioſa ſyſtema gaſtricum occuparat.

Habuimus quosdam his artuum doloribus affectos & febrientes, qui omnes bilioſi apparatus notas exhibuere, ubi dato emetico, & cacochylia bilioſa rejecta, dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc ſpeciem rheumatiſmi, bilioſam ſcilicet, a reſorptis particulis acribus e ventriculo, & ad artus depoſitis, ubique nervos vellicantibus ortam, frequenter in febribus bilioſis, autumnalibus, diuturnisque obſervari tunc imprimis, quando eæ præmaturo corticis uſu ſufflaminantur, & materiæ debita præparatio, evacuatiove prægreſſa non eſt, ſupra jam diximus. Id adhuc præcedentibus addo, ægrum intempeſtiva corticis peruviani exhibitione curatum, ut ut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem Sydenhamus *rheumatiſmum ſcorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diuturno corticis hujus uſu provenire arbitrabatur. Verum non cortex, ſed uſus ejus præmaturus ante re-

requisitam materiæ febrilis coctionem, & evacuationem hosce rheumaticos dolores genuit.

JUNIUS.

Mense hoc constitutio aëris moderate calida, siccaque fuit: sed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quiescente vento corpora facile in sudores solverentur, eodem denuo revertente compressos.

Initio hujus mensis ad medium usque continuæ remittentes tertianæ, & quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, solventibus, & eccoproticis per epicrasin propinatis obedivere. Paucissimæ malignitatem minatæ, cortice peruviano sanabantur. A medio fere mense ad ejusdem finem usque pleuritides, peripneumoniæve biliosæ rarius visæ sunt, copiosiores vero rheumaticæ. Rheumatismi universales, ischiades plures, ac alias, comparuere. Mense quoque ad finem vergente, quibusdam, morbo bilioso laborantibus, petechiæ supervenerunt, quarum eruptio morbum neque graviorem, neque faciliorem, reddebat.

Etsi veræ pulmonum inflammationes non hoc solum mense, sed & toto hoc verno tempore solito rarius viderentur, nihilominus cum pleuritidem bilioso-inflammatoriam, sive pleuritidem veram & essentialem cum vitio primarum viarum bilioso junctam, multarumque feracem observationum, curaverimus, juvat ejusdem historiam referre.

Vidua annos 55. nata, quæ integra a longo jam tempore sanitate fruebatur, die 14ta Junii circa vesperas horret per aliquot horas, dein æstuat, sitit magnopere: nox inquieta.

Altero die (15ta) mitius æstuanti circa meridiem pectus opprimitur, latusque dextrum a costis spuriis ad mammam more pleuritico dolet. Tussitatio frequens,

quens, ſputa nulla, laborioſa reſpiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas ſumma. Sanguis mox eductus ex brachio eſt: cruſta ſumme phlogiſtica, & oppreſſionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim & dolor lateris, & oppreſſio pectoris paulo poſt. Ea veſpera denuo horruit mitius, minusque diu, ac pridie: æſtus: nox anxia.

Die 16ta mane eadem. Sputa nunc mucoſa, ſanguine tincta. Fit denuo venæ ſectio: ſanguis idem, & idem levamen, Veſperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17ma mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tuſſis, & oppreſſio augentur. Sputa jam nulla. Veſperi horror: æſtus. Nox ut antea.

Die 18va ægra mitius per omnia ſe habere aſſerit: tuſſitat: ſputat mucoſa, flava. Latus non dolet, & facilius in latus ante dolens cubat. Levis veſperi horripilatio: nox quietior.

Die 19na ad Noſocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppreſſi pectoris ſenſus. Cubatus in omnem partem facilis. Tuſſis rara: ſputa pauca, mucoſa, flaveſcentia: pulſus naturali modice celerior, ſubdurus; lingua bilioſa: ſitis multa: ſapor bonus: alvus hucusque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet, animus præſens, & alacer: prompta reſponſio: actorum adcurata narratio, facilisque quamcunque in partem vellet, converſio. Vis muſculorum quaſi mediocriter ægrotanti, aut ſanæ propemodum. Reſpiratio, utut ipſimet ægræ facilis videbatur, citiſſima tamen, & abdomine potius, quam thorace, peragebatur. Inſtituta ſanguinis miſſio: ingens cruſta. Potus antiphlogiſtici, copioſi. Exigua emendatio. Nulla veſperi horripilatio. Somni turbati.

Die 20ma nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie, pulſus ſolum fortior, pleniorque heſterno. Reſpiratio citiſſima, ſolo ferme abdomine peracta:

 fit

fit venæ sectio: sanguinis crusta phlogistica tanta est, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus sibi opprimi queritur: genæ intensius rubent, cita & parva respiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hic inde parvæ in pectore petechiæ colore roseo conspiciuntur. Denuo sanguis mittitur a meridie, atque iterum vesperi, unde melior aliquantum respiratio fiebat, somni noctu longiores.

Die 21ma Junii omnia, ut heri vesperi. Sed cum spirandi difficultas denuo inciperet, pulsusque semper pleni, fortes, & subduri, etsi magna identidem sanguinis copia demeretur, persisterent, binæ hoc die venæ sectiones institutæ sunt, & adplicatum ad pectus vesicans est. Crusta phlogistica eadem. Vesperi larga diaphoresis, & respiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22da Junii, cum diem morbi octavam agit, diaphoresis heri cœpta continuat. Urina per totum morbi decursum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina est. Pulsus, qui toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen, & subduri fuere, nil modo vitii habent. Paucissimæ petechiæ: alvus hodie sæpe mota suapte est. Sputa vix ulla; & respiratio emendata: nox bona.

Die 23tia continuat diaphoresis, alvus cocta, frequenter sua sponte mota, cætera ut heri. Nox bona.

Die 24ta larga diaphoresis, per omnia bene habet.

Die 25ta Junii mane nulla diaphoresis, oris amaror, sitis magna: a meridie alvus denuo sponte fluit: nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte dejiceret, oris amaror, & sitis disparuere, atque inde nil amplius

plius molestiæ passa, recuperatis brevi viribus, a nobis sana discessit.

En periculosam pulmonum inflammationem, vitio bilioso systematis gastrici stipatam.

Vere exacto, sub exordium æstatis morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, desertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, ver scilicet, & æstatem nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verna phlogosi, & bile æstiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget. Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione operam consumsimus, crudam ventriculi colluviem, quæ modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam malum esse, Hippocrates asserit, & assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quæ & pleuritidi & peripneumoniæ ex æquo convenit, altius penetraret, difficilisque per hoc viscus humorum circuitus sanguinis a capite refluxum moraretur, rubuere genæ, respirationem abdomen peregit immoto thorace, pressumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, præsente licet ejusdem causa, abstulit. Hinc pleuritidem eousque intensam, ut omnis molesta sensatio, cerebro laborante, pereat, cum periculo in peripneumoniam abiisse Hippocrates jure dixit.

Mentis præsentia, alacritas insolita, præteritorum exacta memoria, & narratio prompta cum insolita quadam, etsi ad rem adcurate pertinente, loquacitate, attentum medicum adeo non decipit, ut hoc ipso *infido levamine* de gravissimo periculo admonitus, perniciem, ægri jugulo intentatam, universo artis apparatu quantocius avertere connitatur.

Insidum id levamen esse præcipue respiratio docuit, quam maxime, ac fere unice in morbis pectoris observandam Baglivius voluit. Hæc si prava fuerit, time semper, etsi omnia reliqua eventus exoptatos portendant.

Inito calculo septuaginta sanguinis unciæ iteratis venæ sectionibus eductæ sunt. Copiosi potus ex decocto hordei, & oxymelle propinabantur. Regimen universim frigidissimum fuit; nihilominus petechiæ, etsi paucæ, comparuere. An ergo petechialis eruptio soli regimini calido debetur, & prava artis pravæ progenies est?

J U L I U S.

Ineunte Julio minor atmosphæram calor, quin & frigus tenuit, ac pro hujus temporis ratione alias solet. Circa medium aër incaluit, at neque hic juxta morem aliis annis solennem. Ultimi mensis dies ejusdem principio respondebant. Fructus horæi pauci, insipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem sæpius ac præteritis mensibus apparuit, quam malignam, & petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod, etsi ægros persæpe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, & iisdem cæteroquin symptomatibus stipetur.

Quæ circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora rejeci, donec lectis, collectisque aliorum, quæ huc faciunt, ac inter se, & cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hasce febres contemplandi occasio in eo populi, ad hocce Nosocomium affluxu, sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve in tanta opinionum circa hanc rem, tamque ancipiti

cipiti varietate, in emolumentum artis, & miserorum mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA SIVE LATENS.

Morbus est, aut potius morbi cujusdam gravioris fomes perpetuus, quem Baglivius pleuritidem, aut peripneumoniam *latentem* appellat. Hanc cum initio hujus mensis aliquoties, & fere solito frequentius viderim, breviter delineandam centui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatæ jam, veræque pleuritidis aut peripneumoniæ maximam partem destituatur. Febris nulla prorsus plerumque est; decubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum sputis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vigens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, & universaliorem pulmonum inflammationem exsurgit, aut, quod plusries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod æque frequenter contingit, in phthisin terminatur.

Plures sunt phthisici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex sæviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod major in phthisin hujus morbi proclivitas sit, sed, quod aut prava tractetur methodo, aut curæ indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur hæc occulta pleuritis aut peripneumonia.

1mo, ex descriptis superius symptomatibus.

 2do. si

2do si æger modo in hoc, modo in alterum latus sese convertere jubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus æque ipsi facilis sit: num fors uni lateri incumbens tussitare debeat: num angustiorem ipsi, difficilioremque fieri spiritum in hoc potius situ, quam in alio experiatur.

3tio. æger jubeatur fortius inspirare, exploreturque, num is inter respirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, pressionemque sentiat.

4to. data opera validius aliquoties in vario corporis positu tussitet, & attendat, num quid molesti, pungentis, ardentis, prementisque doloris sentiat.

5to. status ægri prægressus diligenter examinetur. Sunt enim morbi, qui hasce pleuritides occultas, & peripneumoniae sæpissime post se relinquunt. Nam

1mo. post veram & essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, judicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, & perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestæ sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint jam ex morbo, data quacunque occasione relapsus denuo in peripneumoniam, aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incommodum rarius ab adhæsionibus novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstite exigua phlogosi, particulam pulmonis pertinacius occupante, deduci posse videtur. Hinc ejusmodi ægri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem fovent.

2do. post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3tio. sunt, qui, prægresso catharro per multas septimanas, quin & menses, levi alterutrius lateris dolore, ardo-

ardore quodam, licet exiguo, oppressionis sensu, sputis non purulentis, sed puriformibus, coctisque vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior hæc & occulta Baglivii pleuritis ac peripneumonia afficit.

4to. qui pulmones tuberculis obsitos habent, si quacunque ex occasione incaluerint, vino, motu, sole, atque circuitum humorum incitarint, his sæpe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre universali totumque corpus prehendente corripiantur.

Diagnosin ex hucusque dictis formare facile est. Est scilicet levis inflammatio particulæ solum pulmonis, quæ diu latere non raro potest, quin propterea noto quodam phlogoseon exitu terminetur. Certum enim est, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda persistit, antequam vel benigne resolvatur, vel in suppurationem abeat, vel induretur, vel gangrænescat.

Prognosin quod spectat, id sciendum, occultas hasce pleuritides, ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur, & apta curatione tractetur, vel, more aliarum partium inflammatarum, in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin & plures subinde requiruntur, & emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, & nitro. In pleuritide hac *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam*, *sed chronicam* aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso exiguove, genis roseis, fibra tenera, delicataque, ac summe irritabili dona-

donatis. Hic longissimo tempore cruda inflammatio peritat absque aliquo consueto inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, sed *puriformia*, qualia concocto catarrho solent, prodire incipiunt, copiosaque, quæ pectoris oppressionem, doloremque punctorium minuunt. Verum cum ea magna quantitate & diuturno tempore evacuentur, æger emaciatur, contabescit, moritur, quin unquam vere purulenti quid deprehensum fuerit. His si emollientia, mucilaginosa præscripseris, facile ferunt, pectore non gravantur, interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiseos specie, materiam expectorandam supprimunt, & pectoris incommoda augent. Balsamica, cortex, equitatio *hanc phthiseos speciem* brevi mortiferam efficiunt.

Qui descripto corporis habitu, tenui, delicatoque præditi sunt, multoties sanguinem sputant: hos iterato, sed parca semper quantitate missus sanguis, diæta vegetabilis, & antiphlogistica vivendi ratio ferme semper relevat, in multosque conservat annos, quos methodus roborans, adstringens, balsamica in phthisin veram, consummatamque, ac mortem malorum finem præcipitat.

A U G U S T U S.

Constitutio sicca, æstus magni, nullis, aut non nisi raris imbribus subinde temperati. Ultimi mensis dies sereni æque, sed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fructus horæi paucissimi, immaturi, insipidi.

Diarrhœæ multæ, dysenteriæ non paucæ, choleræque videbantur: mense inclinante febres putridæ, petechiales, continuæ, quotidianæ, tertianæ.

Maximus hoc mense ægrotantium numerus fuit, at

at morbi plerumque faciles, non diuturni: funera pro tanta ægrorum copia perquam rara

Hoc tempore æque ex primis viis laborabant, ac præterito: attamen id discriminis inter morbos biliosos hujus & præteritorum mensium intercessit, quod, qui nunc ægrotarunt, vomuerint difficilius, vitellina, amurcosa, glutinosa, gluten scriniariorum, aut ichtyocollam æmulantia, & universim pauciora, non ex defectu materiæ gravantis, sed, quod ob ejus tenacitatem pars magna restitaret, nondum mobilis, aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, absorpta infarciret vasorum systema, massam circulantium humorum coinquinaret, & vasculis infixa hæreret altius. Ob eam rationem repetita emesi non raro opus fuit, quam per epicrasin exhibita sæpius ipecacuanha movimus.

Id hoc mense aliquoties nobis contigit, ut radix hæc, quacunque ratione exhibita, aut nullam, aut non nisi unicam cieverit emesin, quia, ut opinor, ejusdem vis, stimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id præterea est observatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportione pejus manifesto habuisse, qua, qui probe vomuerant, statim a vomitu levabantur. Circa finem mensis, relicta ob rationem recensitam radice ipecacuanha, cujus vires hucusque periclitari voluimus, solutionem tartari emetici resumpsimus, eventu, quem sperabamus, exoptato.

Continuæ remittentes, quarum exacerbationes aut stata rediere lege, aut per incertos periodos recurrerunt, medicamentis solventibus, & interposita nonnunquam tartari emetici solutione, eaque sæpius aliquando repetita, sanabantur. Id solum peculiare hujus temporis febres habuere, quod & potentioribus indiguerint solventibus, & emetico validiori. Hinc quibuscunque spissum in ore gluten, lingua gla-

glabra, prærubra, præcalida, consimili vitio præcordia laborare, ac morbum difficilius solvendum monstrarat, remedia convenerant, quæ præter sapones vegetabiles, salem quoque ammoniacum, glutinosa potentius discindentem continerent. Solennis nobis formula fuit, quæ aquæ sumbuci Unc. v. oxym. simplicis & roob sambuc. āā Unc. I. sal. ammon. Dr. ij. —iij commiscet, & partitis vicibus intra 24 horas propinat.

Hisce usi continuo sumus, nisi quod intercalari tempore subinde data potio emetica fuerit.

Observatum hac tempestate est, neminem ægrorum nostrorum, assumpto hoc sale, de molesto ad cardiam sensu questum fuisse, quod tamen vernis mensibus frequenter evenerat, ut tunc temporis a multo minori ejusdem dosi non raro ob ægrorum querelas abstinere debuerimus. Major solidorum inertia, mucusque hoc tempore & copiosior, & tenacior ventriculi latera obliniens, observati phænomeni rationem, ipsiusque medicamenti incidentis, attenuantisque aptitudinem demonstrat.

Plerisque, quibus vis vitæ sufficiens, & subigendæ materiæ par fuit, hac sola ratione profuimus. Verum ubi materiæ alienæ copia, aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices, fors ineptis venæ sectionibus, aut undecunque, dejectæ, solo salis hujus adjumento eandem subigere, & per vias congruas eliminare non valerent, optato cum effectu radicis Arnicæ pulverem junximus. Multæ rationes sunt, alia occasione explicandæ, cur in febribus plerisque gastricis, mesentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem peruvianum opponit, radicem hanc a solertissimo Collinio, viro de arte nostra egregie merito, multiplices in usus tractam, præstantissimo cæteroquin peruviano remedio præponam. Diarrhœas maligne febrientium diuturnas,

quæ-

quæve vires convellunt, hæc radix præ quovis alio medicamento fortunate compreſſit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud practicos ſemper fuit, isque in antiſepticorum non vulgarium familiam recipiebatur, Verum cum morborum horum antumnalium geneſin, præcipue paulo pertinaciorum, in craſi ſanguinis ſoluta, ſepticove fluidorum ſtatu reponerent, & effectum non neceſſarium pro cauſa reputarent, cumque inſuper non paucos hoc ſale adjutos, eos potiſſimum, quibus inciſum hocce remedio gluten fuerat, conſpicerent, concluſionem de vi ſalis ammoniaci antiſeptica formarunt.

Dyſenteria longe, lateque per urbem, ſuburbia, atque circumjacentem agrum hoc menſe graſſabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia ſe habentes repente invaſit, ita, ut alvum primo bonam, dein cruentam mucoſamque ponerent. Ad finem menſis quosdam tormina, & alvus ſtatim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quaſi ex compoſito & non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures paſſi ſunt ex continuarum remittentium claſſe: tandem in dyſenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus ſupervenit dyſenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies laſſitudinem, & dolorem urentem circa ventriculum queſti ſunt, dein, eo ceſſante, torminibus vexari circa umbilicum, ſuccedente paulo poſt alvo dyſenterica, ceperunt. Obſcurior febris in plerisque obſervabatur, quamdiu dolor abdominis, & tenesmus urgebat. At ſymptomatibus hiſce evaneſcentibus, etſi cruenta, mucoſaque perſtaret alvus, motus tamen febriles nulli amplius advertebantur. Paucis & ante dyſenteriam, & ea vigente febris continua fuit, mitior ut plurimum, & per incertas periodos exacerbari ſolita. Dejectio-

nes

nes primæ fuere rariores, fæces vero copiosiores: aucto sequentibus diebus dejectionum numero, & tormina, & tenesmus æquis fere passibus increvere, at minor tunc excretorum identidem quantitas fuit, & fæcibus ad initium bonis successit varia colore & consistentia materies, æruginosa non paucis, quibusdam amurcosa, profunde viridis, mucosa, sanguini commixta. Morbo jam confirmato accessit mictus frequens, stranguriosusque: lotium parca quantitate singulo mictu missum, biliosum, ac saturate flavum fuit. Dolor abdominis quibusdam continuus, plerisque per intervalla solummodo recruduit, proxime secuturæ dejectionis nuntius. Abdomen dolens attactum paulo rudiorem non tulit. Paucissimi ingens solummodo pondus absque dolore circa umbilicum querebantur. Cardialgia morbi subinde prodromus, eo jam vigente aut nulla, aut multo minor. Lingua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime præcedente: & universim is oris & ventriculi status, qui sordes biliosas, acresque profundius sitas demonstraret, quam ut ejus præsentiam lingua, & fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nauseæ nullæ.

Varia methodo huic morbo medebamur, & plurimos sanitati restituimus integræ. Unus, cum diutius jam extra Nosocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius in hydropem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamus, ut breviorem, tutioremque medicinam faceremus. Tandem sub mensis finem, atque per totum Septembrem, & sub exordium Octobris, stabilem dysentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos, intra non multum tempus, & cum constantia sanavimus.

Nunc,

Nunc, quæ ad initium Augusti acta sunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obvenerant, ægris propinabamus. Verum decantatum hoc antidysentericum non ita profuit, uti binis consequenter annis profuisse in Hungaria videram. Rationem hanc esse arbitrabar, quod materies morbum committens crassa supra modum esset, parietibus systematis gastrici firmius adhæreret, aut ipsa fortassis materiæ dysentericæ sedes profunduis in intestinis, atque ita sita fuerit, ut ipecacuanha revocari, & per os rejici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhæ eximie conduxisse dysentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomituritiones, anxietas, præcordiorum molesta sensatio gravius multo ægros afflixerunt, quam in hujus tempestatis dysenteria, ubi ventriculi læsi signa perpauca videbantur.

Levioribus dysenteriis, & ad quas sanandas primis statim diebus accersebar, sequenti ratione in urbe, & suburbio vicino medebar: scilicet, injuncta tenui diæta, æger omni hora, aut singulo saltem bihorio diu noctuque vasculum seri lactis sumpsit, in cujus ℔. iij. solutæ erant pulpæ tamarindorum Unc. iij. adjecta exigua dosi liquoris anodyni mineralis Hoffmanni. Quibusdam infusum rhei aquosum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies, quo tempore dolor abdominis, tenesmus, stranguria ferme ex integro disparuere: at eadem dejectionum cruentarum, mucosarumque frequentia mansit. Contigit aliquoties, ut post numerosas dejectiones liquidas dura tandem scybala subsequerentur. A vespertino anodyno destiti, ni continuæ fors dejectiones omnem omnino somnum præpedirent, quod cum fieret, granum laudani exhibitum exiguam saltem ægro quietem, refo-

refocillandis viribus adeo neceſſariam, conciliavit. Tandem, ubi a doloribus immunitas aderat, alvus tamen frequens æque ac antea eſſet, pulveres exhibui e mirobalanis, rheo toſto, & opii pauxillo compoſitos.

In quibusdam gravioribus dyſenteriis, alvo tenesmoidea, frequentiſſima, mucoſa, cruenta, torminibus ſtipata gravibus, plus emolumenti, durante primo ſtadio, mihi viſus ſum obſervare a pulpa tamarindorum, aut prunorum ſoluta in decocto hordei, omiſſo ſtimulo quocunque ſalino, omiſſa & ipſa, miti licet, tinctura rhei aquoſa. Alvi frequentia adeo quidem minuta non eſt, ut & augeretur, ſed omnis in abdomine, circa anum moleſta ſenſatio ſenſim diminuta, tandem diſparuit. Lotium & libere, & absque doloribus mittebatur, fæces rejectæ cocti quid continebant, ut adeo primum dyſenteriæ ſtadium feliciter decurrerit, & malum medicamento roboranti, adſtringenti, mucilaginoſo, opiato, aut illi, quod ex omnibus hiſce coaluit, poſtmodum cito auſcultaret.

Fuerunt, qui, etſi eorum dyſenteria a graviſſimis ſymptomatibus ordiretur, leniſſimis paulo ante recenſitis eccoprotroticis in decurſu ſtadii primi uſi, præter illam a torminibus, tenesmo, & ſtranguria immunitatem, etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non ſolum absque doloribus, ſed & parcius, rariusque flueret, & redderet ſanis ſimiliora, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis, nec adſtringentibus in auxilium vocatis, res in integrum reſtitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, ſtomachicove contra facillimum in priorem infirmitatem relapſum præmunire oportebat.

Inter ægros fuere quidam, quibus alvus torminoſa uno alterove die moderate fluxit, atque æruginoſa reddidit, verum ſuapte fluxus alvi ſubſtitit, in-

inteſtinorum cruciatu perſiſtente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco, ſtrangurioſoque: oris amarore: jactitatione: atque ubi malum gravius urgebat, delirio quoque superveniente. *Dyſenterias has imperfectas* datum emetico-catharticum, ſolutio ſcilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque ſuſtulit.

Alii iisdem, quibus dyſenterici ſolebant, ſymptomatibus affecti, oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, ſed alvo aut naturali, aut ſuppreſſa, querebantur. *Colicam hanc bilioſam* ejusdem cum dyſenteria proſapiæ, jugis potus ſolvens, datumque antimoniale emeticum cito & tuto abſterſit.

Circa finem hujus menſis calculum ex veſica ſectione eximi curavimus, cujus hiſtoriam referre hic juvat.

Juvenis, 15 annorum, filius militis, a triennio circiter poſt emiſſum lotium ardorem in perinæo experitur, qui per octavam horæ partem a mictu durat, evanidus poſtea. At ſi ſtando, aut ambulando mingat, nullus poſt mictum ardor affligit, neque etiam, ſi ſuper ſellam perforatam, aut ita ſedeat, ut inter ſedendum nulla perinæi preſſio fiat. Die 15ta Auguſti ad nos venit. A duobos fere menſibus arenulæ prodeunt, ſubinde & mucus *ductilis, aut materies mucoſa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulæ ſolæ, tum & mucus ductilis cum ardoris per urethram ſenſu prodit. Ab hoc duorum menſium ſpatio & mictus ſolito frequentior eſt, & præprimis noctu moleſtus.

Aqua calcis cum æquali lactis copia & ſapone veneto febriculam, mictum frequentiorem, ſtranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, præcipue cum ab adplicato difficilius cathe-

tere, partium levis contusio accederet, præscriptum est medicamentum sequens:

R. Decoct. hordei adjecta
liquiritia parati ℔. II.
gummi arabici Unc. I.

Diæta quoque maximam partem vegetabilis injungebatur. Die 29no Augusti æger asserit, se raro jam, & singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinæo jam nullum sentiri, sed sensum quemdam ibi loci rei alienæ percipi, utut exiguum, nec multum incommodum, statimque evanidum, neque post singulos mictus. Exigui calculi sæpius sub usu medicamenti hujus mucilaginosi, & majores ac alias, sed minori cum molestia prodivere: quod si malum nulla posthac incrementa sumpturum esset, se hac sorte contentum fore ajebat, seque ad omnes aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione levamen solum temporarium conciliaretur, & æger, utut nunc doloris propemodum expers, tamen probabilius in priorem statum relapsurus erat, placuit sectione calculum eximere, quam dexterrimus hujus Nosocomii Chirurgus dominus Sartori manu exercitata die 30ma Augusti peregit. Usus eo cultro est, quem *Lithotomum occultum* appellant.

Operationem aliquantum morabantur frusta aliquot confracti intra vesicam calculi, qui totus asper, & friabilis erat, si nucleum multo duriorem excipias.

Finita sectione, repositus in lectum æger, toto reliquo tempore nil præter morem incommodi patiebatur. Victitabat jusculo tenui, decocto hordei, emulsis. Elapsis aliquot diebus, oleribus cum jusculo carnium vescebatur. Die 26ta Septembris nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo

die

die coaluisse visum est. Lecto quoque exemptus, horam sedendo exegit. Die 10ma Octobris prima vice lentis & exiguis passibus per cubiculum gradiebatur. Die 17ma Octobris sanus discessit.

Ad feliciorem operationis eventum plurimum contulit, quod eam æger non nisi probe præparatus subiverit, tenuiori diæta, ac vegetabili antea usus.

Lithotomiam instituturis suadendum, ne, si de præsentia calculi certi per catheterem facti sint, ægrum posthac frequentius adplicato cathetere vexent. Vesica instrumento frequentius irritata, difficilius sectionem sustinet, & secta, facilius, majorive cum periculo phlogosin concipit.

Varia instrumenta ab artis peritis pro facilitanda Lithotomia excogitata prostant. At vereor, ne & hic ea optima sint, quæ simplicissima. Scalpellum firmum, firmo donatum manubrio, fors omni alio instrumento præstat. Secabit enim, qui scalpello utitur, quousque, & quantum volet, nec hilo plus, minusve. Sectionem visus diriget, & firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, instrumento, opus erit.

SEPTEMBER.

September ab initio ad finem usque perfrigidus fuit, siccusque. Febres continuæ, remittentes, ex putridarum, & biliosarum familia populum afflixerunt; minor tamen ægrotantium numerus hoc mense fuit, quam præterito, etsi, qui nunc ægrotabant, diutius decumberent. Paucissimas intermittentes, quotidianas, tertianasque vidimus, & quartanas non nisi duas brevi & absque negotio, præter indolem quartanarum hoc præprimis Anni tempore, solis propemodum solventibus salinis cum constantia persanatas.

Circa finem prioris mensis, & toto reliquo per au-

tumnum tempore, quo dyſenteriæ ſæviebant, aliam dyſentericis auxiliandi viam inivimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere ſolam poſthac, rejectis aliis, ſequebamur.

Ægris hiſce ut primum ad nos venerant, copioſum potum ex decocto hordei, & oxymelle ſimplici exhibuimus: die ſequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici ſolutionem propinavimus. Mictus ante parciſſimus, ſtrangurioſus, teneſmi, tormina, plerumque miraculi inſtar ſtatim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut poſt duos tresve dies medicamento indigerent alvum denuo molliter ſollicitante. Finita emeto-catharſi ſolo ferme decocto hordei, cui oxymel & pulpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapſus præmunirentur.

Pauciſſimis poſt emeſin rheo toſto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentiſſimus, atque egregius obſervator Collinius æque certo ſuis dyſentericis ſola arnicæ radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, inſtituere ſolebat, etſi humorum bilioſorum copia non mediocri gravarentur. Ope radicis hujus materies dyſenterica ſubacta, immutataque, atque in benignum humorem converſa nocere deſiit.

Hanc methodum, etſi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non ſum amplexus, eamque in futura tempora reſervavi, quod hæcce me hac tempeſtate nunquam deſereret.

O C T O B E R.

Ut cæteræ hujus Anni partes minus ſolito caluerunt, ſic & October frigidior, ac plerumque ſolet, & ſiccus fuit: circa finem nebulæ multæ.

Mor-

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarcta abdominis viſcera, ob prægreſſas hac æſtate bilioſas febres, nos multum exercuere. Multi catarrhum queſti ſunt, tuſſimque noctu præprimis permoleſtam, quam ſenſus in hypochondriis, ad ventriculum, vel & inferius in abdomine dolorificus & præcedere, & comitari ſolebat, ita, ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tuſſitatione præmonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes, aut ſuapte, aut non ex arte curatæ.

Tuſſis hæc, ad ſtomachicarum tuſſium ſpeciem pertinens, remedia, pectori alias dicata, nequaquam admiſit, ſed ea, quæ glutinoſa potenter incidunt, ſolvuntque, ac ſoluta, rejectaque per emeto - catharſin materie, ventriculo, & inteſtinis robur addunt. Rheum, elixirium ſtomachicum temperatum, decoctum lichenis, & polygalæ profuerunt.

Quicunque intermittente, aut remittente quadam febre hoc menſe laborarunt, de ſpurio hoc pectoris affectu, difficili ſcilicet reſpiratione, & oppreſſionis ſenſu, tuſſique multa querebantur. Sputa aut nulla prodiere, aut pauca, glutinoſaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*, an *ſpuria* hæc pulmonum affectio eſſet, an malum in ipſo thorace infarcto, inflammarique incipiente natum ſit, an vero a primis viis attractum, probe internoſcere; idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque ſæpe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, & bilioſum quid, mucoſumque a ventriculo oriundum una jungeretur..

Hinc conſultum arbitrabamur, iis, qui complicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare ſuſpicabamur, pauxillum ſanguinis detrahere, eosque diuturniori ſolventium, & diluentium uſui addicere, donec, quam cœlum frigidius pulmonibus adſperſiſſet phlogoſin, diſſlatam exiſti-

maremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in tubo inteſtinali latuerat vitium, bilioſum, mucoſum, putridum, ſeſe luculentius exerere, pluresque præſentiæ ſuæ, & indubitatos dare characteres cœpit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat, inſigniter profuit, cui fortunate ſalis ammoniaci largiores doſes ſubjunximus.

Frequentior multo venæ ſectionis neceſſitas fuit hoc, quam elapſis menſibus, &, ſi ab ipſomet ægro, priusquam ad nos veniret, præter rationem inſtituta eſſet, minus nocuit.

Qartanas jam multo plures, quam priori menſe habuimus non rebelles, ſolventibus ſalinis, ſale imprimis ammoniaco, datoque emetico uſum ſolventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut ſumpto cortice cito & cum conſtantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes æque levi brachio, & eadem methodo perſanavimus.

Obſervare mihi viſus ſum, eas quartanas, quæ aut remitterent ſolum, aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quæ paroxysmos habuere breves, ſed inviolabili lege modoque redeuntes, quæve intermedio tempore ægro nil, aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc menſe nata fuit, verum ægri poſt exantlatas primum aliquot acceſſiones noſtram opem implorarunt: hinc factum, ut, etſi September quartanarum præ aliis feracior eſſet, plures tamen menſe primum Octobri nobis curandæ obvenerint.

Quotidianæ, & tertianæ febres nec numero, nec pertinacia eas ſuperarunt, quæ alios aliorum Annorum autumnos infeſtant.

Dyſenteriæ pauciſſimæ hoc menſe, plures tamen immi-

immitis morbi reliquiæ comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articulorum. Accidit id in illis, quibus mala medicatio fluxum ventris ſtitit. Hic diverſa profuere. Materiem dyſentericam non raro male ſedula medicatio intra viſcera dato opio concludit; retentus vero fomes tunc ſanguinem ſubit, & aut corpus oberrat, aut articulis, locisque illis, ubi tardior humorum motus, vaſaque anguſtiora ſunt, profunde inſidet, maximeque ſenſiles partes vellicat.

Multi quoque hoc menſe, uti etiam proxime elapſo, fuerunt, quos tormina ſtranguriave cum oris amarore eum in modum vexabant, quo dyſenterici ſolent, ſilente alvo. Id mali, ſive colicam *bilioſam*, ſive *ſiccam dyſenteriam* malis appellare, eandem, ac ipſa vera dyſenteria, curam poſtulat, & ni ventrem probe vacues, ſed ſolis diluentibus, ac involventibus impugnes, tardam ægro, tædioſamque, & perſæpe inutilem medicinam facies, morbumque, qui modo in ventrem detonat, haud difficulter inde pellendus, ad articulos, locave exquiſitiſſimis perſæpe medicamentis inacceſſa convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres bilioſas excipit, eas duntaxat, quas cortex præmature ſilere juſſit, aut, quæ ſenſim ſuapte ſatiſcebant.

Nullam hic cortici remediorum principi notam inuſtam volumus, cum præmaturum ſolummodo ejusdem uſum incuſamus. Uti enim diutius ſolvendo, præparando, eliminandoque materiam febrilem; febris ipſa multoties alitur, donec, ſero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti eſt, artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorſus ad materiem febrilem reſpectu habito, largas corticis doſes ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natas arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia, ſali-

na, &, si morbus levior erat, ea ipsa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, si medicum scientem nactus esset, procul dubio auscultasset. Verum, quorum articulis malum profundius infixum hæsit, iis remedia ex potentiorum solventium classe deprompta profuere. Kermes minerale, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula jovis (vicina interea loca vesicante erosimus) saturata chamædryos, & chamæpytios decocta sæpissime votis respondebant. Quibusdam malum adeo alte insedit, ut potentissima remedia eluserit: his ternis, quaternisque consequenter diebus emplastrum latum vesicans ad eundem semper locum apposuimus. Post aliquot dierum tormenta dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum vesicante tentatum existens, aut corpus oberrans, orta diaphoresi larga, vel & pustulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue, superficiem excitatis, evanuit.

NOVEMBER.

Mense hoc varia tempestas lusit: cœlum modo serenum, modo pluviosum: nives; tepor: frigus; ita tamen, ut nulla aëris qualitas aut exorbitaret nimium, aut diutius persisteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius Anni tempore, iidemque propemodum, qui præterito mense, si dysenterias jam modo compressas excipias.

DECEMBER.

Mensis hic ad 20mum usque raras pluvias, frigus tolerabile, nives copiosas habuit. Inde rigidum gelu, nives copiosissimæ. Hoc tempore lumbagines non paucæ, item tumor in alterutro genu summopere dolens, & motum impediens, cum, vel etiam sine ischiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum

im-

immobilitate brachii. Multis glandulæ ſubaxillares tumebant, dolebantque, quæ ſubinde in ſuppurationem abivere. Plurimis, iisque potiſſimum fæminis, dolor, noctu ingraveſcens, femora, crura, pedesque per intervalla pervaſit: febricitabant plerumque, ſed moderate, & more vago. Tuſſes multæ, multoque plures, ac aliis hucusque menſibus.

Prout ab æſtivo, & autumnali tempore longius provehebamur, ita rarius, mitiusque ex primis viis laboratum eſt, ingruente frigidiori anni parte ferocientem æſtatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus ſpiſſior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias, ac antea, corporis partes occupavit. Sanguis & compactior, & ad vaſa, frigore nunc magis conſtricta, validius attritus, phlogoſes non paucas generavit. Aquoſa humorum portio æquo tenacior, vaſcula minutiora circa articulos, partesque tendinoſas, ac glandulas locata, difficilius permeavit.. Facilis hinc explicatio eſt & rheumatum complurium, & inflammationum nunc ſeorſim, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus ægrotantium multo minor erat, quam per æſtatem: &, qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, ſi qua fuere, ea morbi longis, phthiſi maxime, & conſummato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδην & rariſſime, & pauciſſima viſa hoc, & præcedente menſe ſunt, ac ea fere ratione ſenſim diſparuere, qua morborum bilioſorum dominium contrahebatur.

ANACEPHALÆOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genium per hujus Anni decurſum ſæpius mirabamur, cum in alio alia ſit & morbi facies, & intenſio, duratio, & eventus

tus alius. Nihilominus in tanto ſymptomatum luſu ejusdem epidemici morbi, atque in ipſa diverſarum epidemiarum ſucceſſione mira quædam ſimplicitas obtinet, ſive cauſam morbificam, ſive vero genuinam methodum medendi ſpectes; illa enim varios ad ſpeciem morbos, ſive potius unum ſolummodo morbum, producet, ſed qui diverſiſſimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aëris conſtitutio, vel corporis diatheſis, quam quisque ſibi propriam, atque ab alio diverſam habet, *ejusdem* morbificæ cauſæ vires *diverſimode* applicuerit.

Hæc vero paucorum remediorum, eorumque ſimpliciſſimorum uſui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquieſcit, non, quod plura non ſuppetant; ſed quod pluribus, in tanta cauſarum ſimplicitate, ſuperſedere queamus.

Juvat nunc unico quaſi intuitu totius Anni ad finem modo perducti conſtitutionem contemplari.

Ineunte Anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides, & peripneumoniæ ſucceſſerant a bile prognatæ. Denuo febribus bilioſis intermittentibus, remittentibus, varia periodo, legeque recurrentibus æſtas infeſtabatur. Autumnum proxime & præcedebant, & comitabantur dyſenteriæ, bilioſæ utique proſapiæ, febribus æſtivis ſenſim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriæ denuo caput exerebant, morbique alii, ad phlogoſeon familiam pertinentes.

En per totius Anni decurſum modo ſanguinis, modo bilis prædominium, vel temporibus intermediis æquale utriusque imperium, junctasque vires! En a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, ſed non adeo multiplici remediorum ſupellectile perſanandam!

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi oc-

ca-

casiones sagax captat, quive repertæ indicationi potius, quam specificæ cuidam remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem Aprilis anni 1776. sectum cadaver fuit, cujus historia morbi, & anatomes hæc est:

Vir 40 Annorum, opilio, cum præterita æstate per Italiam pecudes ageret, vino italico, cum & itinere ipso, & fervidiore cœlo frequentius æstuaret, solito largius indulsit. Domum redux in Germaniam, sero autumno tussitare primum, pectore oppresso esse, & asthmaticorum instar spiritum trahere cœpit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, si duas, tresve per tempus hoc venæ sectiones excipias, quas semper insigni cum levamine instituit.

Die ipso paschatis rigor horarum aliquot cum succedente æstu hominem corripuit: respiratio longe difficilior, oppressio pectoris major, quam hucusque, dolorque punctorius ad mammam dextram cum sputo cruento accedit. Ter vena secta est, sed quo morbi tempore, quæve sanguinis missi quantitas fuerit, ignoro: id solum ab ejus uxore rescivi, sanguinem crusta inflammatoria crassa, tenacique contectum fuisse. Cæterum an ullum, & quale remedium fuerit adhibitum homini ruri habitanti, & solius chirurgi curæ commisso, non scio. Negavit tamen uxor, quidquam fuisse adplicatum. Die morbi-

bi decimo ſeptimo in Noſocomium defertur: reſpiratio ſumme laborioſa, dolor punctorius ad mammam dextram, pulſus celerior naturali, & in brachio affecti lateris obſcurior multo; mollis, non debilis. Sputa multa mucoſa, pauca cocta: decubitus in latus dolens impoſſibilis, ſed talis, ut nec ſupinus omnimode, nec etiam in latus ſiniſtrum cubaret. Strepitus in pectore inter reſpirandum quaſi ſerventis aheni. Sanguis illico miſſus cruſtam ſumme phlogiſticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii ſecutum, perſiſtente eadem ſtreperæ reſpirationis difficultate: pulſus evolutior: ſputa eadem.

Altero die denuo vena ſecta, idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis ſymptomata perſeverarent, cum etiam quod recrudeſceret pungens in latere dolor. Hoc die pulſum minus mollem, vere fortem ante venæ ſectionem deprehendi; at a venæ ſectione celebrata paucis horis exſpiravit die morbi vigeſimo.

Cadaver pectore hirſuto, & muſculorum robore inſigni, ab aſſiſtente chirurgo inciſum, ſequentia exhibuit:

Pulmo dexter ex toto inflammatus erat, portione ſuprema, præcipue qua dorſum reſpicit, excepta, quæ ſana omnimode quartam pulmonis partem effecerat. Lobi, in quos pulmo dividitur, tum inter ſe, tum ad pleuram ubique validioribus cohæſionibus nectebantur, eamque illæſam, ac nullibi inflammatam. Dexter hic pulmo majori ſuo volumine ſiniſtrum urgebat, preſſo ſiniſtrorſum mediaſtino, & remoto ſterno multum protuberabat. Ex ſectorum bronchiorum orificiis albidus ac ſubflavus prodibat humor, qualem ſputa mucoſa, alba, intermixtis quibusdam coctis referunt. Pulmo ſiniſter ſanus, excepta parte ejusdem media dimidii fere pugni magnitudinem æquante, & inflammata. In corde, ac va-

ſis

ſis majoribus polypoſæ, & albæ ut plurimum concretiones erant. In pericardio plus ſeri collectum inveniebatur, quam communiter fieri aſſolet. Serum pariter in ſiniſtro thoracis cavo repertum 20 fere uncias æquabat. Viſcera abdominalia ſana per omnia fuerunt.

In hac hiſtoria plura occurrunt, quæ noſtram attentionem promerentur.

1mo. ſtatus ille aſthmaticus per totam hyemem miſerum affligens, quemque ſola venæ ſectio ſolabatur, nullas alias aſthmatis cauſas videtur admittere. Pulmones, qua parte inflammatio abfuit, omni modo ſani fuerunt, inflammati vero ſat luculenter demonſtrarunt, ſe ante hanc inflammationem omni alio vitio caruiſſe. Hinc aſthma hoc, quo per hyemem premebatur, ex *continua & chronica inflammatione* profectum fuiſſe, indubitatum videtur. Conſtat enim, nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapſis ea noto quodam exitu ſolvatur, cum per multas ſæpe ſeptimanas, & menſes cruda inflammatio perſtet. Sunt, quos reſpiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere longiſſimo tempore infeſtat, etſi omnibus cæteroquin muniis fungantur cum pulſu aut ſano, aut ab eo non multum abludente. Subinde ſola difficilior reſpiratio eſt cum pulſu naturali, tuſſicula, & pectoris oppreſſione: abeſt dolor punctorius, niſi, ſi fortius inſpirent, aut validius data opera tuſſiant, aut quacunque ratione curſum ſanguinis incitent.

Morbi hi *veræ pleuritides*, & *peripneumoniæ* ſunt, verum *chronicæ:* cumque ut plurimum absque motu febrili ſint, & ita affectos lecto non affigant, ac characteribus, alias hoſce morbos pulmonicos comitari ſolitis, deſtituantur, *latentes* a Baglivo appellantur, quas magno ægrorum emolumento ſæpius detectas fuiſſe aſſerit, dum pungens lateris dolor aut

vali-

validiore tuſſi, aut profundiore inſpiratione ſtudio facta ſeſe exſereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus eſſet, exploraretur. Sed de his ſuperius actum abunde eſt.

2do. æger fuerat pleuro-peripneumonicus, dolor vividus admodum, etſi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3tio. cum die morbi 20mo morbus crudus adhuc deprchenderetur, apparet nullum poſſe ſtatui dierum numerum, ultra quem venæ ſectiones non admitti queant, neque ubique obtinere aphorismum 8vum L. 5. *Quicunque pleuritici fientes in 14 diebus non repurgantur, his ad ſuppurationem tranſitio fit.*

4to. æger in ſtatu cruditatis ex eo moritur, quod pulmo inflammatus alterum ſanum comprimat, omnemque humorum circuitum ſuffocet. Largiſſimæ venæ ſectiones, quæ ſe invicem excipiunt, ſi primis ſtatim morbi diebus inſtituantur, ſuffocationem fors ſubinde præpedire valent.

Recenſet clariſſimus Morgagni L. II. Epiſt. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28. epidemicam pulmonum inflammationem, quæ hyeme Anni 1738. nusquam magis quam in quibusdam monacharum cœnobiis ſæviit, & plures, paucos intra dies, ſuſtulit. Cadaverum diſſectio exhibuit graviſſimam totius pulmonis inflammationem, qua ægrotæ brevi ſuffocabantur, eæ præcipue, quæ laxioribus ac imbecillioribus antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudiſſimi, ubi pulmo alteruter, infarctu inflammatorio turgens, ſpatio ſuo contineri nequit, & in vicinum thoracis cavum protuberat, atque ſufflaminando ſanguinis per corpus periodum occidit, Hippocrates deſignaſſe videtur, dum de pulmonis ad latus prolapſu L. 2 de morbis ſic ait. „ Si pulmo ad latus prolapſus fuerit, „ tuſſis tenet, & erectæ cervicis ſpiratio, & ſali-

„ vam

„ vam tuſſiendo rejicit albam, & dolor ad pectus,
„ & dorſum emergit, & incumbens pulmo impel-
„ lit, & grave quiddam in pectore incumbere vide-
„ tur, & dolores acuti pungunt, & ſanguis ſtridet
„ velut pellis, & ſpirationem cohibet, & ad affe-
„ ctum quidem latus decubitum ſuſtinet, non autem
„ ad ſanum. Verum velut grave quiddam ipſi de
„ latere pendere videtur, & per pectus tranſpirare
„ ſe putat."

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, & aquam mulſam ipſi bibendam dato.*

5to. pulmonis inflammati color læte ruber erat, conſiſtentia tali, qua hepar eſſe ſolet, atque ea gravitate, ut particula abſciſſa, atque aquæ immiſſa fundum petierit.

6to. in utroque ægroto, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum Hippocratis in coacis prænot. Aſſerentis: *quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multus in pectore eſt, & facies triſtis, & oculus morbi regii colore infectus, ac caliginoſus, hi pereunt.*

7mo. ratio, quare in latus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo eſt, niſi hanc hujus rei cauſam eſſe exiſtimemus, quod pulmo ſiniſter in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, ſuo pondere dextrorſum premens pleuram, abſtrahere conniſus fuerit, ſicque moleſtiam intulerit.

8vo. quorſum referre cauſam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis, necdum videtur exacte conſtare. Id ſolummodo certum per obſervationes eſt, pleuram ea ratione abſolvi poſſe, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote quæ ſæpius abeſt, non ſemper repeti debeat, quamvis, ſi revera phlogoſi teneatur, ea ſic affecta, citra acuti doloris ſenſum, reſpiratorio thoracis motu diſtrahi nequeat.

Fors non inepte doloris causam ex arctis illis pulmonum cum pleura nexibus, multoties explicare possumus, cum pulmo turgens, seque ipso durior, majorque factus, versus alterum thoracis latus prominet, aut, ut phrasi Hippocratica utar, ad *latus prolabitur*, quod certe fieri nequit, quin simul nexus hi urgeantur, ac distrahantur, & pleuram sollicitent.

9no. seri collectio primum hoc ultimo morbi tempore facta fuisse videtur; pressis enim majoribus vasis, & retardato sanguinis per pulmones circuitu, tenuiores particulæ per ramulos laterales elabuntur, aut verius, exprimuntur. Accedunt & aliæ rationes, ex quibus hæc hydrothoracis species explicari potest, quasve Cl. Morgagni L. II. epist. anat. med. art. 34. paulo accuratius persequitur.

10mo. pulsus arteriarum obscuri, humiles, contractique in latere, aut unice aut magis affecto, ferme semper observantur. Infida præterea indicatio est, quam tum in quocunque thoracis morbo, cum & præcipue in pulmonum inflammatione, ex pulsu venamur. Securior illa est, quam respiratio, majorve, aut minor morbi tolerantia subministrat.

SECTIO SECUNDA.

Virum ætatis mediæ secui circa medium Aprilem, qui nono, ni fallor, morbi pleuro-peripneumonici die ad Nosocomium delatus est: omni hucusque auxilio caruit. Respiratio strepens, difficillima, elevatis summo cum labore scapulis ac thorace, ore, ac pinnis narium diductis, & erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendæ respirationis conatus sedens moritur.

Pulmo sinister per totum inflammatus, & vicinæ pleuræ per multas fibras membranasque nexus, mag-

nam

nam thoracis dextri partem oppleverat, & ejusdem lateris pulmonem ſanum per omnia arcte compreſſit. In cavo thoracis dextro aquæ ad duas facile libras repertæ ſunt. Vaſa cordis coronaria mirum in modum dilatata, & multo ſanguine turgida viſebantur. Pleura ubique ſana etiam hic oſtendit, doloris pungentis ſedem in pleuritide, aut pleuro-peripneumonia male in ejusdem inflammatione quæri.

Viden & in hoc caſu *pulmonis prolapſum ad latus*, & ſerum in cavo thoracis, quo latere is ſanus fuit, collectum. Vaſa coronaria ſolito longe ampliora facilem habent explicatum ex laborioſo ſanguinis per pulmones meatu. Cor ipſum poſt repetitas pulmonum inflammationes magis amplum, & ferme aneuriſmaticum non raro reperiri, captæ per anatomen obſervationes docent.

SECTIO TERTIA.

Piſtor 32 annorum prima Martii ſæva pleuro-peripneumonia correptus ad Noſocomium defertur. Inſtitutæ quatuor venæ ſectiones ſunt, aliaque, quæ antiphlogiſticorum nomine veniunt, ea, qua par eſt, attentione applicata. Melius inde, licet tarde, habere cœpit; manſit nihilominus reſpiratio naturali paulo impeditior cum diſpoſitione quaſi catarrhoſa. Acceſſit anxietas: pulſus celeres ſemper, & duriuſculi: ſitis nulla: decubitus in latus dextrum, quod ſanum fuerat, impoſſibilis. Die morbi 19no dolore corriptur acutiſſimo in molli hypochondrii ſiniſtri parte: ſitis, febrisque urgent: facies hominis quaſi exſanguis, ac labia pallidiſſima fuerunt. Omnibus, quæ indicata videbantur, in uſum tractis, factaque terna miſſione ſanguinis ſumme phlogiſtici, qualis pleuriticorum eſſe ſolet; dolor, qui in abdominis latere ſiniſtro, non multum infra ſep-

tum transverſum hærere viſus eſt, non longo poſt tempore diſparuit. Manſit tamen pulſus celer ſupra modum absque exacerbationibus. Dyſpnœa major: facies, & totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuatio perſentiſcebatur. Hinc, atque etiam ex aliis, quæ præceſſere, hydropis purulenti ſuſpicio nata. Sudores nocturni copioſi, & alvus ſubinde citatior ægrum exercebant. Diarrhœa tamen facile pulvere myrobalanorum, & rheo toſto compreſſa fuit. Urinæ tum in dolore illo acuto, qui abdominis eſſe putabatur, cum & poſtmodum, citrini coloris, & fere naturales fuerunt. 7ma Aprilis orthopnœa ſubito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorem reponeretur, vivere deſiit. Prima morbi tempora, quæ ipſemet non vidi, fida narratione accepi.

Cadaveris, tumore leucophlegmatico ubique tumentis, thorax ſiniſter ultra duodecim libras puris dedit. Pleura ſana fuit, eique hinc inde laciniæ quædam adhærebant, quæ parietes ſacci, in pulmone nati, & in cavum thoracis rupti, ex parte effecere; Diaphragma tam alte in abdomen ex illo latere, ab incumbentis puris copia preſſum, deſcenderat, ut dolor, qui abdominis eſſe putabatur, in thorace fuerit, atque inde ortus, quod ſaccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, & divulſæ membranæ dolerent. Pulmones ambo, magis vero ſiniſter, eroſi reperiebantur. Abdomen duas circiter ſeri libras continebat, a qua tam exigua quantitate manifeſtam fluctuationem non facile repetere licet, ut adeo etiam hinc conſtet, quantum hujus fluctuationis ſenſui fidere quis poſſit. Sana omnia abdominis viſcera reperta ſunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perſeveravit, nullis, quæ ſub ſenſus caderent, exacerbationibus

ſtipata,

ſtipata, & notis illis deſtituta, quæ alias febrim a pure reſorpto natam produnt.

SECTIO QUARTA.

Die 26ta Maji cadaver me, & aliquot medicinæ Canditatis præſentibus, ab aſſiſtente chirurgo ſectum fuit, cujus hæc morbi hiſtoria eſt:

Vir 54 annorum, a multis jam annis aurigæ officio functus, die 13tia Maji ad Noſocomium defertur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus ſuppreſſam. Adplicato mox cathetere multum lotii eductum eſt, ſed obſtaculum, circa collum veſicæ repertum, difficilem inſtrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum eſt animadverſum. Quæ tunc ab ipſo ægro, cum & ejus uxore poſt mariti mortem reſcire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud principem quemdam, munus aurigæ faciens, aliquot annos exegit: ibi ſe ægrotaſſe ex ſuppreſſa urina, & cathetere adjutum fuiſſe, uxori in hoc ultimo morbo fatebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim jam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus aſſolet, multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino moderate admodum, & ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliori, præcipue noctu, exercebatur, ut bis, terve præter morem de lecto ſurgeret, urinam miſſurus.

Initio Martii ab equo ad partes genitales percusſus, magis conqueri de frequenti, & dolorifico mictu cœpit, itemque de urinæ ſtillicidio. Circa initium Aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim decubuit. Bis ipſi primis diebus morbi vena ſecta eſt: cæterum præter mixturam quamdam a medico præ-

ſcriptam, nullo alio auxilio utebatur. Convaleſcere ex morbo videbatur, ita, ut denuo aurigæ vices ſubiret. Verum tuſſicula cum ſputis flaveſcentibus, & quædam non magna oppreſſio pectoris ex morbo ſupererant.

Poſt initium Maji mictus difficilior, & magis ſtrangurioſus, ac ante hac, quin & ſubinde penitus ſuppreſſus ægrum torquebat, cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipſe ea methodo, qua olim in Italia uſus eſt, verſus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethræ immiſerat, lotium miſit, educto cereo denuo ſuppreſſum.

Tandem ad nos delatus eſt, cum a quatriduo nullam amplius urinam miſiſſet, & toto hoc tempore nihil potulentorum aſſumpſiſſet, ne, ut ajebat, urinæ quantitas accreſceret. Febricitabat pulſu forti, duroque, ſiti multa, faucibus ſiccis, uti inflammati ſolent. Secta vena eſt: ſanguis eductus cruſtam phlogiſticam, eamque craſſam, exhibuit. A venæ ſectione urinæ libertas fuit: verum cum noctu denuo ſupprimeretur, ſitisque urgeret magna, denuo ſecta vena eſt; ſanguis craſſiſſima cruſta phlogiſtica tegebatur. Uſus interea eſt decocto hordei cum oxymelle, emulſo ſeminum frigidorum cum nitro. Adplicatum præterea eſt emolliens cataplasma ad perinæum, radicem penis, & ad pubem. Inde urina libere poſthac fluxit, ſed fluxu continuo ſtillante. Verum quarto die, ex quo ad Noſocomium venerat, diarrhœa accedit, nulla ratione comprimenda, etſi aliquoties rheo toſto, myrobalanis, laudano fuerit ſuſpenſa. Nullus ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulſus antea celer, fortis, durus, nunc humilior fit, debilisque, celeritate non nimia. Lingua pura ſicceſcere primum, dein arida, lignea fieri; acceſſit & is oris habitus, quem riſum ſardonium appellant, quique continuo per ſeptem,

tem, octove ultimos, quos vixit, dies morbi perstitit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordinate projectis. Varia data sunt, quæ vi antiseptica celebrantur. Rediit subinde mens per intervalla, pulsus non raro elatiores facti, denuo subsidebant. Sinapismis, vesicantibus, aliisque excitantibus, antisepticis morbum frustra tentavimus. Vesicantia fortissima binis vicibus eidem loco apposita, vix exiguas vesiculas hinc inde excitarunt. Die 25ta Maji moritur.

Proximo die sectio cadaveris sequentia exhibuit:

Thorax sectus ex cavo dextro fudit libram propemodum aquæ pauco pure inquinatæ. Pleura cum pulmone abscessus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquæ mixti profluxit. In sinistro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate nectebatur, si locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem, & diaphragma conclusas habuit. Inter pulmonem & pleuram, qua illa locum scapulæ objectum investit, pariter abscessus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquæ dedit. Pulmones variegata superficie, & sani cæteroquin reperti sunt. In corde, & vasis ejus majoribus concretiones polyposæ.

Recluso abdomine hepar solito longe majus, sed sanissimum, offendimus; lien duplo major, quam alias solet, sanus & ipse per omnia, sed, si digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus, solito longe major, & tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abscessus potius viderentur: ita quoque interna renis substantia mutata reperiebatur, ut pus non aliunde delatum, sed ibi natum apparuerit. Socius ren, & intestina nil præter ordinem habuerunt. Nulla bubonum vestigia,

aut cicatrices inventæ. Vesica, carneis crassisque parietibus donata, pauca granula, uti ovula formicarum, sed rubra in fundo suo exhibuit, quæ discissa pus fudere. Urethra e corpore exempta, dissectaque ostendit duos abscessus ruptos utrinque, atque in prostata locatos, quorum dexter minor facile nucem moschatam caperet, sinister autem triplo major. Plures quoque in illa vicinia hinc inde positi abscessus perquam exigui, qui dissecti pus bonæ notæ dederunt. Nullæ alias alibi excrescentiæ, & canaliculi Morgagniani frequentes visebantur. Urethra versus glandem prærubra, & quasi inflammata apparebat. Testis dexter fere duplo major visus secabatur, verum aqua intra eundem, & membranam vaginalem collecta, eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non est sectum, neque uretheres, aut vesiculæ seminales examinatæ.

Plura sunt, hoc in casu notanda. Utut æger toties examinatus nil fateretur, quod ipsum gonorrhœa quondam laborasse demonstraret, multa tamen sunt, quæ hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo jam tempore obstacula in urethra latitasse a male curatis, aut neglectis, ut fere fit, gonorrhœis nata. Hinc aliquando fit, ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quæ transprimi debet, effluere prohibita. Sunt, qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero, si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis majora evadant, canalem obturent penitus, necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum jam sæpe fuit. Cl. Brunnerus ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, & naturam horum obstaculorum in quadam potius urethræ insi-

ſignori conſtrictione, ac coarctatione poſuit; cum e contrario Cl. Genſelius eph N. C. cent. 6. obſerv. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per ſectiones anatomicas conſtet, veſtigia cicatricum in urethra reperta eſſe, cumque ora canaliculorum morgagnianorum, quo ſedes gonorrhœarum leviorum veroſimiliter locatur, inflammari, erodi, coaleſcere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquæ partes poſſunt, luxuriante carne, nodoſaque ciatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab obſervatis alieni hæc opinio habeat.

Urethram ſubinde ab exſtantibus obſtaculis liberam nihilominus in uno, vel in pluribus locis præter modum coarctari conſtringique, uti Cl. Brunnerus voluit, non paucæ obſervationes probant.

At vero alterius naturæ obices præter ſuperius enarratos reperiri, pariter extra dubium eſt; glandulas videlicet in urethra locatas, induratas, tumentesque, quæ, ſi propius ſphincterem ſint, impedimento ſunt, quominus exacte veſica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula hæc utrinque continuo ſtillicidio elabatur, donec ejusmodi tumores altius aſſurgant, & urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obſtaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, & accreſcente multum phlogoſi tandem ſuppuratis, æger noſter laboraſſe videtur. Hinc ille mingendi niſus ad transprimendam urinam: hinc etiam explicatur, quomodo urinam penitus tandem ſuppreſſam tenuiori cereo immiſſo, quamdiu is urethræ impoſitus maneret, denuo evocarit.

Cereus immiſſus equidem urethram magis obturaſſe videtur, at vero, preſſis ope cerei tuberculis, non ita exacte canalis obſtruebatur, quin non utrin-

que via reſtaret, per quam urina ſe ſubducere poterat.

Hoc adjumentum a cereo vel ſpecillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excreſcentes, & urethram obſtruentes.

Quibus vero urethra conſtricta, coarctataque, præcipue ſi tortuoſum ejus iter ſit, nihil ab hiſce ſpecillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentoſa, abſumente, erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius ſtringitur: urina tenuiſſimo filo, & ſtranguriose abit; accedit irritatarum partium inflammatio, & iſchuria.

Morbi urethræ, utut frequentiſſimi, tamen neſcio, quo infortunio, curatu difficillimi ſunt, & maxime diſcrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt, qui omnes candelas medicamentoſas rejiciant, & nullas admittant, niſi quæ ſola mechanica ratione ſuperius explicata obſtaculum reprimant, & urinæ exitum parent. Sunt itidem alii, & forte maxima medentium pars, qui iisdem eo ſcopo utuntur, ut obſtacula abſumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiæ habent, quique ſæpiſſime hiſce candelis apud ægros ſuos uſi ſunt, parum aut nihil levaminis, & plurimum incommodi ſuis ægris hac medendi ratione attuliſſe mihi aliquoties fatebantur. Meæ autem obſervationes circa uſum candelarum pauciores adhuc ſunt, quam ut certi quid de illis ſtatuere queam. Id interea verum eſt, in his paucioribus meis caſibus candelas medicamentoſas juviſſe nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnoſis perdifficilis ſit, & de obſtaculi natura ac indole difficulter conſtet.

Quærendum itaque eſt, an glandularum, in urethra ſitarum, tumor morbi, ſive is ſtillicidium, ſive ſtran-

ſtranguria, vel & iſchuria fuerit, cauſa ſit? dein, & quæ tumoris illius ſpecies ſit? aliam enim medelam ſcirrhoſus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente naſcitur, atque aliam glandulæ habitus laxior, tumorque ortus a muco copioſius collecto, & glandulam diſtendente poſtulat.

Vidi iſchuriam, & mictum teneſmoideum, qui muco albido benigno per urethram fluente ceſſabat; verum elapſo ferme dimidio die, ſenſim denuo naſcebatur, prout muci hujus excretio minuebatur, qua penitus ſublata, omni fere horæ quadrante ingens ad matulam teneſmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc ſcenam morbus vix non quotidie ſemel luſit. Raro factum eſt, ut per duos continuos dies æger absque obſtaculo mingeret. Profuerunt ſolventia ſalina, præcipue aquæ ſelteranæ ſine lacte potæ. Æger ſenſum rei, canalem verſus ipſius radicem obſtruentis, toties habuit, quoties urina difficilius pergeret; at fluxu reſtituto nullum alibi dolorem, ardoremque, aut obſtaculi ſenſum querebatur. Interpoſita ſolventibus roborantia ſunt, ſed nullum remedium topicum adhibebatur, quod æger id omnino renueret.

Examinandum præterea, an conſtrictio, coarctatioque urethræ, an vero prominentes carnes, aut cicatrices nodoſæ adſint, ut, ſi facta accuratior diagnoſis ſit, ſcire poſſimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura per varias, & ſibi non raro quam maxime oppoſitas methodos, absque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria ſiti, pulſu forti, pleno, duro, aliisque ſe manifeſtans, & alii quidam non abſimiles caſus nos determinabant, ut omiſſis candelis, educta per catheterem urina, methodum mere anti-

phlo-

phlogisticam arriperemus, & cataplasmate emollientissimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumentes illam in transprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attulisse opinor: sed cum tumores hi non assurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogosi correpti in majus volumen expanderentur.

Aurigæ officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio hæc tubercula afficeret, cum concutiente carpenti motu, vel & magis adhuc, si quis equo insideat, partes urethræ vicinæ exagitentur, atteranturque.

Accedit, quod id hominum genus, uti de hoc nostro ex relatione uxoris constat, vino, & cerevisiæ deditum sit, iisque vilioribus, acidis, diureticis, inflammantibus.

Præterea & illud notandum, quod totius mali origo est, gonorrhœas in ejusmodi hominibus aut negligi omnino, aut prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhœarum exempla nosco, non a chirurgis solummodo minus expertis, sed aliis, etiam medicis, quos diuturna, & luculentior praxis commendabat.

Sæpius mirabar, qui fiat, ut in morbo tam frequenti tam non exacta medendi methodus sit, & tot graves quotidie errores committantur. Plures vidi casus, ubi dato validiori purgante, qui mos quondam etiam inter doctissimos viguit, & nondum, ut video, inter omnes est abolitus, fluxus virulentæ materiæ substitit cum delirio paulo post subsequente, & dirissimo morbo acuto nulla arte sanando.

Qui in nostro Nosocomio ex hac causa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perversa medicatio modo superius recensito exasperaverat, validissime febrientes, tanquam simplici acuta febre affectos caussæ prægressæ igna-

ignari, & nec ægri confeſſione, nec alio inſuper ſigno adjuti ſuſciperemus) qui inquam ex hac cauſa acute laborarunt, plerique mortui ſunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos, quædam veneni latentis ſigna vel in ipſo ægro deteximus, vel undecunque demum cauſam mali, & quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiſcabamur. Gonorrhœam purgante valido ſuppreſſam, morbumque acutiſſimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum præcipue, qui ex plebe ſunt, prava hæc opinio inſidet, poſſe virus venereum ex parte affecta revocari, & per alvum eliminari. Hinc ipſi ſibi medicinam per ſæpe faciunt, & ſpiritum vini purgantem, ſive reſinam jalappæ ſpiritu vini ſolutam ex pharmacopœis repetunt.

Sed hæc methodus uti pernicioſa eſt, ſic alia non quidem mortem tam citam, attamen innumera alia mala, quibus etiam noſter auriga conflictabatur, producere ſolet.

Multi videlicet, gonorrhœa affecti, unice exoptant, ut fluxus virulentæ materiæ quantocius ſiſtatur: hinc aut chirurgorum inexpertorum conſilio, aut proprio marte therebinthinam deglutiunt, vel alia ſtyptica, quæ fluorem ſiſtunt, aut injectiones ex aqua calcis, & aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum ilias, hinc aut radicata lues, aut ſi benignius quid ægro accidat, morbi urethræ non raro immedicabiles naſcuntur. Imprimis autem hac methodo fit, ut partes, quas inflammatio venerea corripit, atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, ſi glanduloſæ fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, niſi mediante ſpecillo, atque perpetuus metus, ne tubercula hæc, etſi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex cauſa aucto, doleant, inflammentur, triſtemque tandem tragœdiam ludant.

Me-

Methodus, qua recentibus gonorrhœis feliciſſime medeor, ſua ſimplicitate, quodve morbi naturæ adcurate reſpondeat, atque idcirco fortunato ſe eventu, commendat.

Hujusmodi ægri carnibus, vinoque penitus abſtinent, ſolum juſculis cum oleribus veſcuntur: aſſumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheæ, malvæ, quibus ſubinde aliquid ficuum, vel ſiliquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt, qui pauxillum lactis addidere, & duodecim, pluresque etiam libras per diem hujus decocti hauſerunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi ſimul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiæ venereæ intra præputium & glandem reſtitans roſiones, & ulcuſcula venerea faciat. Plurimum ſemper ad breviorem curationem facere credidi, ſi æger quam ſæpiſſime pudenda abluat; ſi enim ſanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapſa reſorbeatur, nonne qui infectus jam antea eſt, ſe ipſum continuo de novo coinquinabit, & morbum alet, niſi identidem materiam hanc, ſi qua intra glandem & præputium hæſerit, eluere conetur? quemadmodum ſcabioſus morbum prolongat, ſeque ipſum identidem contagio afflat, ſi veſtes ſcabioſa materia infectas non ſæpius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhœam recentem curat, meminiſſe ſemper debet, ſe *inflammatæ parti*, eique *glanduloſæ* mederi, ſemperque benignam phlogoſeos reſolutionem omni modo tentandam eſſe.

Horum memor a therebinthinaceis, aliis ſtypticis ſive injiciendis per urethram ſive ore aſſumendis, a purgantibus etiam leniſſimis abſtinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogiſticum dari purgans, quod, utut parum, ſanguinis motum non incitet, &

hoc

hoc ipſo phlogoſin non augeat. Horum loco clysmata emollientia adhibebit.

SECTIO QUINTA.

Hoc loco juvat hiſtoriam alterius pariter aurigæ referre, prout illam autumno proxime elapſo in mea adverſaria retuli.

Vir 43 annorum ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhœa curabatur. Suſpicio eſt, eum & ante & poſt hæc illa ſæpius laboraſſe. Ex ſæva pleuritide jam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinæ ſæpius queritur.

Die 2da Octobris anno 1775. dyſuriam, ſolitoque majorem ſtranguriam patitur.

Die 3. 4. 5ta Octobris mitius habet: lotium expeditius, & copioſius mittit. Hucusque officio aurigæ impigre adhuc fungitur.

Veſperi die 5ta Octobris domum rediens poſt cereviſiam largius hauſtam cubitum petit, ſed paulo poſt de ardore, dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: ejulatus: jactitatio: dolor in hypogaſtrio, & ad radicem penis: ſomnus nullus.

Die ſequenti, ſcilicet 6ta Octobris, itemque ſeptima eadem ſymptomata, ſed multum aucta: inquies ſumma: corporis ad interiora ob dolores ſummos incurvatio; niſus mittendi lotium frequentiſſimi, dolentiſſimi. Hucusque ferme obambulando ægrotabat.

Veſperi die 7ma Octobris prima vice catheter applicatur, ſed ad veſicam non pervenitur: in ipſo applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris ad unciam per cannulam effluxit: urina nulla. Catheter ſæpius fruſtra tentabatur.

Die octava Octobris mane omnia, uti pridie. A meridie hujus diei, dum alvum deponit, inter conti-

tinuos ad matulam tenesmos circa tertiam horam pomeridianam ſubito exclamat, ſibi quidpiam in corpore ruptum eſſe: riget, livetque toto corpore. Sudor frigidus, copioſus in guttas collectus. Paulo poſt decumbit quietior: abdomen tumet, doletque ad attactum. Nullus amplius ad mejendum conatus.

Die nona vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipſo præſente denuo catheterem adplicare, ſed fruſtra, conaretur, paracenteſin, in perinæo ſuaſit. Facta punctura ciciter uncia urinæ ſaltu prodiit, & dein pauxillum ſanguinis. Tandem cum nihil amplius, tentatis omnibus, efflueret, educta cannula eſt.

Die 10ma Octobris veſperi advocatus alius medicus paracenteſin veſicæ ſupra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinæ prodiit. Circa mediam noctem ejusdem diei lotium ad ℔. v. ſponte per urethram fluxit. Abdomen inſigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene ſperaret ipſemet æger, & adſtantium quidam proxime futuram ſanitatem ſerio prædicerent, vegetis omnino ſenſibus, animoque ſemper præſente cito, & tranquille moritur.

Sectio 12ma Octobris mane facta eſt. Urethra primo diſſecta exhibuit circa veſicæ ſphincterem: 1mo ulcera exigua gangrænoſa, 2do proſtatam proximasque eidem glandulas tumentes, inflammatasque, & magna ex parte gangrænoſas.

Diſſectis herniæ ſcrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis inventus ſaccus eſt ex producto peritonæo natus, partem inteſtinorum tenuium continens. Inteſtina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine urinæ magna quantitas profluxit. Veſica urinaria in fundo diſrupta inveniebatur, ruptura duos transverſos digitos facile æquante. Inteſtina tenuia levem hinc inde inflammationem, & in-

incipientem gangrænam exhibuere. In urethræ superiori parte, ossa pubis respiciente, vulnus, secundum urethræ ductum ad unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante sphincterem terminabatur, est observatum. Punctura in hypogastrio facta, intra peritonæum & musculos abdominis, versus pelvim progressa evanuit.

Plura nos docet hæc morbi, & sectionis historia.

1mo. Vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod si paulo majori vi instrumentum adigatur, sæpius accidit, ut novæ viæ eidem aberranti parentur. Optime serviunt catheteres minus curvati, & ex lamina tenui in spiram contorta confecti.

2do. Optimus pro paracentesi vesicæ locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud suadeat) is ipse, quo a recentioribus lithotomia institui solet, in perinæo videlicet. Quodsi punctura in hypogastrio fiat, minus certa operatio erit; licet enim vesica eo usque assurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum sint, qui hypogastrio præpingui gaudent, puncturæ profunditas admodum erit incerta. Præterea facile fieri potest, ut, dum vesica, educta jam aliqua urinæ portione, se denuo in pelvim profundius recipit, cannula subtrahentem se vesicam non amplius contingat, præcipue si chirurgus eadem acu triangulari utatur, qua hydropicorum abdomen pungit.

3tio. Grave monitum hic casus præbet, scilicet, auxilia seria in rebus seriis haud quaquam differri debere. Punctura vesicæ die septima, aut octava Octobris ante meridiem instituta, procul dubio hominem servasset.

4to. Eo tempore, quo paracentesis celebrabatur, abdomen lotio inundatum jam erat. Catheter die

9na Octobris in urethram immiſſus, & paulo poſt denuo extractus colore plumbeo inficiebatur.

5to. Ratio, cur urina fluxerit ſua ſponte 12 ante mortem horis, haud obſcura eſt; nam, præſente jam gangræna, tumores urinæ tranſitum prohibentes ſubſidebant, uti omnis inflammatorius tumor aſſolet, ſi eum gangræna jam prehenderit.

6to. Doloris abſentia, animus tranquillus, ſuperſtite ſola breviori reſpiratione, mentis continua præſentia, & magna ob ſuperatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos perſæpe fallunt, dum, inſtante jamjam ob præſentem gangrænam morte, ſalutem proxime ſecuturam promittunt.

Mors hæc ſæpius in illis fit, qui ex enteritide, aut hernia incarcerata, moriuntur.

7mo. Iteratæ gonorrhœæ, diatheſis ſanguinis phlogiſtica, de qua ex repetita ſæpius pleuritide conſtat, item potus cereviſiæ largior in ipſo morbo, ſufficientes nobis rationes ſuppeditant, unde primo tubercula, dein eorum inflammatio explicentur: acceſſit aurigæ munus, quod & ipſum ſuam ſymbolam contulit, cur inflammatio haſce partes præ reliquis occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auriga 47 Annorum, multis conſequenter annis ſanus, ultimo Bacchi feſto hujus Anni in peripneumoniam incidit, cum rigidiſſimum tunc temporis ſæviret gelu, quo plures eo die horas carpento inſidens, præter morem urebatur. Domi ſuæ decubuit, ubi ſanguinem binis vicibus miſit, morbum medicatrici naturæ committens. Circa feſtum paſchatis eas primum vires receperat, ut conſuetum aurigæ munus denuo ſubiret.

Die 12ma Junii horis pomeridianis valide riguit: ves-

vesperi ingesta evomuit: appetitus dejectus, sitisque: accessit dolor lumborum, & sinistri thoracis pungens cum tussi. Nox insomnis.

Die proximo symptomata augebantur. Vespera illius diei venæ sectio facta est cum aliquo levamine, sed brevi evanido. Die 14. & 15ta omnia exacerbabantur.

16ta Suo marte vomitorium ex tartaro emetico sumpsit, unde septies flava, fusca, amara inter gravissimos pectoris, præcordiorum, abdominisque dolores vomuit, & fere toties dejecit.

Noctu somnus nullus. Jactitatio multa.

Die 17ma Junii sexta morbi ad nos delatus sequentia exhibuit: dolor a mamma sinistra usque ad os ilei, & ultra, multa tussi, inspiratione, & attactu exacerbatus: sitis magna: decubitus in latus affectum impossibilis: sputa spumosa, sanguine tincta: respiratio strepens: pulsus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venæ sectio facta mox est, & cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum: datus potus emolliens, tepidus, copiosus, antiphlogisticus: sanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18va Junii morbi septima dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: respiratio cita, strepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, sed solo abdomine peracta. Inspiratio duplicata: pulsus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa absque sedimento: tussis non multa: sputa spumosa, pauca: alvus diarrhœica: lingua alba, humida. Cæterum vigor: animi præsentia: præteritorum exacta recordatio, ad minutias usque accurata, &, ut hoc hominum genus solet, jocosa, ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptæ ad interrogata responsiones: facilitas magna sese, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei ha-

bitus ab eo ſanorum non abludens, nullus oppreſſionis, aut difficilis reſpirationis ſenſus.

Hoc rerum ſtatu cum cerebrum impeti animadverteretur, latum veſicans cervici adpoſitum eſt. Pulſus mox e debili factus eſt fortis, plenus, durus ſupra modum, & perquam celer; hinc facta denuo venæ ſectio eſt, ſed absque levamine. Cum alvus immoderatius flueret, remota omnia ſunt, quæ eam vel leviſſime ſollicitant, nitrum, & oxymel. Emulſa, mucilaginoſa, diacodiata nil profecere. Hoc die ſputa quædam cocta adparuerunt. Veſperi frequentes pulſuum mutationes. Cætera uti antea. Noctu leve delirium, & ad auroram mors.

Die ſequenti facta cadaveris ſectio eſt. Aperto thorace pulmo dexter ſanus reperiebatur, ſiniſter vero ex integro inflammatus, attamen ſic, ut inflammatio non ex graviſſimis fuerit; nam & ſubſtantia pulmonis inflammati durior quidem fuit, ac in ſtatu naturali ſolet, minus tamen, quam in graviori phlogoſi conſuevit; & reſectæ ejusdem particulæ, ſi aquæ injicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quædam omnino infra aquæ ſuperficiem ſuſpenſæ manſerunt.

Præterea materies quædam, qualis illa ſputorum coctorum eſſe ſolet, bronchiorum ramos opplevit, & copioſe ex pulmonibus leniter preſſis profluxit. Inter ſiniſtrum hunc pulmonem & diaphragma, ſeri ſubflavi paucæ unciæ repertæ ſunt, quo loco materies lardacea medium fere digitum craſſa, cruſtam phlogiſticam & colore, & tenacitate referens, pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione, ut primo intuitu rupti abſceſſus parietes mentiretur: ſed laciniæ hæ avellentem digitum facile ſequebantur, & ſubjectam pulmonis, partiumque vicinarum ſubſtantiam integram demonſtrabant.

Mediaſtinum ſubinflammatum: pleura ſana, ad quam

quam plerisque in locis in utroque thoracis cavo pulmones carnosis, & quasi ligamentosis crassisque nexibus religati fuerunt. Vasa coronaria ampliora solito, sanguine multo infarcta, & fere varicosa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Intestina tenuia multis in locis inflammata, & hinc inde incipiente gangræna tentata apparebant.

Dissectum caput duram meningem sanguine turgentem, & hinc inde inflammatam, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, crassis fibris parallelis intertextam exhibuit. Pia meninx majori, ac fere universali phlogosi tenebatur. Cerebrum assulatim sectum, medullarem substantiam pluribus ac majoribus punctis rubris, quam alias solet, distinctam monstrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonstrata: *spiritus densus, & parvus inflammationem in locis principalibus significat.* L. de coac. præn. *spiritus extendens, & urgens, & obscurus, & dupla intro revocatio, velut superinspirantibus, lethalis.* Ibidem.

Inde præterea constat & *strepentem* respirationem, & dolores citra rationem levatos, Hippocrati merito damnari.

Hinc prognosin, dictante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido symptomatum levamine, sed ex sola spirandi libertate majori, minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc casu illud quoque Celsi obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus causa doloris neque sensus ejus est, & protinus insaniam timendam esse, ubi expeditior alicujus, quam sani fuerit, sermo est, subitaque loquacitas orta, & hæc ipsa solito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Fœmina cœlebs 30 annorum, habitu ſtrigoſo, bilioſoque die 24ta Julii ad nos venit, cujus hiſtoria morbi hæc eſt:

Ab octo diebus extra Noſocomium quotidie paroxysmum febrilem ſuſtinuit. Febrilis acceſſio plerumque a vomitu bilioſo ſpontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus, præter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non præter modum. Obambulando hucusque ægrotabat.

In Noſocominum ſuſcepta linguam habuit bilioſam, os amarum glutine tenaci obductum, appetitum dejectum, reſpirationem difficilem. In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flaveſcens totum corpus, faciem præſertim infecit, & paucæ hinc inde petechiæ non latæ, & coloris obſolete rubri viſebantur. Auditus paulo gravior.

Præmiſſis ſolventibus ex oxymelle, roob ſambuci cum ſale quodam medio, vomitum, exhibita radice ipecacuanha, movimus. Difficulter vomuit, & ter ſolummodo, pauca, vitellina, craſſa ſupra modum, tenaciaque: ſubjungebatur denuo ſolventium uſus.

Die tertio ab aſſumpto emetico pulſus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inæqualis fieri, ſomnolentia, ac ſomnus fere continuus accedere, frigus extremorum, ſudorque frigidus quaſi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergefit, & apta reſpondet, & ſolum oris amarorem queritur. Viribus ita vacillantibus cortice peruviano, camphora, ſinapiſmis, & veſicantibus ſuppetias ferre ſtudebamus. Veſicantia nullas veſicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio, moritur.

Sectum cadaver ſequentia monſtrabat:

Reſecto cranio, corticalis cerebri ſubſtantia colorem ſolito magis fuſcum, & ex leviſſimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicerem magnitudine æquabat. Medulla oblongata prementi digito, & cultro diſſecanti duritiem hepatis oppoſuit.

Aperto thorace pulmo dexter validis nexibus ad coſtam 3. 4. 5tam, numero a ſuperioribus ducto, religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere inteſtinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuſcum, putridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fuſco erat, præcipue in ejusdem fundo. At verſus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies colorem medicamenti referens, ſed mucoſa plurimum, & ductilis reperiebatur.

Veſicula fellea admodum turgida ſaturatiſſimo colore flavo tingebatur, quem & omnes vicinæ jecori partes referebant. E diſſecta veſicula prodiit materies primo aſpectu atra, tenax, oleum pervetuſtum, & amurcoſum referens: charta bibula huic immiſſa profundo colore flavo imbuebatur. Subſtantia hepatis bona, ſed obſcurioris, magisque fuſci coloris, ac alias ſolet.

Ex hac ſectione anatomica, aliisque conſimilibus per alios factis, morborum malignorum, petechialiumque cauſa, & ſedes, mortisque inde prognatæ, ratio conſtare videtur. Non enim crudus, putridusque ſolummodo primarum viarum apparatus hujusmodi morbos generat, ſed & bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinoſa, amurcoſa, acrisque, partim intra veſiculam collecta, eandem ſollicitans, diſtendens, partim vero quoad tenuiores ſuas particulas ex ſyſtemate gaſtrico,

& bilifero reſorpta, ſymptomatum in morbo maligno obſervari ſolitorum, explicatus non obſcuros ſuppeditat.

Bilioſa hæc materies occidere videtur diverſa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, & inteſtina inflammat, vel absque prægreſſa inflammatione necroſin ac gangrænæ aut ſphaceli ſpeciem quandam iisdem viſceribus infert.

Inflammatio hæc ab acri hac bile generari ſolita alterius ſpeciei videtur, & *maligna* eſſe, ac ab illa multum differre, quam, cum venæ ſectionibus, diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Hæc bilioſa, & acris materies abſorpta, & ad alias partes delata idem mali, videlicet vel inflammationem, vel necroſin lethalem producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viscera male affecta reperta ſunt, prout quis viſcus quoddam ante morbum quacunque ex cauſa imbecillum habuit, ad quod materies bilioſa reſorpta decubuit.

Scriptores medici, qui ſectis cadaveribus cauſas, effectusque morborum rimabantur, haud abſimiles viſcerum noxas in iis repererunt, qui ex febre maligna deceſſere.

Spigelius Lib. de ſemitertiana, *inteſtina tenuia partim inflammata partim ſphacelata*, in hominibus, febre maligna demortuis, inventa, memorat, etſi de nullis in vita doloribus ventris unquam queſti eſſent. Non raro *lividas in ventriculo maculas, tanquam ab hauſto veneno* viderat.

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum, hemitritæa peſtilenti defunctorum, præter dictas partes etiam hepar, & cor cum pulmonibus ex integro, aut magnam ſaltem illorum partem, nunc *inſtar carbonum nigra*, nunc *tuberculis ſuppuratis plena*, obſervavit.

Con-

Conſtat præterea auctoribus Spigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbroekio &c. eadem, quæ in corporum externa ſuperficie proſtare alias ſolent, exanthemata, & anthraces, etiam in ventriculo ac paſſim alibi in corpore reperta eſſe.

Teſte Hieronymo Occone, cum terras brixianas terra olim lues funeſtaret, ſecta mortuorum cadavera cerebrum ipſum graviter affectum, *combuſtum*, *nigrum*, *& arefactum* exhibuere.

De emeticorum uſu in morbis malignis in præſentiarum quædam dicam. Vis radicis ipecacuanhæ ea ratione propinatæ, ut ſingulis horis grana decem ejusdem radicis devorentur, donec tertia doſis abſumpta fuerit, dummodo materies ſat mobilis ſit, & evacuationi apta, multiplici ex cauſa convenire hiſce morbis præprimis videtur;

1mo. Enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo, & proximo inteſtino hoſpitatur.

2do. Ipſe vomendi conatus turgentem prava bile veſiculam emulget.

3tio. Radix ipecacuanhæ vi antiſeptica, aromatica, roboranteque hoc in caſu perutili commendatur.

Hinc illa methodus, qua Cl. Wagnerus Lubecenſium medicus, Heiſteri diſcipulus, adeo, fortunate uſus eſt, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram, & conſimiles pro morbis gaſtricis, ſive meſentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus, quatuorve aquæ cardui benedicti, & drachma dimidia radicis ipecacuanhæ cum ſale quodam medio tritæ, concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium ſumebatur, donec ipecacuanha effectum ſortiretur. Mixturas poſtea ſolventes, quæ & alias excretiones, diapnöen, & diureſin promoverent, exhibuit. At ſi morbus in-

tra horas circiter duodecim gravius urgeret, si vertigo, faucium affectus, & lipothymia nondum remisissent, si pulsus, & respiratio nondum emendarentur, prædictam potionem evacuantem denuo ac toties repetiit, donec symptomatum remissio morbum in meliora tendentem ostenderet.

Ad respirationem præ cæteris attentus fuit, cujus difficultatem in morbis exanthematicis inter signa pathognomica jure recensuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cujus gratia hæc præmisi) pauca grana ipecacuanhæ mixturis morbo convenientibus, semper addidit, donec signa malignitatis evanuerant.

Exiguæ hæ ipecacuanhæ doses continuas vomitiones, subinde & vomitum excitant, majoremque hac ratione humorum salivalium, lentescentium, glandulas infarcientium, & ipsius bilis vesiculam distendentis, irritantis, putrescentis, ac jamjam resorbendæ, affluxum ad cavum ventriculi, & intestina conciliant, quin & sordes biliosæ jam absorptæ denuo revocantur, ut excitato salutari vomitu, alvoque mota, eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu usus sum: morbi materiem solventibus mobilem reddidi, emetico paulo post excutiendam. Mota emesi denuo solventia præbui, ut, quod restabat sordium biliosarum, æque aptum efficiatur, quo iterata emesi eliminari totum queat. Medicamentis hisce solventibus exiguas ipecacuanhæ portiones adjeci, quibus nausea continua, subinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin censebam, quotiescunque os supra modum mucosum, dentes sordidi, lingua crassa, tenacique materie conspurcata, consimilem & ventriculi, & tubi intestinalis statum indicabant, &

quo-

quotiescunque post primos vomitus insigne levamen non sequeretur.

Hæc crudæ, tenacissimæque materiæ conditio tempore verno rarius apparebat, æstate vero & autumno frequentissime. Inde potissimum morborum, adulta æstate & autumno regnantium, pertinacia est, etsi & aliæ accedant non nullius momenti causæ.

Id præterire in recensenda hac methodo non possum, plurimum scilicet interesse, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhæ dosibus, res intra solas nauseas, vomituritionesque consistat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius ægrum experiri necessum est, si nulla nec emesi, nec catharsi mota materies præcordia inundet, & denuo vi alterantis, & alexipharmacæ radicis intra humorum circulantium alveum adigatur? hinc nauseas, vomituritionesque subinde vomitus salutaris interpellet oportet.

Cum viscerum noxas in hoc cadavere per me, in aliis vero per alios repertas recenseo, alterius cujusdam sectionis recordor, a me, dum inter Hungaros physici, ut vocant, officio fungerer, institutæ, quæ etsi alio & tempore, & loco facta sit, nihilominus ob argumenti similitudinem, aliaque quædam scitu non injucunda apprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adversaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6ta Augusti 1772. Anna Maria Kazyi annum agens ætatis quintum, a nativitate nullo graviori morbo decubuit, morbillis, & variolis necdum defuncta. Verminosa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit non raro lumbricos, & ascarides, communioraque ac leviora vermium symptomata sæpius patiebatur.

Mense Octobri Anni elapsi, cum per sex fere septima-

manas tertiana laboraſſet, a medico ſanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pomeridiani. Exacto ſecundo paroxysmo, a parentibus convocatæ in conſilium vicinæ matronæ ſunt, quarum disquiſitioni puellæ genitor remedium quoddam propoſuit, illis in terris ad curandas in junioribus febres, ſolenne; balſamum id eſt ex balſamo peruviano, oleis ſtillatitiis, & ſpiritibus quibusdam confectum. Matronæ in id coivere, dandas eſſe ſæpius per diem guttas tres quatuorve penetrantiſſimi remedii. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3tia Auguſti loco paroxysmi, qui omnium univerſim paroxysmorum ſextus fuit, calor ſolum advertebatur. Puella ſolum ſub ipſis paroxysmis, nec ſub his ſemper decubuit; ita facile ægritudinem tulit.

Die ſequenti, quarta ſcilicet Auguſti, puella conſuetum alias jentaculum nauſeat, languet parumper, & alvum ponit paucam, pauco floridoque ſanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more conſueto, & cum appetitu ſumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis acceſſio fieri conſuevit, dolore colico, item ventriculi, hypochondriorumque corripitur. Circa ſeptimam veſpertinam ſomnus: ad mediam noctem evigilat. Dolor acerbus præcordiorum, & totius abdominis, ejusque tenſio, ejulatus, jactitatio per reliquum noctis, diem ſubſequentem, & noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6ta Auguſti eadem ſymptomata. Veſperi vocatus, multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diverſus, roſeus, intenſe ruber, profunde ruber, caſtaneus, liveſcens, nigreſcens, varia magnitudine, aliæ lenticulares, latæ aliæ. Una alterave tantum amplior macula, & liveſcens in trunco corporis & brachiis. Pulſuum frequentia ſtupenda,

da, calor ad attactum mordax, jactitatio, & ejulatus continuus.

Die 7ma Augusti eadem omnia. Plures interea maculæ petechiales latæ & nigræ per corpus visebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Ejulatio, & jactatio perstant: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis præsentia, jactatio, & circa septimam vespertinam mors.

Die 8va Augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium partim inflammatorum, partim gangrænosorum tractum, crebræ petechiæ conspiciebantur, parvæ, magnæque, & coloris varii, vel læte rosei, vel ex rubro nigricantis, vel atri penitus. Mesenterium, & peritoneum simillimis, ac tenuia intestina, petechiis large conspergebantur. Glandulæ mesenterii majores multo, ac in sanis solent, ex rubro nigricabant, & totidem quasi sanguinis grumos referebant.

Macula petechialis, scalpello per medium secta, humorem fudit *extravasatum*, acsi pars quædam sugillata dissecaretur, & ejusdem coloris, quem macula ipsa petechialis, antequam secta esset, monstravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, & maculis nigris amplis, crebrisque interstinctam. Pulmones sani. In ipsa cordis externa superficie petechiæ varia magnitudine, & colore diverso visebantur.

Petechias per brachia, & crura dispersas cum examina-

minarem, eas per totam cutis ſubſtantiam, & quasdam non exiguam ſæpe numero ſubjectæ pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia viſui exhibuit non diſſecta.

Macula illa lata omnium in corpore maxima, ſupra cubitum in externa ſiniſtri brachii parte viſa, cum in eam ſcalpello inquirerem, ad muſculos usque per profundam ſatis pinguedinem penetrabat, eo modo, ut conum referret, cujus apex muſculos tangeret, baſis vero in externa brachii ſuperficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in inteſtino colo reperi.

Doleo me in tanta feſtinatione diſquirere non potuiſſe, an & in aliis, & quibus in partibus petechiæ reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necroſis excepit, vomitum non adfuiſſe, niſi levem, & ſemel tantum, cum ad initium hujus ultimi morbi pauca vitellina rejiceret. Etſi ægri, gaſtritide correpti, *vomitum dolentiſſimum ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu dolorifico* docente Boerhaavio experiantur.

Graviſſima omnium fere tenuium inteſtinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIO NONA.

Juvencula Annum vigeſimum ſecundum agens ad Noſocomium venit, & ſequentia queritur:

A ſex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, ſed cicatricem recuſantia. Ab aliquot Annis in fabrica, ut appellant, conficiendis tæniis ſericis dicata, texendo ſibi victum comparat. Corpore ibi proclivi ſedent, & parte ſterni infima ad-

ad machinam fortius adpressa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando fallunt.

Sana cæterùm fuit. Menstrua ordinata. A quinque mensibus se catarrho laborasse ait. A sex autem septimanis spiritum fieri multo difficiliorem, tussim frequentiorem, adventante præprimis vespera, noctuque: sputa purulenta reddi, sitire, levi per intervalla horrore perstringi, & insomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, & laboribus suis ita fungebatur, ut per duos solum dies domi suæ decubuerit.

Die secunda Septembris 1776. nos accedit. Pulsus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus sinistrum: dolor ad infimam sterni partem: rubor perfrequens genæ sinistræ: sudores nocturni, & diarrhœa ægram exercent.

Cum usque ad diem ejus mensis 15tam præter sudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque sex, octove vicibus intra nychthemeron, uti antea, moveretur, & nihil in pejus conversum arbitraremur, ecce, cum sedens in lecto & cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vasculo epoto decumbit, & facillime in alterutrum latus se convertit, vegetis omnibus sensibus, nihilque præsentiens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro juvenculæ habitu torosum satis, & macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohæsit. Pulmo ipse pondere gravis hepaticam duritiem cultro opposuit. Sectus innumeris exiguis abscessibus, purulentam materiem plorantibus, scatebat, quorum plerique lentem vix caperent, pisum aliqui, pauci nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis substantia abscessibus inter-

interposita, gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo sinister sanus fuit.

Pericardium seri uncias fere octo continebat: sectum abdomen libras seri circiter duas, viscera vero sana monstrabat, glandulas mesenterii si excipias, grandiores videlicet, ac in sanis solent.

Cum collo strumoso esset, glandulam *thyroideam* secuimus, quæ substantia gelatinosa, glutinosaque hinc inde distendebatur.

Vix ullus morbus est, in quo tam varia remedia, ac in phthysi sananda celebrantur. Verum tamen ni quis exacte morbi causam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthysi disquisitionem accuratam, cum etiam ob ipsam mali, licet probe cogniti, gravitatem, quotidie fit, ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthysis purulenta, ex hæmopthysi, vel peripneumonia, vel pleuritide suppurante orta, omnium pessima est; &, si juncta febris hectica sit, si sudores colliquantes, & diarrhœa supervenerint, brevi perniciosa.

Multæ rationes sunt, quæ ulcera pulmonum coire, consanarique prohibent.

In phthysi pulmonali a fomite purulento aliud quoque vitium præter abscessum in pulmonibus plerumque reperitur, inflammatio videlicet partium abscessui vicinarum: hinc nova sanandæ phthyseos difficultas.

Qui hæmopthysi aut laborarunt, aut adhuc laborant, purulenta sputant, sanguine subinde tincta: per intervalla auctum lateris dolorem queruntur, omniaque illa signa monstrant, quæ *latentem*, & *chronicam pulmonum inflammationem* indicant superius descriptam.

Phthyseos ex hac hæmopthysi natæ, vel cum eadem

dem junctæ ideam exactam habebit, qui *continuam & chronicam pulmonum inflammationem* concipiet, *vel chronicam quandam peripneumoniam cum sputo cruento ob vasa pulmonum debiliora solito largiori, ubi pars quædam inflammata in suppurationem transiit, reliqua reliqui pulmonis inflammatione cruda persistente.* Sermo hic est de illa hæmopthysis specie, quam *inflammatoriam* appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe distinguendam.

Abscessus pulmonum ex pleuritide, & peripneumonia acuta (nam & chronicam dari, supra ostensum est) comitatur æque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in *hæmopthysi inflammatoria.*

His præmissis facile patebit, quid in phthysi pulmonali ex hæmopthysi, vel peripneumonia, aut pleuritide suppurante orta prosit, noceatve.

Balsamica, uti balsamum Locatelli, therebinthinam, myrrham, aliaque hujus generis a multis celebrata remedia Morgagnius, & ipsa toties repetita observatio reprobat: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, & suppurationem promovent.

Salina, aquæ selteranæ, aliæque consimiles, uti in lentore, & infarctu pulmonum frigido, eorundem tuberculis, & scrophulosa diathesi eximie prosunt, ita certo hic nocent.

Cortex peruvianus phthysin ab hæmopthysi inflammatoria natam, ipsamque hanc hæmopthysin adeo non sanat, ut illam insigniter promoveat, & ægros in perniciem præcipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adstringentia in *hæmopthysi phlogistica*, etsi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immedicabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem peruvianum in internis suppurationibus laudarint; alii vero haud in-

feriores reprobarint, diſpiciendum eſt, quibus ſub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione & experientia conſilium petatur, cortex proderit, ſi nulla in ſanguine phlogiſtica diatheſis fuerit, ſi liber puri exitus pateat, ſique penes abſceſſum nulla inſignis inflammatio ſit.

In ſuppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies poteſt, corticis vis ſanguinem a labe contrahenda præmunit, & tabem averruncat.

Pure alicubi intra corpus concluſo, aut præſente ſanguinis phlogiſtica diatheſi, aut pulmonibus, penes abſceſſum graviter inflammatis, hic cortex aut inutilis, aut pernicioſus artem ludit.

Decantara ab omni ævo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos noſtri quoque phthyſici pertinent, teſte Hippocrate, & experientia non convenit: in diatheſi phlogiſtica ob partem caſeoſam omnino prohibetur. Hinc mirum non eſt, curam lacteam, utut per multa ſæcula vel inter plebem deprædicatam, in *hac phthyſi* ſpem medicantium, & ægrorum ſemper fallere.

Lac quadrupla aquæ quantitate dilutum, vel ipſum lactis ſerum potiori jure præſcribitur. Lac aſininum humano magis analogum a veteribus celebratum exſpectationi noſtræ in *hac phthyſeos ſpecie* neutiquam ſatisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis ſugendo ſperandum, timendumve ſit.

Antihecticum Poterii eviluit.

Accubitus corporis juvenilis hoc in caſu ægro nihil prodeſt, & accumbenti nocet

Sed quid de equitatione ab Sydenhamo ſummis encomiis, celebrata, qua & ſudores, & diarrhœam col-

colliquativam vir summus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam a multis in ægrorum perniciem Sydenhami mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utut præstantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus æque parum convenire, ac pleuriticis & peripneumonicis; eosque equitatio, & vectio in curru

Ad stygias certo limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis, quibus dejecta vis ventriculi intestinorumque, ingesta male assimilat, atque hinc atrophiam, & maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestione lenta, viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu, indeque nata atrophia laborantibus: post febres biliosas, intermittentes diuturnas, rebelles quartanas, lentas, mesentericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, & humorum bonorum penuriam vel suapte, vel longa, & difficili medicatione post se reliquerunt: post nimiam nobiliorum succorum, sanguinis, seminis, liquidi nervei deperditionem, natamque inde pravam, tabidamque corporis diathesin.

Lichen islandicus laxo, imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus est, & pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctum polygalæ iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro jungitur. Hæmopthysi & phthysi inde

natæ ob rationes ſupra narratas æque parum, ac cortex peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen islandicus, & polygala in ſpuria illa phthiſi, quam equitatione ſanari ſupra diximus, vires non contemnendas poſſidet: veram pleuritidem, aut peripneumoniam nunquam ſanat, ſæpius vero ſpuriam, ſeroſam, pituitoſam.

Quod ſi poſt veram pulmonum inflammationem fracta dudum phlogoſi, vis vitæ languens anacatharſi non ſufficiat, & materiæ expectorandæ copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen & polygala robur addent, & *ſpuriam hanc peripneumoniam* auferent. Verum etiam in alio caſu polygalæ decoctum admodum efficax obſervavimus, ubi ſcilicet ſputa inflammationem pulmonum judicantia *diutius*, ac par eſt, ac *copioſius* prodeunt, viresque ægri reſiduas convellunt, eundemque conſumunt.

Qui frequentes parvasque ſanguinis miſſiones inſtituerunt, adcuratiorem phthyſeos ex hæmoptyſi inflammatoria natæ notionem habuiſſe videntur, ac ipſorum, a quibus damnabantur, adverſarii. Venæ ſectiones morbo, & viribus ægri reſpondentes, decocta herbarum & radicum emollientium, emulſa, & victus mere vegetabilis in ſananda phthyſi purulenta inſigniori reliqui pulmonis inflammationi juncta, omnibus aliis remediis palmam præripiunt.

SECTIO DECIMA.

Vetula habitu corporis ſtrigoſo & icterico, circa finem menſis junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem verſus ventriculum, & ardorem inſignem inde a coſtis infimis ad criſtam oſſis ilei ab aliquot diebus queſta. Se ante tres ſeptimanas e Noſocomio Pazmaniano diſceſſiſſe ex ictero ſanam, vegetamque ajebat, quo ibidem ſeptem fere ſeptimanis

nis decubuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non retulit.

Adplicatis tum externe, cum interne iis omnibus, quæ ex usu esse arbitrabamur, en repente post paucos dies sanguinem copiosum, nigrum, leviterque grumosum vomit. Cum aqua simplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit, quo compresso exiguæ portiones rhei cum tartari cremore præscriptæ fuere, eductæque fæces multæ, multo sanguini grumoso mixtæ.

At quotidie circa meridiem febris quotidianæ accessio non diuturna, nec vehemens, & paucis diebus elapsis iterum evanida observabatur. Dolor in abdomine inde ab illo sanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delicatiorem tantummodo, & rudioris attactus non omnino patientem sensationem convertebatur, quin tamen reapse contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulsus nihilominus exiles, obscurique, & frequentiores, quam tunc fuerant, cum ad nos veniret, continuo observabantur.

Octo fere ab ultima febris quotidianæ accessione elapsis diebus, cum jam abitum e Nosocomio meditaretur, subito moritur.

Cadaver sectum exhibuit in cavo thoracis singulo seri uncias fere octo. Pulmones sani cæteroquin, sed flaccidiores multo ac alias esse solent, dissecti serum stillabant.

In abdomine ventriculus dissectus in medio inter utrumque orificium arcui ejusdem majori insidentem tumorem cancrosum, inæquali superficie, ac tuberis solani forma præditum continebat. Tumorem hunc vasa varicosa, cæruleaque perreptabant, & pressus ichorem fudit. Inde a tumore ad pylorum

usque ventriculus angustus intestini potius duodeni, quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu arctis supra modum validisque nexibus, quos cultro solvere, quin nexa viscera læderentur, non licuit, cum hepatis cavo cohæserat ita, ut vesicula fellea ab utroque viscere intercepta eliderctur penitus, ejusque loco abscessus nucem juglandem æquans, ac fœtidissima, amurcosaque materie plenus reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is intestino duodeno inseritur, calculus triplici obtuso angulo præditus, obturabat, ita, ut ibi natus videretur, cum receptaculum, quo continebatur, exacte repleret, & quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moschatam magnitudine referebat, & circumcirca materia tenaci, flavaque obliniebatur, quæ paulo post exsiccata firmior ac fere lapidea evasit. Cum frustulum ejus calculi vi avelleretur, diversa, strata apparebant, quæ calculum effecere. Quousque ductus supra calculum hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunicæ vasorum sanguiferorum, per hepar dispersorum, præter modum crassæ, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, & jejuni major portio profundo, ac obsolete rubro colore tingebantur, quem non a sanguine grumoso transparente, multoque per omnem intestinalem tubum collecto fieri, portio ablati elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum viventium adhuc, glomeres reperi sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, & animus præsens, salutem promittebant; at vero ευφοριαν hanc

hanc inſidam eſſe, ictus arteriarum per ultimos octo vitæ dies obſcuri, fractique indicabant.

Icterus chronicus in ſeniculis, diuturna cardialgia, dolor vel tumor præcordiorum continuus vitium grave, & *organicum* ſyſtematis vel gaſtrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque ſectionum recordor, quæ hoc aſſertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens & famæ ſuæ, & ægris conſulet, ſi a *potentiori ſolvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funeſtos motus concitat, mortemque, ſerius alias occupantem, ni intempeſtive ſedula medicatio acceſſiſſet, accelerat. Victus blandus, & decocta radicis graminis, ac taraxaci tutius præſcribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74 annorum militis officialis quondam uxor, a multis jam annis ſaniſſima, corpore ευσαρκῳ, ευχρȣς, cum more conſueto alacris eſſet, & veſperi paulo lautius cœnaret, hauſto inter cœnandum meraciori, & generoſiori vino, ac alias conſueverat, die 12ma Auguſti cubitum ſaniſſima conceſſit. Mane cum conſueto tempore ad jentaculum ſumendum non compareret, a domeſticis in lecto aphonos, & toto latere dextro paralytica reperitur. Heſternæ cœnæ reliquiæ vomitu per noctem procul dubio rejectæ, & lectum, & penes eundem pavimentum conſpurcabant.

Medicus accerſitus venam ſecuit in pede ſiniſtro, & tria veſicantia applicuit.

Die 14ta circa noctem ad Noſocomium defertur, cum non haberet, qui ſumptus ferret, atque ipſa penuria preſſa iisdem ferendis impar eſſet. Adplicatis iis, quæ convenire viſa ſunt, cum nec domi, nec in Noſocomio ulla mentis præſentis indicia daret,

aut ſaltem pauca, & per intervalla ſolummodo, nocte diem 16tam excipiente moritur.

Cadaver aliquot a morte horis ſectum exhibuit intra meninges in utroque latere ſerum multum. Meninx pia ſolito durior, craſſiorque membranam aponeuroticam æmulabatur. Vaſa ejusdem meningis in latere ſiniſtro multo ampliora, ac in altero latere, & admodum infarcta plurimo ſanguine turgebant. In ventriculis pauxillum ſeri continebatur.

Cerebri ſubſtantia mollior ſolito apparebat; arteriæ carotides, ubi cranium ſubeunt, oſſeæ ex toto reperiebantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem oſſeum perſequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum magnam partem oſſei, ita tamen, ut portionem oſſeam alternatim exciperet alia naturalis. Arteriæ in latere cerebri ſiniſtro longiori tractu oſſeæ erant, quam eæ lateris oppoſiti. Quidam ramuli ſolum lamellas oſſeas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, oſſiculum tribus lineis craſſum, quatuor latum, & fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus calloſum reſpicit.

Siniſtra carotis in ſuo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam ſocia lateris dextri.

Vertebrales arteriæ idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatæ videbantur, ut ſiniſtra vertebralis capacior multo eſſet, & in plures ramulos æque latiores diſpeſceretur, quam vertebralis dextra.

Cor, & ejus valvulæ juxta morem conſuetum fuere. Arcus aortæ ſolito amplior, & arteria pulmonalis in ſuperficie ſua interna granulis aſperis, oſſeisque hinc inde obſidebantur. Aorta deſcendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas oſſeas exhibuit ſat magnas, & quibus hinc inde vix

una

una tertia pars defuit, quin integrum circulum complerent. Iliacæ utriusque initium tubulum osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quæsita, aut juxta naturam se habuere.

En causam apoplexiæ in latere cerebri sinistro maxime repertam, & latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria prædispositio aderat in inæquali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam præter consuetum morem fuit, quod vasa sinistri lateris præ vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiæ causa prædisponens vasorum videlicet & major capacitas, & ossescentia emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesterna ingurgitatione orto, & cerebro dicta ratione prædisposito apoplexia facile explicatur.

Periculosus plane vomitus in senibus est, & quidquid sanguinem validius versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, fæx dura, sternutatio, opium &c.

Neque id ordinarium est, cerebrum fuisse *solito flaccidius*, etsi vetula fuerit, & arteriæ ossescerent.

Ad serosas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etsi multum seri intra meninges in utroque latere contineretur. Restitante enim, congestoque intra calvariam sanguine, tenuiorem partem, serum nempe, per lateralia vascula vi transprimi, percolarique necessum fuerat. Attamen productam *a sanguine* apoplexiam *serum extravasatum* auxerat.

In apoplecticorum secto cerebro frequenter leguntur *vasa cerebri sanguine turgida & serum multum effusum.* Hujus generis apoplexiæ plerumque *serosæ*

audiunt: verius *ſanguineæ* appellarentur; accumulatus enim intra caput ſanguis, & ſeri effuſi, & apoplexiæ cauſa eſt: ſerum ipſum effuſum *ad concauſas pertinet ſerius accedentes, quæve morbum ipſum non produxere, attamen productum augent.*

Diſcrimen non intra ſola vocabula conſiſtit: medendi enim methodus alia eſt, ſi *ſeroſa* apoplexia fuerit, atque alia, ſi *ſanguinea.* Porro diverſitas utriusque methodi tanta eſt, ut, ſi alteram pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve ſi non proſit, non noceat, ſed ægrum data opera jugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vaſa encephali ſanguine turgentia, & ſerum intra meninges effuſum deprehenderat*, inter *ſeroſas* retulit. Veruntamen errorem practicum prudens cavit, dum *in quibusdam apoplexiis ſeroſis* neceſſitatem venæ ſectionis ſtabilivit, ibi videlicet, *ubi ſanguis vaſa diſtendit, & turgentia vaſorum cum aqua conjicitur.*

Refert idem Cl. Auctor, eſſe quosdam, qui aquam nunquam apoplexiæ *cauſam* arbitrentur, ſed *effectum* cauſæ apoplecticæ, ſanguinis nempe in cerebro, & vaſis circa cerebrum reſtitantis: ſed addit, id quidem plerumque ita ſe habere, tamen non ſemper.

Vere & originarie ſeroſas apoplexias dari certo conſtat, ibi venæ ſectio occidit. Succi pravi, & diuturna cacochyma diatheſis præcedens: ſenectus, non cruda illa, vegetaque, quæ actionum integritate ipſam perſæpe juventutem ſuperat, ſed fracta, & imbecilla: acidulæ a debilibus, ſeniculis largius, & inconſulto potæ: ſanata crurum antiqua ulcera, quæ ſerum copioſum fundere diu conſueverant: humida, frigidaque tempeſtas: corpus catarrhoſum longo ante apoplexiam tempore ſigna ſuppeditant, quibus adjutus ſeroſam apoplexiam a ſanguinea non difficulter dignoſcas.

SEC-

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26 Annorum die 28va Augusti ad Nosocomium deferebatur. A multo jam tempore sana fuit, & menstruis stata periodo redeuntibus usa, quorum reditum proxime exspectabat. Die 21ma Augusti prægressa artuum lassitudine friguit, caluitque per intervalla, & capite doluit. Eadem die facta venæ sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denuo vena secta est, & emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit, continuata diarrhœa.

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum, mucosumque fuit, lingua glabra, prærubra, præcalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiæ lenticulares, coloris obsolete rubri, prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitæ viribus desumpta est, dataque ea sunt, quæ imminentem compagis dissolutionem præpedirent, cortex peruvianus, camphora &c. aliaque, quæ morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus, immorigeramque nacti ægram, & operam, & medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodum exspuit, mentis semper compos, & eorum, quæ faceret, probe conscia hinc factum est, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars pessumiret.

Interea pulsus frequentiores, debilioresque fieri, lingua asperari, siccari, ut assæ potius carnis frustum referret: ardor circa præcordia, & in abdomine, qui attactum non ferebat, sentiri, tandem tussi validissima, sicca, vesperi: præcipue vexari, noctu demum subdelirare, etsi morbo multum jam progresso,

ſo, & ſubinde tantum id fieret, ac adſtantes, ſi quis ipſam alloqueretur, probe noſceret. Fæces nunquam in lectum miſit, ſui, ſuarumque neceſſitatum nunquam penitus oblita. Cæterum robur muſculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam ad ultimum usque vitæ tempus vel ſola vel unica cuſtode adjuta facile ſurgeret.

Die 23tia Septembris, cum per tres ultimos dies ſtupenda pulſuum frequentia, & exilitas eſſet, moritur.

Cadaver apertum exhibuit omentum corruptum, ſphacelatumque magna ex parte: inteſtina vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangrænoſa. Ventriculi interior membrana, præcipue verſus pylorum, maculis rubris, lenticularibus, totidem petechias referentibus, diſtinguebatur, & hinc inde leviter livebat. Veſicula fellea bile multa, quam ex aſpectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulæ menſenterii ſolito majores erant, & grumos ſanguinis referebant. Uterus antrorſum verſus oſſa pubis, & ſiniſtrorſum ita inclinabatur, ut cervix ejusdem cum vagina in angulum acutum coiret, & uteri oſculum latus dextrum ac retrorſum reſpiceret, ligamentum latum lateris ſiniſtri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non exſtantia referebat.

Pulmones ſaniſſimos, nullaque in iisdem tuſſis validiſſimæ, morbo multum jam provecto, vexantis, veſtigia reperimus.

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda, & *biliformis* materies præcordiis inſidens producit, *bilioſas* alii, alii *putridas* appellitant. *Eandem hanc febrim*, ſi morbi materies altius infixa, & tenacior ſit, ac magna ex parte in ſanguinem traducta, ad nobiliora viſcera deponatur, & gravia hoc ipſo ſymptomata producat, *malignam* nominabimus,

bimus, quæ varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *miliarem*, *ſcarlatinam*, *febrim carcerum*, *noſocomiorum*, *caſtrenſem* &c. ſub ſe quaſi totidem ejusdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis, & poteſtas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas nos modo *inflammatorias* dicimus, illi *bilioſas* appellabant ob cruſtam ſanguinis phlogiſticam, & flaveſcentem, quam ii *bilem ſanguinem bilioſum*, *pituitoſum*, ωμον αἱμα nominarunt. Ballonius omnes ferme pleuritides *bilioſas* vocat, eas videlicet, quæ nobis *inflammatoriæ* ſunt. Ipſe Hippocrates L. de locis in homine, nomine *bilis* pleuritidem notat. *Pleuritis bilioſa* nobis toto genere diverſus morbus eſt.

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraſeologiam, & vigentes quavis ætate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cujuslibet ſcriptoris medici philoſophandi rationem noſſe debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim perſæpe vocabulis cum veteribus utimur, ſed quæ alias nobis ideas quam illis exprimunt. Sic cum Galenus in Comment. ad Aphor, 23. L. 1. in febribus *bilioſis* venæ ſectionem etiam ad Lipothymiam usque præcipit, e contrario vero Arabes ſanguinis miſſionem in morbis iisdem reformidant, manifeſto conſtat, non eandem & Arabibus & Galeno bilioſi morbi notionem fuiſſe: & hunc, & illos verum dixiſſe, ſi Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *bilioſas* dixit, Arabes vero de *bilioſis* nobiſcum ſentientes accipiamus.

Venæ ſectionem in morbis putridis, gaſtricisque intempeſtive vel ab ipſomet ægro, vel ab aliis male conſulentibus, antequam ad nos venirent, inſtitutam ſæpius lugebamus. Dolenda plebeculæ ſors eſt, quæ, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicaſtris, cum pecuniarum, & ipſius nonnunquam caris-

cariſſimæ vitæ diſpendio, opem petit, etſi tot aſyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Neſcio, an morbi ipſi, qui in populum ſæviunt, an vero ii, qui artem, quam non addidicere, illotis manibus tractant, numeroſiores ſtrages edant.

Præpoſitorum noſtrorum ſagaci providentiæ debemus, quod hæc populi peſtis indies mitius affligat, & a ſacris Æſculapii profani, quantum fieri poteſt, arceantur.

Emeſin cum emolumento in ejusmodi febribus moveri, per innumeras obſervationes conſtat. Id auxilii medicaſtri raro negligunt, at nullo ſano conſilio, nullis obſervationibus ducti, quadratis rotunda miſcent, ac purgationes, emeſes, venæ ſectiones, intra quæ ipſorum tota ſcientia conſiſtit, nulla habita temporis, ſexus, morbive ratione, inſtituunt, repetunt, quemadmodum cœco impetui, & vanæ ipſorum empiriæ libuerit.

Lingua *glabra*, *prærubra*, *præcalida*, aut *inæqualis* ob papillas ejusdem magis elevatas, tumefactasque, etſi cæteroquin humida ſit; aut in medio *ſicca*, *aſperaque*, quaſi lingua bovilla; vel vero *ſicca*, *non aſpera*, *ſed lævis*, multiplici noſtra obſervatione febrim gaſtricam putridam, eamque difficiliorem curatu, longioremque portendit. Quosve hac linguæ diatheſi affectos accipimus, præmiſſis ſolventibus, emetico vacuamus, ac dein ſolventibus, ſale ammoniaco, juncto perſæpe cortice, conſanamus.

Exhibito primis 24. horis decocto ſolvente, ſolutionem tartari emetici propinamus. Poſtea ubi major virium jactura fuerit, vel ſolum corticem, vel camphoræ maritatum, vel in decocto, vel vero in ſubſtantia, ut ajunt, prout ex aliis circumſtantiis magis convenire arbitramur, exhibemus. Ipecacuanha apud

apud ejusmodi ægros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidasque, aut virescente materia obductas, minus timebamus: his etsi vomitorium antimoniale cum utilitate dabatur, nihilominus ipecacuanha per epicrasin data satisfecit.

Purgans vices emetici rarissime subit Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu jugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Etsi alvus minori in præsentiarum cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione, citius motæ ab emetico turbæ componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; vel enim eliminata morbi materie æger insigne omnium symptomatum, cephalalgiæ, temulentiæque præcipue, ac cardialgiæ levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero rejectis licet copiosis sordibus, caput æque propemodum, ac antea, gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior ægroti conditio obtineat, sufficiet continuatus solventium, salis præcipue ammoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis anteferendum ex eo existimo, quod glutinosa, tenaciaque potenter incidat, & torpescentes simul fibras stimulet, quo restitantes saburræ reliquias excutiant.

Verum si alter ægroti status sit, ubi eliminata licet ingenti materiæ mole, quæ præcordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non respondet, & pulsus molles, humiles, frequentesque sunt, illico ad corticem peruvianum, camphoram, serpentariam virginianam confugere

gere oportet. Hoc rerum ſtatu radicem arnicæ vel ſolam; vel camphoræ junctam una alterave vice perutilem obſervavi.

Fœminæ laxæ imbecilli ventriculo præditæ, chloroticæ; viri debiles, ſanguinis miſſionibus intempeſtive inſtitutis exhauſti, ſi morbo bilioſo teneantur, utut emeſi indigeant, nihilominus raro ſolis ſolventibus, & emetico perſanantur, ſed plerumque in cortice peruviano, & antiſepticis ex claſſe roborantium deſumptis ſalutem inveniunt.

Omnes, qui graviori morbo putrido, ſive maligno laborant, ſi diutius decubuerint, moleſta tuſſi veſpera, noctuque præprimis infeſtante corripiuntur. Hi ſputa aut nulla, aut ſpumoſa reddunt, aut, ut in non paucis eſt obſervare, *puriformia.* Dolorem in thorace nullum, niſi ſi diutius, & validius tuſſitent, nullam inter ſpirandum difficultatem queruntur: at ſcrobiculum dolet, indeque, ſi attentius obſerves, irritamentum ad fauces, gutturve, & demum ad thoracem prodit. Hinc tuſſis hæc, ſi geneſin ſpectes, a gaſtrico ſyſtemate orditur, & illæſis pulmonibus fit, niſi forte & hi a ſæpius repetita ac validiori ſucceſſione, tuſſique diuturna proprium quoque vitium traxerint, & humores ſpiſſi illuc allecti decubuerint.

Tuſſis hæc *ſtomachica* reconvaleſcentibus diu non raro moleſta roborantibus, ſtomachicis, polygala, & lichene islandico tollitur.

De hac tuſſi illa Ballonii valent, dum ait: *in validis tuſſibus, præſertim cum inanes ſunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut neceſſario opitulandum ipſi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas reſpirationis facit, ut vi ſympathiæ dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, ſic difficultas aliqua ſpirandi oritur ob læſionem, doloremque partium interne contentarum, & tunc eſt opitulandum partibus ven-*

ventris inferioris, relicto thorace, & partibus ejus. Causa sæpe latet in hypochondriis.

Tussis stomachica apud alios ægros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut *oppressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu præcipue affligentem, sputaque puriformia*, quod horum causam, genesinque concernit, probe dignoscas. Uti enim hæcce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, & male digerentibus, in sedentariis, fœminis, pueris &c. frequentius a præcordiis, & relaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, & continuatus postmodum amaricantium, polygalæ, lichenis islandici &c. usus.

Quod si crudus apparatus ventriculum gravet, & irritationem ad pulmones propagando, eosdem continuata, validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, Ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius differendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac fœmina situs ea nobis in memoriam reduxit, quæ apud Hippocratem de *uteris transmotis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicæ stomachum, ad lumbos, ad coxas conversis, in inguina, & urinæ meatus incumbentibus, ad sinistram partem & coxam inclinatis, uteris commotis, & aliquo allapsis, ad sedem conversis, & secessum secedere prohibentibus, uteris circumversis ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus, uteris obtortis, foras egressis, dependentibus* &c. diversis in locis consignata leguntur.

Hæc de vera uteri aliter, ac in statu naturali solet, locati positione accipienda omnino esse, & hæc-

ce noſtra diſſectio, & aliorum, atque haud infrequens Morgagnii obſervatio probat. Etſi, quæ divus medicinæ parens de uteris ad cor, atque ad caput progreſſis, & ſtrangulantibus &c. habet, ad ſpasmos ex hypogaſtrio oriundos, aut ibi loci ſe primum exerentes, qui & alias corporis partes in conſenſum trahunt, & mutatum uteri ſitum mentiuntur, pertinere, clarum ſit.

In Morgagnii epiſtola anatomico-medica XLVIII. latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorſum concidat: eorundem vero, vel & utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitas, aut laxitas uterorum obliquitatem facit, undecunque hanc vinculorum inæqualitatem ſive a nativa conſtitutione, ſive ab adventitio primum alicujus ligamenti vitio, ſive etiam a gibbo, qui ſpinam dorſi, cum eaque partes nexas, vicinasque ad obliquum detorquet ſitum, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero obſervationes uſu carere practico, atque inanes quis arbitretur, idem Cl. Vir, & frequenter in partu perrumpi uterum ob obliquum infantis poſitum, & hunc ipſum ob ipſius uteri ſæpius, ac vulgo creditur, evenientem obliquitatem fieri, ex aliorum quoque, præter ſuam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Piſtor Annos viginti tres natus initio Auguſti cereviſiam, vinumque promiſcue, ac affatim hauſit, cum die feſto, ut hoc hominum genus ſolet, genio una cum ſodalibus liberius indulgeret. Altero mox die alvo cita, torminibus, ac tenesmo corripitur. Primis morbi diebus vigeſies per diem dejecit; at exactis duabus ſeptimanis, cum circa medium Auguſti nos accederet, ſexies intra nychthemeron aquoſa purga-

ba-

batur, quibus quædam quaſi albæ laciniæ, aut minutula quaſi paſtæ farinaceæ fruſtula innatabant: nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albeſcens, pulſus humilis, non febrilis. Data eſt radix Ipecacuanhæ per epicraſin: non vomuit, verum alvus frequentiſſima facta eſt, & vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, ſucco catechu, & opio, unde alvus compreſſa quidem eſt, at circa 24tam Auguſti ſine voce, facie hippocratica, & artubus frigidis, pulſu frequentiſſimo, debiliſſimo, tremuloque quaſi jamjam moriturus jacet. Veſicantia, acres ſinapismi, camphora radici arnicæ mixta tenuem vitam reſuſcitarunt.

7ma. Septembris deglutitio difficilis, vox rauca, tuſſis dein major indies ægrum exercere inceperant. Nil vitioſi in faucibus conſpiciebatur, præterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hiſce remediis etſi morti præſenti ereptus videretur, nihilominus circa nonum Septembris, cum reliquam ſanationem iisdem perfici poſſe deſperabamus, ad corticem juncta ſimul camphora acceſſimus.

Excoriari ad os ſacrum, & trochanterem utrumque, ſumma licet adhibita diligentia, cepit. Tuſſi primum ſicca, clamoſa, ſonora, quaſi ex cavo tusſitaret, ad veſperam, noctuve vexari; demum & ſputa copioſa *puriformia* rejici. Macies indies major. Pulſus repentes, obſcuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impoſſibilis: hypochondrii ſiniſtri dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copioſus, & fœtidus ſudor: horror validus, & oſſa concutiens aliquoties acceſſit. Alvus naturalis.

Die 28va Septembris in auxilium præter corticem & camphoram, polygalam, & lichenem islandicum vocabamus. Sputa ſubſequentibus diebus minueban-

tur: vox paulo melior: at ab aliquot jam diebus fœtor peculiaris, qui absque ſenſu incipientis deliquii ab adſtantibus ferri diutius non poterat. Reliqua ſymptomata perſtitere.

Die 25ta Septembris a meridie pulſus magis humiles, admodum exigui, & frequentiſſimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypochondrio ſiniſtro: ejulatus: animus præſens, & die ſequenti mors.

Latus thoracis ſiniſtrum lividum in cadavere, lividi, nigreſcentesque illius lateris muſculi fuere. Apertum ſiniſtri thoracis cavum duodecim propemodum libras ſeri turbidi, vireſcentis, fœtidiſſimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte ſero hoc contegebantur, membrana albeſcens quaſi ex paſta farinacea confecta obveſtiit. In pericardio libra ejusdem ſeri, minus tamen turbidi, & absque ejusmodi pſeudo-membrana inveniebatur.

Pulmo illius cavi ita compreſſus, & in exiguum ſpatium redactus erat, ut a ſua functione diutius jam vacaſſe viſus fuerit, etſi diſſectus nil vitioſi monſtraret. Cavum thoracis dextrum pulmo ſaniſſimus replevit.

Secto abdomine omentum convolutum, ut inteſtina non obduceret, exiguum, & putridum reperiebatur. Inteſtina lividiſſima, ac ferme nigra fuere, excepto inteſtino recto, ſi colorem ſpectes, ſano. Ad initium inteſtini ilei præternaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Fæces conſiſtentes per totum inteſtinum ileum, & vera ſtercora. Colon, per plures prius anfractus in pelvi ſitos circumductum, tandem inde aſcendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie ſanus, interna lividus.

Reſecto cranio, aqua ſub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua ſanorum inſtar ſe habuere.

Piſto-

Pistores morbis acutis correpti præ aliis multo facilius sæpiusque perire, tum meis, cum & aliorum, qui per aliquot jam annos ægris in Nosocomio adstitere, observationibus comprobatur. Morosi ut plurimum sunt, tardi, stupidi, sermonis pauci, aspectu torvo, facie pallida, ejusque coloris, quem græci χλωρον dixere. Morbis malignis maxime subjacent, ex quibus raro convalescunt.

Horum ratio a vivendi genere, & opificio repetenda est. Frequenter, & valide incalescunt, æstuantque. Igne, motuque corporis percalefacti subito refrigerantur potu largo, & frigido, atque insuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hypocaustis se foras proripiunt nudi, & non nisi linteo pudenda tecti.

Tussis valida, sonora, ad vesperas, & noctu aucta facile explicatur. Sed unde sputa copiosa, *puriformia* pulmonibus integris? unde seri tanta collectio? an, ea ante præsentem morbum adfuerat, an eodem inchoante, cum pridie vino, & cerevisia, corpore fors æstuante, se ingurgitasset, primum nata? an, cum circa 24tam Augusti evacuationibus prægressis exhaustus, micante pulsu tenuissimo, & extremis frigidis jamjam moriturus videretur, extrema vascula relaxata serum dimisere, posthac non amplius resorbendum, idque in sinistro thoracis cavo potius, quam alibi, ob præexistentem fortasse pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon solito longius, & per gyros, antequam in rectum terminetur, circumductum, fæcum in anfractibus coacervatarum exitum morari necessum est. Hinc nasci aliquando fors hernia, ad quam intestino ita se habente prædisponebatur, a *prolabente colo* potuisset, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus stercoreus etiam illæsa Tulpii valvula,

uti per aliorum quoque obſervationes conſtat, fieri poteſt.

SECTIO DECIMA QUARTA.

Sartor 34 Annos natus a duodecim propemodum annis ad ſcrobiculum per intervalla dolet, ſanus cæteroquin. Veſperi cubitum concedens horruit, æſtuavitque: mane ſequentis diei dedolatus, æſtuans, difficili reſpiratione, tuſſi, & dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus jacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venæ ſectio dolorem pungentem minuit: at major poſtmodum pectoris oppreſſio orta.

Die morbi octavo ad nos delatus pulſum frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attactum magnus: reſpiratio laborioſa, frequens, tuſſis moderata: ſputa pauca, aquoſa, mucoſa: lingua humida, modice albeſcens, mens conſtans, alvus liquida, ſepties octiesve per 24 horas ſponte mota. Factis compluribus per intervalla venæ ſectionibus, ſanguis ſemper cruſta phlogiſtica, contracta, margine fimbriato contectus. Levamen a venæ ſectionibus nullum omnino, ſi reſpirationem ſpectes, minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17ma ad finem vergente, cum ſe veſperi mox ſuffocandum ob breviſſimum, difficillimumque ſpiritum diceret, denuo ſanguis, isque ultima vice detractus eſt æque phlogiſticus ac antea. Inde levamen exiguum, donec malorem omnium ſolamen poſt mediam noctem mors afferret.

Secto cadavere pulmo uterque ita inflammatus deprehendebatur, ut exiguae ſolum ejusdem portiones ſternum verſus a phlogoſi immunes eſſent: ſiniſter, qua is claviculam reſpicit, exiguis tuberculis ciceris magnitudine, intra ſpatium exiguum interſtinguebaa-

guebatur, duris, & nigricantibus. Pulmones ambo arctis nexibus ad pleuram ligabantur, excepta ea eorundem portione, quæ anteriora thoracis spectat, quamve ab inflammatione liberam esse diximus. Firmissima adhæsio, & cultro, nisi alterutrum lædatur, haud dividenda, pulmones diaphragmati utrinque junxit.

Pleura inflammatione caruit. Omentum, convolutum in funis speciem, intestina non obtegebat, & explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, & flexum fecerat mirum quantum expansum, ac *tympaniticum*; at transversa coli pars, cum portione ejus per latus sinistrum descendente, angulum rectum, quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque intestini coli portio, & quæ ventriculo subtendebatur, quæve per sinistrum decurrebat latus, angusta, contractaque funiculi non crassi speciem referebant. Curvatura *sigmoidea* nuncupata denuo justo amplior, & tractu semi-alterum pedem æquante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo fœdabatur, versus pylorum maculis, & punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ampliora solito, &, ubi in ramos dispescebantur, varicosa sanguinem multum nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quæ utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit; priusquam enim noto quodam, atque omnibus aliis inflammationibus consueto exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen intra angustiorem thoracem conclusum spiritum elidat. Sed & totius oceani sanguinei fluxum, & refluxum *sistendo* vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter ægrotantis vices subit.

 Quod

Quod si quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita, largave evacuatio ex vena lato vulnere pertusa instituatur, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post hæc subsidium cruenta scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, & inter scapulas facta, cujus rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed & hic meminisse oportet, quod, morbo jam adulto vigenteque, omnis medicina plerumque sera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis præ aliis laborantes. Cum enim corpore antrorsum incurvato, inclinatoque capite continuo ferme sedeant, necesse est, sanguinem per corpus inæqualiter dispensari, eumque in pulmonibus plus æquo accumulari, tum quod compressa ob situm corporis abdominis viscera minus sanguinis admittant, hinc ad superiora major humorum copia urgeatur; cum etiam, quod ob exiguas, quas sedentarii hi homines faciunt, inspirationes aggestus in pulmonibus sanguis non æque prompte, ac oportet, promoveatur. Plethora hinc *topica* nascitur, pulmonum videlicet, multaque alia incommoda ab hac origine fieri consueta.

Præterea cum hocce hominum genus præterquam quod sedentariam agant vitam, nullos inter sedendum labores peragant, qui exercendis musculis, firmandoque corpori pares sint, eos laxos, molles, & carnium esse effœminatarum oportet.

At vero pulmo & imbecillus, laxusque, & multo sanguine turgidus, si aërem frigidum forte incautius admiserit, universalem, lethalemque ut plurimum inflammationem suscipit. Sed etiam sanguinis sputum, tum in Sartoribus, cum aliis quoque, qui vestibus supra abdomen arctius constrictis, pressoque idcirco abdomine multum sedent, & scriptitando occupan-

cupantur, frequenter occurrit, chronicum plerumque, & απυρετον, quove ad seram usque senectutem nonnunquam conflictantur. Huc pertinere illa hæmoptöes species videtur, quam Hippocrates L. 2. prorrh. *periculi expertem* dicit.

Hanc hæmoptöes speciem haud satis exacte a recentioribus descriptam, utut frequentiorem, ac vulgo æstimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuisse, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicosam dilatationem* in pulmonibus adstruit, quam is σπαδωνα appellat, quod venæ pulmonum ob copiam inundantis sanguinis distrahantur, & varices, κιρσοι, producantur.

En ipsa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique solet, & paucis exprimentia: *si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed ea præcipue velut varix distenditur, quod etiam confestim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, & tussim siccam exhibet, si vero diutius traxerit, & neglecta fuerit, primum quidem paucum, & subatrum sanguinem transmittit, mox etiam copiosiorem, & maxime syncerum, deinde pus. His confert, si circa exordia curandos susceperis, ut manuum venæ relaxentur, & victus ratione utatur, ex qua siccissimus, & maxime exsanguis evadat.*

Pulsus arteriarum in nostro homine *non duros*, & progrediente morbo molliores continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympaniticum vidimus, multarum in sedentariis molestiarum fons, & origo est, apud illos maxime, qui gulæ liberius, simulque otio indulgent. Flatus ibi loci conclusi, a pastu præcipue, & turgente ventriculo, a longa sessione, anxios, morosos, capite gravatos, præcordiis dolentes faciunt, quos medici visceribus infarctis, hepate præprimis obstructo laborare perperam subinde arbitrantur, & ob eam rationem diutur-

næ medicationi ſubjiciunt, donec, quam reſtituere ſatagunt, ſanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, & uſus frigidæ hypochondriacos noſtros epulones felicius ſanaret, quam quæcunque ſolvente, roborante, nervinoque, ac carminante ſcopo pharmacopœa ſuppeditat.

Vaſa ventriculi dilatata, & ferme varicoſa ea nobis in memoriam revocant, quæ Cl. Joan. Kœmpf de infarctu vaſorum ventriculi peculiari, & lectu digniſſima diſſertatione, & poſt eum vere egregius Tiſſotus in ea, quam Cl. Zimmermanno inſcripſit, epiſtola de *morgo nigro* ſcripſere. Multa ſeſſio, corporis inclinati ſitus, & impeditior idcirco per gaſtricum ſyſtema ſanguinis circuitus facilem cardialgiæ illius, quam æger a duodecim fere annis querebatur, explicationem ſubminiſtrat.

Ruptus ſucceſſu temporis fortaſſe varix *morbum nigrum* Hippocratis, ſeu *atram bilem* exhibuiſſet.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Muſicus Annorum 32 die 8va Octobris ad nos defertur, delirus, pulſibus celerrimis, & exiguis, &, digito vel leviſſime appreſſo, evaneſcentibus. Per eos, qui ægrum huc detulere, id ſolummodo reſcitum eſt, hominem ab integro menſe domi decumbere, uſumque eſſe chirurgi cujusdam opera, qui dolenti teſticulo medebatur. Cum genitalia examinarentur, deprehenſum eſt præputium calloſum, & glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorſum trahi potuerit, & glans ſemidenudata proſpiceret. Nulla cæteroquin ullibi exulceratio viſa eſt. Siniſter teſticulus aliquantum major dextro apparebat. Orificium ure-

urethræ ita arctum, ut cereis noſtris aditus præcluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, &, quidquid cauſarum, vitiique ſubeſſe poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuiſſime micantem vitæ ſcintillam omni ſtimulantium, cardiacorumque apparatu, quaſi affuſo oleo animandam eſſe, priusquam ex toto extinguatur. Veſicantia, ſinapiſmi, infuſum radicum ſerpentariæ virginianæ, & contrajervæ cum larga camphoræ doſi, pleniores magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque poſt biduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, ſe ob plures gonorrhœas ab octennio difficulter, & filo tenuiſſimo lotium miſiſſe. Plura narrare volentem delirium denuo ſuperveniens prohibuit.

Hoc tempore, quo apud nos fuerat, urinam perpaucam miſit, & difficillime. Tandem tenuiori cathetere impoſito lotium prærubrum, & ſanguine tinctum evocabatur. Die 12ma Octobris ad finem vergente moritur.

Diſſecta urethra inſignem circa frænulum coarctationem monſtravit, quæ difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum, ſuperato hoc anguſtiori urethræ principio, nullum amplius nec cereus immiſſus, nec catheter obſtaculum in reliquo ad veſicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethræ tractum omnia; nulla cicatrix, nullæque excreſcentiæ, aut alia læſarum quondam partium veſtigia. Sana ſeminalis caruncula, niſi quod utrumque ductuum ejaculatoriorum orificium ſolito magis ampliatum hiaret, & ſiniſtrum, compreſſa proſtata, pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compreſſa, per omnes ejus excretorios ductus, ſanos quidem ipſos pus proliciebatur, ſectaque exiguos abſceſſus, lentis quosdam, ciceris alios, magnitudine continuit.

Ve-

Vesicula seminalis sinistra pure plena fuit, ipsa ex membranis duris, crassisque, & hinc inde inflammatis composita. Sana dextra, & liquore seminali turgens. Cum teste sinistro, quem dextro majorem diximus, tunica vaginalis arctissime cohæsit, isque dissectus abscessum, qui nucem juglandem æquans pure bono, crassoque replebatur, in parte a testiculo accessorio aversa exhibuit.

Sanus uterque funiculus spermaticus. Vesica urinaria urinæ sanguinolentæ paucam quantitatem continebat, & maculas amplas profunde rubras, quasi totidem sugillationes, per omnem ferme internam superficiem monstrabat. Renes solito intensius rubebant: intestina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at sinister tuberculis, lentis cicerisque magnitudine, per omnem ferme substantiam obsidebatur, duris, albis, solidis, quasi ex molliori cartilagine factis: reliqua his interjecta pulmonis substantia admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, & ipsi oculo minus sana apparebat: pleuræ præterea ubique firmissime nectebatur.

Pleura ipsa tota quanta in latere sinistro admodum crassa fuit, ita, ut maxima ejus crassities latum pollicem æquaret: substantia ejus in quibusdam locis molliorem cartilaginem & sectione, & ipso aspectu, tactuve referebat. Aliæ ejusdem pleuræ plagæ albidæ, tenaces, ac tendineæ erant, & variis sibi invicem impositis stratis cultri, aut etiam manuum ope ab se invicem dividendis, comparatæ. Transversim secta pleuræ frustula, digitisque compressa sanguinem per minutula vascula, ipsam ejusdem substantiam frequentissime percurrentia, ubique plorabant.

Resecto cranio laterales ventriculi sero flavescente turgidi inventi sunt.

SECTIO

SECTIO DECIMA SEXTA.

Fœmina 30 Annorum mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Nosocomium suscipiatur, petiit. Interrogata, quamdiu, & quo morbo laboraret, respondit, se per octo dies alvo cruenta, torminosa, citaque, non tamen supra modum exercitatam fuisse, at fluxu hoc subsistente in quartanam incidisse, cujus binos universim paroxysmos pertulisset. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quiesceret, abdomen intumescere querebatur. Cum bajuli susceptam ad cubilia ægrorum deportare juberentur, ipsa suis confisa viribus sola per gradus ascendit, seque exuit: cum in lectum se reclinat, repente moritur.

Caput dissectum, & sedulo perquisitum, nil vitiosi obtulit.

In cavo thoracis singulo libra seri flavescentis, & pauxillum aquæ ejusdem intra pericardium inventum. Pulmones sani. Cor solito multo majus: par magnitudini parietum crassities, & proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortæ principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu osseum fere totum fuit. Valvulæ ejusdem crassæ, partim cartilagineæ fuere, partim vero ejus naturæ, quæ inter os, & cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere, sive aperire aortam oporteret, & *semi-biantes* fuere.

In abdomine hepar mole ingens, & sanum per omnia, omnem præcordiorum regionem, hypochondrium scilicet utrumque, & quod utrique interjacet, occupabat. Sinister ejus lobus in hypochondrium sinistrum protensus lienem & ipsum solito triplo majorem, triangularemque loco movit, detrusitque. Ventriculus exiguus prægrandi hepati substerne-

nebatur; ipſe vero inteſtinum craſſum mediocriter amplum potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum conſtringeretur, & duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum capiente aperiebatur. Color inteſtinorum non ſaniſſimus, ſed qui aut prægreſſam phlogoſin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etſi præterito anno idque prima vice peperiſſet. Ovaria ovulis maximam partem non bonis fœta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo ſcalas, & depoſitis dein veſtibus lectum conſcenderet, humorum ad cor allapſu deduximus, qui ab oſſeo aortæ capite, valvuliſque ferme ex toto rigidis expediri, promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vaſa ſanguifera obrigeſcere incipiunt, ſeniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vaſorum vitium peculiare eſt, ictus arteriarum tardi, durique ſunt, non a ſanguinis phlogiſtica denſitate, copiave, ſed ab aucta tuborum ſanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis imprudentius miſſus vires convellit, & funeſtam brevi debilitatem accerſit. Minuta enim humorum moles in vaſa rigidiora impotentius agit, & ſanguis, poſt venæ ſectionem celerius circumducendus, fibras arteriarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc læſam, quæ inter fluida, ſolidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum reſtituit.

At vero, ut ſanguinis detractionem hi difficilius ferunt, ita auctior ejusdem motus, aut copia ſubito nonnunquam letalis fit: hinc proportio vim motricem inter & pondus apud eos, quorum arteriæ rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios hujus vitii expertes ſita eſt.

Hæc eo dicta ſunt, ut, ubi prudens oſſeſcentium va-

vaſorum ſuſpicio eſt, quid agendum, omittendumque ſit, & quæ imponere medico nonnunquam poſſint, eumque ad inſtituendam ſanguinis miſſionem hujusmodi ægro funeſtam perducere, clarius eluceſcat.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta Annorum vir ex piſtore, quod opificium admodum juvenis addidicit, per 23 annos miles, atque olim inter Boruſſos levis armaturæ equites ſtipendia meritus, die 3tia octobris ad Noſocomium venit, ex quo ſequentia audivimus:

A 20 annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venæ ſectionibus inſtitutis intra tres fere ſeptimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium hæmorrhagias venam ſibi tundi curavit.

Ante ſex annos, cum præter modum palleret, multumque ſalivæ in fauces confluerет, purgans, neſcio cujus ſuaſu, ſumpſit, quo tæniæ portionem longitudine viginti ulnas æquantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante uſus eſt, ita tamen, ut octo ſemper dies ſingulis purgationibus interponeret. Singula vice portio tæniæ expellebatur, ut, ſi totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas æquet.

Toto militiæ tempore multoties æſtuante corpore, ut fit, frigidam hauſit, & ad hanc-usque diem largiori ſpirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis jam annis doloribus laterum, pleuriticorum in morem, tentabatur, quos aut neglexit, cum ipſum nunquam lecto affigerent, aut celebrata ſubinde ſanguinis miſſione mitigavit.

Ab octo annis phthiſicum ſe dicebat. Sputabat pauca, mucoſa, difficilia, ſubinde puriformia. Reſpira-

ſpirabat anxie, cum ſibilo, tuſſi crebra, diu noctuque moleſta. A binis menſibus reſpiratio magis laborioſa, ſibiloſa magis: ſputa viridia, fœtida, perpauca: carnes evanidæ: tuſſis frequentior: defluvium capillorum: virium jactura manifeſtior: vomitus per intervalla, mane præcipue, ac jejuno ventriculo, isque inanis, ut plurimum: diarrhœa: dolor ad ſcrobiculum. Ab aliquot diebus veſperi crura tument.

Cum, quæ uſui eſſe videbantur, adplicarentur, increvere nihilominus enarrata ſymptomata: deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die octava Novembris moritur.

Aperto thorace pulmo dexter ex toto graviſſime inflammatus, ſi partem non magnam, quæ diaphragma reſpicit, excipias, deprehendebatur. Suprema ejusdem pulmonis pars concluſum abſceſſum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicæ tota, quæ ovum anſerinum facile cepiſſet, particulis albidioribus, & quaſi membranam mentientibus intus obducebatur. Circa abſceſſum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud procul ab hocce abſceſſu aliam exiguam, quæve nucem moſchatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, & ex albo vireſcente turgidam vidimus.

Siniſter pulmo diaphragmati per quandam pſeudomembranam circum circa ita nectebatur, ut in medio inter diaphragma ſcilicet, & pulmonis infimam ſuperficiem aliquid ſeri, quod elabi ob nexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, cæterum & ipſe dire inflammatus, præterquam qua parte ſeptum transverſum contigit: is diſſectus unicam, eamque parvam, ut quæ vix nucem avellanam æquaret, vomicam continuit pure

non

non illaudabili plenam. Cæterum tota pulmonis utriusque ſubſtantia tuberculis obſidebatur, quorum ſingula ex granulis compluribus albis, durisque, & lentem æquantibus componebantur. Rami bronchiorum oſſei. Cartilagines aſperam arteriam, ejusque caput conſtituentes ita induruere, ut potius oſſeæ eſſent. Superficies interna trachææ aſpera absque ulcuſculis: rima glottidis ampliſſima.

In pericardio aquæ libra inventa eſt.

Diſſecto abdomine hepar magnum flavo colore, totam ejus ſubſtantiam penetrante, reperiebatur: veſicula fellea tenaci, multa, nigricante bile turgebat, &, licet fortiter compreſſa, liquorem tamen contentum in inteſtina, ob deletam ductus choledochi cavitatem, non effudit. Ventriculus exiguus, & inteſtinum referens, tunicas ſolito multum craſſiores habuit. Glandulæ meſenterii confertiſſimæ, conſueto multum majores, duræ, & quæ inter eos maximæ erant, materia ſebacea replebantur. Craſſorum inteſtinorum glandulæ ſolito evidentiores apparebant, duræ pariter, quarum non paucæ, quemadmodum multæ quoque in meſenterio, cartilagineam fere duritiem diſſecanti cultro oppoſuere.

Remedia in ulcere pulmonum, nataque inde conſumptione uſitata cum iis comparari merentur, quæ cadaveris hujus ſectio exhibuit.

Sed cum non abſimilem ſectionis hiſtoriam, & quædam ad curam phthiſeos pertinentia ſupra retulerim, curta eorum, quæ hic obſervavimus, narratio ad ſtabilienda ſuperius prolata ſufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37 Annorum 25ta Junii ad nos venit. Per quinque menſes menſtruis caruit, quæ ante octo dies redierunt. Ante 11 dies prægreſſa ira frigidam hau-

 ſit,

ſit, unde dedolatio, & gravitas corporis, & præcipue capitis ſtupor, horripilationes, calores, appetitus dejectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, ſumpſit ſal amarum, a quo per hos dies alvus trigeſies ſepties movebatur. Vena ſecta fuit cum levamine quoad corporis gravitatem. Hucusque ſemper erecto corpore laboravit, & morbum facile tulit. Cephalalgia: ſomnolentia continua: lingua bilioſa: os mucoſum, amarum: ſpasmodica faucium conſtrictio præcedentibus vomendi conatibus, & tuſſi: ſitis multa: calor jam nullus: petechiæ purpureæ hac nocte eruperunt. Pulſus celerior naturali, mollis: reſpiratio non læſa.

Retulit ægra, ſe cuſtodem adſtitiſſe infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Hæc fœmina, cum poſt paucos dies, ex quo ſuſcepta in Noſocomium eſt, petechiæ ſucceſſive evaneſcerent, manſit tamen ſomnolenta, tarda, de ſanitate ſua plurimum anxia, querula, immorigera, ſæpius ſecum ipſa interdiu, noctuque muſſitans, varia obſtinate appetens, ſano tamen judicio, & memoria firma.

Pulſus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor præter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque præcipue cum tinnitu valido, continuo. Somnus noctu bonus videbatur: interdiu, cum dormire videretur, ſomnum tamen ſe capere negavit. Vires non valde dejectæ, cum & facile ſe converteret, corpusque erigeret, & in lecto ſederet: quin & extra lectum eſſe poterat. Continuam inappetentiam, oris guſtum non amarum, attamen pravum ſemper queſta eſt. Cæterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhœam toto fere tempore, quo apud nos decu-

cubuit, patiebatur, quam inde ab aſſumpto extra Noſocomium purgante ortam continuo perſtare ajebat. Alvus quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere cœpit.

Die 13 Junii, cum & præcedentibus diebus, eoque ipſo die paulo melius valere exiſtimaretur, etſi toto tempore, quo apud nos fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quædam earum acceſſio facta videretur; cumque ejus diei hora tertia pomeridiana & medicamentum propinatum alacriter hauriret, & apte prompteque reſponderet, ac erecto ſederet corpore, elapſo horæ quadrante, dum in latus ſe convertit, repente moritur.

Cum ipſemet eo die ob adverſam valetudinem domi detinerer, atque idcirco ſectioni, uti alias ſolebam, intereſſe non poſſem, Cl. D. Joannes Philippus Ritter Bambergenſis Franco, dignus praeclaro genitore filius, qui ſuperato multiplici tædio tempus fere omne penes lectos ægrorum in perdiſcendo morborum diverſiſſimorum genio, modoque medendi exegerat, cadaver cum aſſiſtente chirurgo ſecuit, & ſectionis hiſtoriam, ut ſequitur, mihi tradidit.

Collum, dorſum, & humeri livebant; abdomen tactu molle. Margines locorum veſicantibus tentatorum gangrænoſi. Dura mater cranio ſolito firmius adhæſit: vaſa piae matris multo ſanguine infarcta: ſubſtantia cerebri valde compacta, ejusque medulla pluribus, quam alias, punctis ſanguineis diſtincta. Plexus choroidei ſanguine turgebant. In dextro ventriculo ſuperiori ſolito plus aquæ continebatur. Apophyſis clinoidea poſterior ſiniſtra erat ſcabra. Pulmo ſiniſter ſolito flaccidior per membranas cum pleura, & diaphragmata undique cohæſit. Hepar, lien, pancreas in ſtatu naturali inveniebantur. Vaſa coronaria ventriculi ſanguine multo re-

pleta. inteſtinum cœcum, colon incipiens, & meſenterium inflammata deprehendebantur. In meſenterio repertum fuit *ulcus cancroſum* cum initio inteſtini coli communicans, & in illud materiem amurcoſam, pultaceam, fœtidam effundens. Margines concavi renum erant ſolito ampliores, profundiores, & laxiores: reliqua ſecundum naturam fuere.

Quod ad cohæſiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quæ nullum in reſpirando impedimentum fecere, non eſt, quod noſtram admirationem mereatur, cum id & aliquoties a nobis, & aliis quam frequentiſſime fuerit obſervatum. Notatu dignius eſt, quod inteſtinorum pars quædam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febri, caloreque unquam quereretur. Ulcus menſenterii in colon apertum, quodve, qui diſſecuit, *cancroſum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus conſtat. Colluvies putrida in inteſtinis diu collecta, ni & tempeſtive, & apta via eliminetur, febris petechialis & communiſſima cauſa eſt, & inflammatione, abſceſſu, gangræna inteſtinorum præcipue, ſed etiam vicini meſenterii, cerebri, & pulmonum &c. occidit, ſi ea in ſanguinem recepta ad haſce partes decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41 Annos nata, duodecim prolium mater a ſexennio menſtruis caret. Ab Anni quadrante abdomen intumeſcere, atque frequentibus infeſtari flatibus queritur.

Ante decem ſeptimanas prægreſſa per aliquot dies oris mucoſitate, dejectove appetitu, cholera corripitur: quæ vomitu rejiciebantur, bilioſa fuere. Dolor eo toto die in abdomine ingens. Die altero cholera nulla, at idem abdominis, qui pridie dolor,

minus

minus tamen tumeſcentis, ac unquam alias. Dolor hic ſenſim minutus per aliquod tempus evanuit. Exactis quatuor ſeptimanis bene valere videbatur, niſi quod abdomen per intervalla tumeret, tenſumque adpareret. Elapſo hoc tempore denuo cholera recruduit, qua poſt tres demum dies ceſſante ſanitas rediit, etſi minus integra, quam antea.

Cum die quarta Septembris ad nos deferretur, præcedentibus ſequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidiſſe: per octo dies ultimos quotidie ter, quaterve bilioſa, mucoſaque cum dolore totius abdominis vomuiſſe. Hunc abdominis dolorem per intervalla graviſſimum fuiſſe, exortumque a ſiniſtra regione lumbari extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Noſocomium in ſella portatili deferretur, alvus moveri cepit, jamque ſepties intra paucas horas dejecit. Abdomen tumet, doletque cum ſenſu exulcerationis ad attactum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla ejus tenſio. Inappetentia: calor nullos præter naturam: ſitis nulla, aut vix ulla. Pulſus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulſo eccoprotico, cui pauxilium camphoræ jungebatur, denuo aliquoties dejecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, & per intervalla exacerbabantur, ſic tamen, ut, niſi contrectata, eos facillime perferret. Borborygmi fere continui, & flatus permoleſti ſurſum, deorſumque erumpentes. Uſa eſt deinceps emulſis, oleoſisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulſus frequentes, exigui. Inappetentia, & os inſipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parcus. Alvus facilis. Fœtidiſſimæ, & coloris caſtanei, & aquoſæ fæces. Dolor ad atta-

ctum auctus in toto abdomine, urinæ difficiles, ſtrangurioſæ, colore laudabiles.

Die 12ma Septembris circa veſperam repente ejulat, de acerbo totius abdominis dolore, & ſuffocante reſpiratione queritur: pulſus frequentiſſimi, valde exigui: mentis præſentia. Elapſo unius horæ ſpatio quietior facta eſt, & circa mediam noctem mente conſtans moritur.

Cutis in hypogaſtrio pendula, rugoſaque fuit, qualis in iis ſolet, quæ frequenter peperere. Abdomen tumidulum, & prominens. Pinguedo multa ſub cute pectoris, & abdominis muſculos obſedit.

Diſſecto abdomine fœtidiſſima materies profluxit, coloris, & conſiſtentia ejusdem, quam alvo reddidit. Omnia inteſtina, & meſenterium inflammata erant. Peritonæum ubique fere inflammatum vaſa ſanguifera copioſiſſima exhibuit. Omentum inflammatum, & hinc inde gangrænoſum. Inteſtinum ileum, quo loco in cœcum inſeritur, tractu quatuor digitos transverſos longo anguſtum, ſphacelatum, & foramine tres fere lineas amplo pertuſum. Inteſtini anguſtati cavitas perexigua. Parietes craſſiores ſolito, & hinc inde arroſi.

Veſiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, niſi perpauca, eaque glutinoſiſſima calculos obliniens reperiebatur.

Hepatis ſubſtantia magis, ac naturaliter ſolet, friabilis, dilutum colorem flavum diſſecta monſtravit. Reliqua juxta naturam ſe habuerunt.

Sectio hæc complurium obſervationum ferax demonſtrat denuo, inflammationem inteſtinorum adeſſe poſſe cum *febre vix ulla*, & *dolore exiguo*, idque frequentius fieri, ac communis opinio ferat.

Quod ſi doloris acerbitatem ex querelis, ejulatu, jactatione metiamur, conſtabit, hanc, de qua agi-

agimus, fœminam abdomine gravius non doluisse, etsi attactum paulo rudiorem non tulerit.

Confirmatur & hac, & aliis a Cl. Morgagnio recensitis historiis, dolorem colicum, pulsibus & urina bonis, per aliquot dies valde tolerabilem, subito letalem fieri posse. Ultimis enim diebus ægra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin & ex eodem Cl. Auctore, nostrisque nonnullis sectionibus constat, inflammationem intestinis alte insidere posse, etiam *nulla præsente febre*, dummodo eam non ex pulsu solum frequentiori, sed ex auctiori simul carnium colore definiamus, quem nostræ huic ægræ absuisse antea dixi.

Hinc moniti ab hoc Auctore prolati (L. III. epist. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento stabilitur, ita enim is ait: *quando cum aliis inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem, & acutam febrim in ægrotantibus deprehendes, jure quidem, meritoque credes rei medicæ auctoribus hæc duo inter præcipuas notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, si quando alterum, vel utrumqae horum aut abesse, aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut levem, neque gangrænam, & sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa præcessisse non videris.*

Signa ergo diagnostica inflammationis intestinorum a Boerhavio recensita, videlicet: *febris acuta continua, sitis ingens, calor magnus, pulsus durus, dolor igneus, urina flammea, debilitas subitanea* ad dignoscendam intestinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in ægra nostra multum conferebant.

Cl. Sennertus inter signa intestinorum inflammatorum urinæ suppressionem posuit; ægra nostra eandem parce, stranguriosеque misit.

Inter innumeras ilei, & colici doloris caufas æque frequens inteſtinorum inflammatio eſt, eaque, ut vidimus, non ſemper ſævis ſymptomatibus ſtipata, ſed ſubdola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affligens, ſed quæ nihilominus ægros non opinantes occidit, dum gangrænam & ſphacelum inteſtinis inducit.

Hanc in rem præclara quædam ſæpius laudatus Morgagnius ſcripſit, & quid Albertinus, & Valſalva hoc in caſu factitarint, diligenter expoſuit. Uterque, uti in initio venæ ſectionem non reprobabant, ita morbo vigente, & jam progreſſo ab eadem abſtinebant. Rationem non addidere, ſed obſervationem, citius videlicet ægros mori detracto ſanguine, ſed & mori non detracto, ſerius tamen. Hoc in caſu ab omni eo ſollicite abſtinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His ſtantibus, uti vanum auxilium in exiguis juſculorum oleoſorumque doſibus quæreretur, ita inutilia fore quæcunque alia medicamina arbitror, & ignominiam præſtantiſſimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum exiſtimo, ubicunque alvus pertinacior, nec enematibus, nec mitioribus, & forma liquida exhibitis purgantibus auſcultat, dumque rebus ita ſe habentibus ad oleoſos hauſtus, ad juſcula tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis, cum remediis abſtinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum, doſes; Neutiquam improbo, quæ a claris in arte viris & obſervata, & uſu comprobata, leguntur, etſi ab hac nobis laudata methodo aliena ſint.

In curando ileo plurimum intereſt, ut mali cauſa detegatur, qua ignorata empiricum eſt, quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque eſt, eaque, quæ variis, iisque perſæpe oppoſitis remediis utitur. Verum ſi in ullo unquam morbo obſer-

ſervandus is canon eſt, *non eſſe ab medico nocendum, ubi is prodeſſe nequeat*, id profecto in ileo ſanando obtinet, ubi obſcuræ mali cauſæ nullam medico agendorum notitiam ſuppeditant. Malim ego cum egregio Valſalvæ præter exiguam olei e dulcibus amygdalis preſſi quantitatem ægro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi cauſa fugerit, aut ea talis ſit, quam validius aggredi ſine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in ejusmodi caſu otioſus ſpectator eſſe, quam cauſæ ignarus ea moliri, quorum me poſtea ſecto cadavere pœniteat. Juſculum tenue pulli vel ſolum, vel cum oleo amygdalino exiguis doſibus, atque ita exhibitum, ut æger nil vel ciborum, vel potulenrorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei cauſis directe prodeſt, &, ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodeſſe poteſt, non nocet. Aſſerti veritas ex perpenſis frequentioribus ilei cauſis patebit.

Hauſtus oleoſos præ aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti ſumus. Binis hoc Anno vicibus alvus pertinaciter clauſa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico, & incurabili, ſed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, & ſpasmo pertinaci inteſtina alicubi locorum ſtringente. Purgantia varia, acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerrima nil profecere. Imminebat in una (utraque enim ægra juvencula fuit irritabili ſupra modum nervorum ſyſtemate donata) vomitus ſtercoreus, cum aſſumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli hauſtus oleoſi cito alvum reſerabant.

Ægra noſtra ſtercorea vomuit, etſi materies vomitu rejecta e tenuibus ſolummodo inteſtinis eſſet. Verum aliunde jam conſtat, vomitum ſtercoreum, ligato etiam ileo inteſtino in felibus & canibus, itemque ob herniam incarceratam conſtricto, non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27 Annorum a longo tempore ſanus, mane per duas fere horas validè riguit, ſubſequente calore intenſo. Circa meridiem dolor pungens partem poſteriorem lateris dextri infra ſcapulam invaſit. Reſpiratio difficilis: oppreſſio circa ſternum. Poſt meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora ejusdem lateris proceſſit, ibidemque fixus manſit, inter tuſſitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem venæ ſectio ipſi facta cum levamine doloris, & oppreſſionis. Nox inſomnis.

Die altero dolor punctorius ut pridie: oppreſſio pectoris magna: reſpiratio difficilior: lingua alba, atque in ejus latere dextro ulcuſculum aphtham referens. Hoc die in Noſocomium a medico, ut vocant; Aſſiſtente, meas, tunc graviter ægrotantis, vices obeunte, ſuſceptus eſt. Pulſus plenus, celer, durus. Facta venæ ſectio ℔. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppreſſio minor: pulſus fortis, plenus, valde durus: reſpiratio difficilis: facta iterum venæ ſectio unc. X. cruſta phlogiſtica admodum craſſa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venæ ſectio unc. VI. ſanguis ſemper idem.

Die quinto nulla emendatio. Venæ ſectio unc. X. A meridie alvus quinquies ſponte mota eſt.

Die ſexto ſupervenit mane dolor pungens lateris ſiniſtri, totam occupans plagam, quæ tertiæ coſtæ veræ, & primæ ſpuriæ, numero a ſuperioribus ducto, interjacet. Hypochondrii ejusdem mollis portio æque dolere cepit, dolore ad attactum aucto. Oppreſſio pectoris ingens: reſpiratio difficillima. Pulſus plenus, durus, celer. Venæ ſectio ℔. 1. Applicatum loco dolenti veſicans eſt.

Die

Die ſeptimo dolor lateris nullus amplius, ſed oppreſſio pectoris aucta: anxietas ingens: reſpiratio ſolo abdominis motu peracta. Pulſus minus fortis.

Die octavo reſpiratio adhuc difficilior, maxime anheloſa; omnia peſſima. Eodem hoc die mors.

Decima octava poſt mortem hora ſectum cadaver eſt: aperto thorace pulmo uterque ad latera, & verſus dorſum, item cum diaphragmate ſat firmiter mediante pſeudomembrana, eaque craſſa, alba, lardacea nectebatur. Membrana hac lamellatim ablata, ſubjacens pleura ſana reperta eſt.

Pulmonis dextri ſubſtantia inflammatiſſima, duriſſimaque erat, & fruſtula plura aquæ injecta fundum illico petebant. Siniſter vero hinc inde tantum inflammatus eadem, licet minus craſſa, pſeudomembrana pleuræ cohæſit. Membrana hæc ut plurimum digiti craſſitiem æquabat, illi, quam per totum morbi decurſum in ſuperficie ſanguinis emiſſi vidimus, ſimillima. Seri flavi paulo conſiſtentioris circiter libra in cavo dextro thoracis collecta, pus, aut potius *puriformem* materiem referebat. Liquor pericardii quantitatem ſolitam vix non excedebat. Cor magnum: vaſa cordis turgida, quaſi injecta. Venæ cavæ initium polypoſa concretio replevit.

Abdomen diſſectum inteſtina tenuia, ileum præcipue, & jejunum, partim ſumme inflammata, partim gangræneſcentia monſtrabat: hinc inde inteſtina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Inteſtinorum quoque craſſorum pars, meſenterium vero totum inflammata fuere. In cavo abdominis *puriformis* pariter materies, ſed paulo conſiſtentior illa, quæ in thorace reperta eſt, ad unc. VIII. circiter effuſa erat. Hepar ſanum pſeudomembrana, multo licet tenuiori, circumveſtiebatur. Lobus hepatis medius ope ejusdem membranæ ſpuriæ ventri-

culo

culo jungebatur. Lien ſanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes ſani.

Sectio hæc inteſtina inflammata, partim vero jam gangrænoſa, item meſenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis ſigna unquam apparuerint, ſi dolorem hypochondrii ſiniſtri, auctum, ſi ea plaga contrectaretur, & die primum ſexto totius morbi ſupervenientem excipias, qui etiam ipſe die ſequenti evanuit.

Tranſitum pleuritidis in peripneumoniam Hippocrates, ſuffragante ipſi experientia, jure damnat. Pleuritidem in peripneumoniam abiiſſe die ſeptimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum ſymptomatum augmento* diſparuit, reſpirationis præcipue, oppreſſionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, quæ pus ex parte ſimulabat, ex parte vero in membranas coivit, viſcera aut connectentes, aut obtegentes, ea ipſa videtur eſſe, quam emiſſo ſanguine, atque in patina aſſervato, *cruſtam phlogiſticam* appellant; hæc enim mala criſi per ultima exhalantia vaſa in ea corporis cava ſubinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo eſt, cum in anginis toties contingat, ut tonſillæ inflammatæ materiem phlogiſticam confertim dimittant, quæ mox in membranam eas partes obveſtientem inſpiſſatur, aut ſuppurationem mentitur; inde eſt, quod, qui frequentius anginoſi fuere, mirentur, ſe poſt tot ſuppurationes tonſillarum his tamen partibus adhuc *integris* gaudere.

EX-

EXCERPTA EX NECROLOGIIS.

NOSOCOMII AD S. S. TRINITATEM.

Cum Medici ordinarii in Noſocomio S. S. Trinitatis provinciam ſubiveram, id inter alia operam dedi, ut, quæ de ſtatu Noſocomii præterito me edocerent, evolverem.

Hæc inter necrologia reperi paucis abhinc annis conſcribi cœpta.

In Necrologiis his ſumma ſuſceptorum ſingulo menſe, mortuorumque reperitur; inde majorem, minoremque morborum quovis Anni tempore copiam collegi, etſi probe ſciam, hac methodo morborum numerum quovis menſe graſſantium non exacte ſtabiliri; manente enim eodem lectorum numero, ſi qua tempeſtate & plures ſimul, & diuturniores graſſentur morbi, pauci dato tempore ægri numerabuntur, cum ob morbos diuturniores, qui ſuſcepti ſunt, diutius retineantur, aliosque interim ab hoc beneficio excludant.

Id præterea ſcire convenit, ægros non paucos rebus jam conclamatis huc deportari, quosdam, ut primum ſuſcepti fuerint, exſpirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miſerrimum quemque præ omnibus aliis dignum exiſtimemus, qui in Noſocomium ſuſcipiatur.

Alia eſt apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos maligna detinuiſſe febris dicetur, aut enecuiſſe. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum hujus per tot annos Noſocomii medicum, erro-

rem tam turpem erravisse, ut eas febres in classem malignarum rejecerit, quas communior praxis a malignitate absolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletæ sectorum cadaverum descriptiones quas hæcce necrologia referunt? mallem sane accuratas; hæ cum deficiant, incompletis contentemur, modo de earum veritate constet, quamadmodum certo constat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum historia, dummodo id, utut exiguum, nostraque attentione minus dignum videatur, ipsius naturæ semper veridicæ opus esse demonstretur.

Sagax medicus, & observationum amans, quibus suam & originem, & incrementa omnis genuina medicina debet, probe sciet, nullam observatiunculam, utut aut prætervisam, aut nullius habitam momenti ita vanam esse, ut suam symbolam ad ampliandos artis limites non conferat. Sciet is minutissima quæque, de quibus ipsum naturæ vox edocuerit, suos in usus convertere, optime gnarus, ea non fortuito, cœcove casu, sed æque ex immutabili, æternaque lege, qua totum hoc universum gubernatur, proficisci, quam grandia illa naturæ molimina, quæ indoctorum etiam oculos feriunt.

Non possum hoc loco, etsi minus fortasse ad propositum faciat, quid de non paucis observationum collectoribus sentiam, reticere: esse videlicet, qui tantummodo insolita, mirabilia, & rara colligant, quive ea, quæ singulo fors sæculo bis eveniunt, atque merito monstra audiunt, omni sollicitudine venentur, dum interim mala illa quotidiana, quibus miseri affligimur, tanquam attentione curatiori indigna, sicco, ut ajunt, pede pertranseunt. Hos, dum insuetis inhiant, & procul positis, obviorum contemptores, medicinam fere semper inutilem, & haud raro periculosam in morbis vulgatissimis factitare necessum est.

Quemadmodum igitur hæcce rariora negligere haud convenit, ita omnis danda opera eſt, ut morborum vulgarium genius, & quæ illorum ad ſe invicem ratio, quisque ad diverſa, quibus oriuntur, vigent, emoriuntur, tempora reſpectus ſit, quis unius in alterum tranſitus, complicatio &c. exacte perноſcatur.

Collectio omnium conſtitutionum epidemicarum hucusque deſcriptarum, & emolumentum afferret arti, quo inſignius haud datur, & collectoris nomen faceret immortale. Sed, unde digreſſi ſumus, redeamus.

Necrologium Anni 1761 (antiquiora enim non reperi) exhibet ægros per anni decurſum ſuſceptos 1056

Quos inter viri fuere	547
Fœminæ	509
Mortui inde ſunt	120

Hoc Anno Ver maxime letale fuit; longe minus Æſtas, & Autumnus, quamvis æſtate plures numero vigerent morbi. Autumnus morbos non ſolummodo minus letales, ſed & pauciores numeravit. Hyems morborum paucorum, ſed æque propemodum, ac Ver letalium ferax.

Proportio mortuorum ad ſuſceptos proxime eſt, ut 1. $8\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam Februarii ſequentia notantur: *Mortuus eſt in tympanitide, cujus abdomen, immenſam in molem extenſum, in ſectione monſtrabat ſeri vix libram, inteſtina vero præter omnem modum expanſa, ac ſimul quoad ſtructuram ad digitum usque craſſa, inflammata, & ſphacelata.*

Die 3tia Martii mortuus eſt ex luxatione vertebrarum lumborum, & paralyſi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monſtrabat, cum ſphacelo viſcerum abdominis, præſertim veſicæ.

Die 5ta Septembris fœmina ex febri ſemi-tertiana,

&

& tandem ſuppurato meſenterio periit. Febres ſemitertianæ ex putridarum, malignarum, familia, a colluvie prava primarum viarum oriundæ, tandem viſcerum abdominalium abſceſſus, gangrænam, ſphacelum inducunt.

Die 14ta Octobris periit ex metaſtaſi ad pectus, poſtquam febrim mali moris remittentem ſuperavit.

Obſervationes meæ complures docent, in febribus bilioſis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perverſe tractato, multum provecto, emeſi aut neglecta, aut, ubi neceſſe fuerat, non repetita, materiam morbi ex ſyſtemate gaſtrico ad vias ſecundas traductam ad pectus decumbere, tuſſim continuam, & ſibiloſam, difficilem, ſtrepentemque reſpirationem facere; ubi incidentibus, ſtibio, kermete, veſicantibus, radice arnicæ ſpes tota ſalutis reponenda.

Anno 1762. ſuſcepti ſunt 1030
Mortui 87
Proportio mortuorum ad ſuſceptos ferme
ut . . . . 1. $11\frac{2}{10}$

Quæ ægrorum quovis menſe copia fuerit, quæve morborum letalitas, ex Necrologio hujus Anni non conſtat. Menſes tamen Aprilis, Majus, & Junius præ reliquis perniciem attulere.

Menſe Januario hujus anni periit quidam ex febre maligna, retrogreſſa parotide. Menſe ejusdem Anni Martio duo ex maligna febre, exſtante parotide occubuerunt. Ad diem quintam Auguſti: *periit in ſcirrho hepatis admirando cum ingenti tumore cyſtico, inſtar ſteatomatis pleno pinguedine capillis copioſis intertexta, ubi ſimul omnes partes abdominis ſcirrhoſæ erant.*

Menſe Decembri plures ex maligna febre periere, ac aliis menſibus.

Anno

Anno 1763. summa susceptorum non reperitur; mortui sunt 95

Inter susceptos ex febre maligna decubuere 193

Inde mortui 28

Inter mortuos periere ex dysenteria mensibus Augusto, Septembri, & Octobri grassante 9

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . 1. $6\frac{6}{7}$

Mortui dysenterici ad summam omnium mortuorum ut . . . . 1. $10\frac{5}{9}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut 1. 3

Plura funera per hyemem notantur, quam cæteris Anni partibus, eaque potissimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad diem 21mam Aprilis legitur periisse quidam, vel quædam *ex febre rheumatica maligna, in qua ad membra diversa tumores phlogistici statim sphacelati contingebant.*

Ad diem 3tiam Septembris periit *in ictero nigro chronico cum hydrope. Exenteratus monstrabat hepar ulcerosum, & corruptum, nec non mesenterium totum quoad glandulas scirrhosum.*

Anno 1764. summa susceptorum fuit . . 857

Mortuorum 63

Proportio defunctorum ad susceptos proxime ut. . . . . 1. $13\frac{1}{2}$

Inter hos fuere febre maligna affecti. . . 181

De quibus mortui 24

Proportio febre maligna defunctorum ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . 1. $7\frac{1}{2}$

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . 1. $4\frac{4}{5}$

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes mortuos ut . . . . 1. $2\frac{1}{8}$

Numerus ægrotantium multo minor ac prioribus tribus Annis. Autumno morbi paucissimi, & minime lethales. Ver paucioribus morbis, quam Æstas, pluribus quam Autumnus, sed utraque tempestate lethalioribus insigniebatur: hyems a vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6ta Aprilis æger, vel ægra periisse notatur *ex apoplexia post lethargum; in exenteratione se monstrabat abscessus in cerebello; & alter circa os petrosum, & tertius circa sinus laterales ita, ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.*

Ad diem secundam Novembris hæc reperiuntur: *periit in hemicrania chronica ex tumore cystico ovum columbinum æquante supra sellam turcicam, & nervum opticum sito, in exenteratione reperto.*

Anno 1765. summa susceptorum . . . 903

Mortuorum 87

Inter hos fuere febri maligna affecti . . 162

Inde mortui 33

Proportio omnium mortuorum ad susceptos proxime ut . . . . 1. $10\frac{2}{5}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad eos, qui ex eadem decubuere proxime ut . . 1. 5

Proportio maligna laborantium ad omnes ægros proxime ut . . . . 1. $5\frac{1}{2}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . . 1. $2\frac{7}{11}$

Vere funera plura, quam Æstate, at morbi multo pauciores. Autumno morbi æque multi, ac Æstate, sed mortes plures. Hyeme ægrorum copia eadem ac vere, sed paulo minor mortuorum.

Ad

Ad diem octavam Januarii leguntur sequentia: *allata statim mortua est, & in exenteratione reperta est magna quantitas seri purulenti in abdomine ex abscessu rupto intra membranas ventriculi sito, & perforatione totius structuræ ejusdem.*

Ad diem decimam ejusdem mensis: *periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo: in exenteratione repertus pylorus cum parte duodeni scirrhosus, & cancrosus. Cystis fellea semi-cartilaginea loco bilis continens serum album.*

Ad 20mam Martii: *periit in asthmate ex dilatatione immensa cordis, & polypo in dextro ejusdem ventriculo magno, cum extravasatione seri in dextra cavitate pectoris librarum quatuor.*

Ad diem 7mam Julii, *periit post hæmitritæam facta suppuratione mesenterii, & colliquatione.*

Ad diem 18vam Septembris: *in febre mali moris remittente cum supervenientibus parotidibus.*

A diem 4tam Novembris: *periit in febre lenta ex scirrhoso tumore cystico, magnitudine capitis humani in dextra parte abdominis se adnectente ad ovarium, & musculum psoam, continente materiam purulentam caseosam hinc inde pilos habentem.*

Tum in hoc, cum & in aliis Necrologiis non infrequens mentio fit mortuorum in febri maligna *superveniente apoplexia.*

Anno 1766. summa susceptorum fuit . .	1057
Mortuorum	69
Inter hos fuere febri maligna affecti . .	117
Horum quatuor habuere petechias, quinque vero miliaria alba. Febri maligna periere .	14
Proportio mortuorum ad susceptos proxime ut	1. 15$\frac{7}{23}$
Proportio eorum, qui febri maligna laborabant, ad omnes ægros proxime ut . .	1. 9

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes maligna laborantes ut . . . . 1. $8\frac{5}{14}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos proxime ut 1. 5

Vere morbi pauciores, quam aliis Anni partibus, at funera multa: pauciſſimas mortes numeravit Æſtas, etſi morbis quam plurimis infeſtaretur. Hyems maxime lethalis fuit, etſi morbos haud multo plures, ac Ver habuerit. Autumno pauciores, quam Æſtate morbi, plures vero, quam Hyeme, & vere reperiuntur, non multum lethales.

Ad diem 20mam Jan. habentur ſequentia: *periit in fractura cranii, nimirum in oſſe bregmatis ſiniſtro usque ad ſuturam coronariam, & dextro ad orbitam oculi, usque cum extravaſatione ſanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapſu accepta.*

Ad diem 2dam Julii: *periit in hydrophobia hora poſt ſuſceptionem in Noſocomium vigeſima quarta, morſus die 15ta menſis præteriti.*

Ad diem 12mam Auguſti: *periit in febre rheumatica, facta depoſitione vehementi ad fauces & linguam intra paucas horas ſuffocante.*

Anno 1767. ſuſcepti	1017
Mortui.	78
Inter hos fuere febri maligna affecti	
Sine exanthematibus	93
Cum miliaribus albis	12
Cum petechiis	5
Summa	110
Ex his mortui	16

Proportio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut . . . . 1. $13\frac{1}{26}$

Proportio maligne decumbentium ad omnes ægros fere ut . . . . . . 1. $9\frac{31}{11}$

Pro-

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut . . . 1. $6\frac{7}{8}$

Æstate morbi plurimi, sed parum lethales: paulo pauciores Autumno, sed maxime funesti: Hyeme adhuc pauciores, quam Autumno, uti & vere proximo; sed eadem mortuorum ad ægros proportio reperitur, quæ per Autumnum obtinuit.

Ad diem 25tam leguntur sequentia: *periit in ictero nigro ex scirrho sphincteris vesiculæ felleæ cum sphacelatione hepatis, & ex lusu inordinato naturæ; viscera enim tam pectoris quam abdominis in situ mutata erant, ut hepar in sinistra parte reperiretur, & reliqua &c.*

Ad diem 26tam: *periit in febre lenta ex obstructione lienis, & omnium glandularum abdominis, simul multis hydatidibus & hydrope pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritonæum scirrhosum ad digiti majoris crassitiem.*

Ad 12 Augusti: *senicula periit in ictero chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulcerosam, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrhosum, vesicula fellea simul scirrhosa, callosa, & cartilaginosa.*

Ad 3tiam Novembris *apoplexia ex casu: post mortem inventa fractura a sutura lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in cerebello, & ruptura duræ matris anterius ad os frontale, ut cerebrum transiret: totum cerebrum simul impletum sanguine extravasato.*

Anno 1768. suscepti	1066
Mortui.	83
Ex febre maligna decubuere.	
Sine exanthematibus.	115
Cum petechiis	1
Cum miliaribus albis.	4

Summa omnium maligne ægrotantium fuit . 120
Inde mortui 17
Proportio mortuorum omnium ad susceptos proxime ut . . . . 1. $12\frac{8}{9}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros ferme ut . . . . 1. $8\frac{5}{6}$
Ratio omnium ex febre maligna mortuorum ad omnes universim mortuos ut . . . 1. $4\frac{15}{17}$
Sive proxime ut 1. 5
Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . . 1. 7.

Vere, & Autumno inter ægros non plurimos plurima funera; mensibus Julio & Junio inter plurimos ægros pauci periere, pauci itidem per Hyemem mortui, paucique ægrotarunt.

Ad diem 17mam Junii hæc notantur: *periit in ictero chronico nigro: in exenteratione inveni hepar, collum vesiculæ felleæ, mesenterium, & receptaculum chyli scirrhosum, & corpus integre emaciatum; atque bilis loco in vesicula fuit sanguis nigerrimus.*

In lectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcosam, quæ primo aspectu, antequam pauxillum bilis charta bibula exciperem, sanguinem nigerrimum mentiebatur, etsi fors sanguinem nigerrimum reapse viderit, qui cadaver secuit.

Ad diem 20mam: *periit in vomitu chronico ex magno scirrho pancreatis, & ejusdem concretione cum ventriculo, atque hepate obstructo, & copiosis abscessibus obsesso.*

Anno 1769. suscepti 1133
Mortui 75
Febri maligna laborarunt sine efflorescentiis. . 58
Cum petechiis. 6
Cum miliaribus albis 3
Cum variolis confluentibus. 1

Sum-

Summa maligne ægrotantium. 68
Inde mortui 21
Ratio mortuorum ad susceptos fere ut . 1. $15\frac{1}{3}$
Ratio maligne ægrotantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $16\frac{11}{17}$
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . 1. $3\frac{5}{21}$
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes universim mortuos ut . . . . . . 1. 3^{4}

Morbi plurimi per Æstatem: mense Junio vergente febres malignæ ingrediebantur, quæ mense Augusto ad ακμην pervenerunt: pleraque illius mensis funera ex ea febri contigere. Morbi vere, & Autumno ferme æquales numero, & morbis æstivis pauciores: vere plura funera, quam quocunque alio Anni tempore, eaque potissimum ex infirmitatibus chronicis, phthisi, hydrope &c. &c. dein Autumno. Hyems salubrior ac aliæ Anni partes.

Ad Diem 12mam habetur: *periit in cachexia icterica. Exenteratio monstrabat hepar valde magnum, durum, flavo-rubrum in substantia, cum extravasatione seri flavi in pectore, & abdomine.*

Anno 1770. suscepti fuere 1233
Mortui 73
Febri acuta laborarunt 92
Cum petechiis 9
Cum miliaribus albis. 7
Cum scarlatina 2

Summa omnium maligne laborantium . 104
Inde mortui 24

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut . . . . 1. $16\frac{9}{10}$
Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros, fere ut . . . . 1. 11 $\frac{9}{10}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . . . . 1. 4 $\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . 1. 3 $\frac{1}{24}$

Plurimi morbi per Æſtatem, & in principio Autumni, ſed omnium minime lethales. Menſe Novembri, & Decembri pauciores, ſed magis lethales: vere pauciores quam Æſtate, & Autumno, ſed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febre maligna.

Ad diem octavam Januarii leguntur ſequentia: *periit in aſcite: in extenteratione inventum eſt hepar ſcirrhoſum, vix non cartilaginoſum, & ultra* 40 *menſuræ aquarum in abdomine.*

Ad diem decimam ſeptimam Februarii: *periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar ſcirrhoſum, & ſteatomatoſum magnitudinis ultra* 20 *libras pendens.*

Ad diem 20mam Martii: *periit in aſthmate ſicco: in exenteratione reperti ſunt pulmones pleuræ adhærentes, & ex integro ſcirrhoſi cum corde præter naturam magno.*

Ad diem 28vam: *periit in aſthmate ſicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohæſio, cum empyemate magno* (abſceſſu) *rupto ad cavitatem thoracis.*

Ad diem 12mam Maji, *periit ex caſu ex alto, paralyſis corporis inferioris ex fractura, & luxatione vertebræ ultimæ thoracis.*

Ad diem 2dam Junii: *periit in ictero nigro ex ſcirrho hepatis, & calculis veſicæ felleæ: in exenteratione inventum hepar jam putridum & gangrænoſum, & calculi in inteſtino duodeno.*

Anno 1771, fuere ſuſcepti. . . . 1216

Mor-

Mortui	100
Maligne laborarunt absque efflorescentiis .	305
Cum petechiis	35
Cum miliaribus albis	6
Cum scarlatina	2
Summa	348
Inde mortui	45

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos fere ut . . . . 1, $12\frac{1}{5}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut . . . . 1. $3\frac{1}{8}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes ex eadem decumbentes ut . . . 1. $7\frac{11}{15}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos ut . . . . . 1. $2\frac{2}{9}$

Ab Aprilis initio ad principium Novembris morbi plurimi fuere, vere maxime lethales, minime Æstate. Hyems minus lethalis, quam Ver, & magis, quam Æstas. Majus omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27mam Januarii habentur sequentia: *suscepta est cum pernionibus parum sphacelatis: mox a susceptione spasmo cynico, & motibus convulsivis correpta periit.*

Ad diem 2dam Aprilis: *periit in fractura, & luxatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14tam Aprilis: *periit ex febre maligna, & ingentibus parotidibus suffocatus.*

Ad diem 24tam Julii: *periit ex sphacelo faciei ex diathesi scorbutica.*

Ad diem 30mam: *periit ex spasmo cynico & convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasatio sanguinis ad unciam in basi cranii.*

 Ad

Ad 16tam Septembris: *periit convulsus in tetano ex concussione spinæ dorsi.*

Ad 29nam: *post febrim malignam facta remittens perniciosa: in paroxysmo convulsionibus stipato periit.*

Ad diem 10mam Novembris: *periit in asthmate ex aneurismatica dilatatione cordis cum polyposis cartilagineis concretionibus.*

Ad 29nam Decembris: *periit in asthmate sicco, convulsivo: in exenteratione pulmones reperti scirrhosi.*

Anno 1772. suscepti	1305
Mortui	79
Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt	352
Cum petechiis	27
Cum miliaribus albis	8
Summa	387
Inde mortui	33
Ratio mortuorum omnium ad susceptos fere ut	1. $16\frac{1}{2}$
Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut	1. $3\frac{2}{5}$
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut . .	1. $11\frac{8}{11}$
Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes universum mortuos fere ut . . .	1. $2\frac{4}{11}$

A principio Anni ad finem usque omnia propemodum funera febris maligna dedit. Morbi plurimi ab initio Maji ad finem Octobris, paucissimi mensibus Novembri, & Decembri. Hyems adulta, totumque Ver maxime lethale, minus Æstas, minime Autumnus.

Anno 1773. suscepti	1176
Mortui	63

Cum

Febri maligna sine efflorescentis laborarunt 109
Cum petechiis 5
Cum miliaribus albis 1

Summa 115

Inde mortui 13

Ratio mortuorum omnium ad omnes susceptos ut . . . . 1. $18\frac{2}{3}$

Ratio maligne laborantium ad omnes universim ægros ferme ut . . . . . 1. $10\frac{1}{5}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui eadem laborarunt ut . . . 1. $8\frac{11}{13}$

Copia morborum Vere, & Æstate par, at dispar lethalitas: maxime enim lethale Ver fuit, ubi pleræque mortes ex febribus acutis contigere: dein Autumnus: demum Æstas: Hyeme magna salubritas.

Ad diem 9nam Septembris habentur sequentia; *postquam acutam, & dein remittentem bis superavit, repente moritur. In exenteratione summa flacciditas præsertim cordis, & parva sphacelatio ventriculo reperta est.*

Ad diem 10mam Octobris: *periit in marasmo, & ictero nigro, in exenteratione repertum est mesenterium & glandulæ ejusdem vix non cartilagineæ, atque vesicula fellea calculis plena.*

Anno 1774. suscepti fuere 992
Mortui 58
Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt 65
Cum petechiis 8
Cum miliaribus albis 3

Summa 76

Inde mortui 11

Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut . . . . 1. $17\frac{3}{29}$

Ra-

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros ut . . . . I. $13\frac{1}{10}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes qui ex eadem decubuere, ut . . . I. $6\frac{10}{11}$

Ratio mortuorum ex febri maligna ad omnes mortuos ut . . . . I. $5\frac{4}{15}$

Vere plures morbi, & magis lethales: pauciſſimi per Æſtatem, ſed lethalitate haud inferiores; plures Autumno quam Æſtate, attamen rarius perniciosi: Hyems ſalubris.

Ad diem 21mam Februarii habentur ſequentia: *periit in aſthmate convulſivo poſt colicam pictonum.*

Anno 1775. ſuſcepti fuere 1206

Mortui 63

Ratio mortuorum omnium ad ſuſceptos ut I. $19\frac{1}{9}$

Quot ægri febre maligna laboraverint, atque ex ea mortui hoc anno ſint, in catalogo non reperitur.

Ab initio Maji ad finem Septembris morbi multi, non tamen multum perniciosi: adulto Autumno, Hyeme, & Veris initio minor morborum copia, ſed inde frequentior pernicies.

Quod ſi numerus omnium per 14 annos in Noſocomio mortuorum comparetur cum numero omnium per eosdem Annos ſuſceptorum, erit ratio media mortuorum ad ſuſceptos proxime ut . . . . I. $14\frac{3}{7}$

Ratio media mortuorum ex febre maligna ſpatio 12 annorum ad omnes per totidem annos maligne laborantes proxime ut I. $7\frac{1}{10}$

Ratio media mortuorum per 12 annos ex febre maligna ad omnes univerſim per idem tempus in Noſocomio mortuos proxime ut . . . . I. $2\frac{19}{20}$

Inter 270 ægros ex febre maligna mortuos quatuordecim fuere, quibus parotides exſtabant, & quin-

quinque, quibus orta parotis ante mortem retrocessit.

Inter 298 fuere viginti & unus, qui *in febre maligna ex decubitu sphacelato periisse* leguntur.

Frequens mentio fit asthmatis lethalis ex hydrope thoracis, & pericardii.

Gibbosos quam plurimos phthisi, peripneumonia, asthmate, hydrothorace periisse in Necrologiis sedulo adnotatum reperitur.

Phthisicos quam plurimos, item hydropicos plerosque, eos præcipue, qui aquis intra thoracem collectis laborabant, mensibus Vernis periisse potius, quam alio Anni tempore eadem Necrologia constanter docent.

Modum insuper additum persæpe reperi, quo febres malignæ ægros jugulaverint: periere *convulsi*, *phrenitici*, *superveniente apoplexia*, *congestione facta ad caput hemiplegiam producente*, *cum parotide exstante*, *ingentibus parotidibus suffocati*, *parotide retrogressa*, *parotidibus interne gangrænosis*, *metastasi facta ad pulmones*, *facta depositione ad abdomen*, *decubitu sphacelato*, *locis vesicantium sphacelatis*.

Observatio constans, & Necrologia docent, quasdam Anni partes præ aliis perniciosas esse. Sic Ver pluribus funestari mortibus solet, ac quæcunque alia Anni pars. Intervallo non longo Hyems sequitur: utrumque hoc Anni tempus longa infirmitate detentis phthisicis, hydropicis &c. &c. lethum affert. Ver autem morbos quoque acutos adsciscit, ut & ex longis morbis, & ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia Veris ratio apud nos est, quam quæ apud Hippocratem descripta invenitur, qui L. 3. Aphor. 6. *Ver omnium Anni temporum saluberrimum, & minime lethale* asserit.

Observationes hæ aliorum quoque Süfsmilchii præprimis observationibus respondent. Verum alius tem-

temporum ordo ſtabilitur, ſi non lethalitatem, ſed numerum morborum diverſis Anni partibus regnannantium contemplemur. Æſtas morborum feraciſſima, ſed minime plerumque lethalium tunc primas tenet: hanc Autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, pauciſſimos Hyems.

Sed hic de eo ſermo ſit, quod ut plurimum obtinet; abnormes enim, hybridasque temporum conſtitutiones ſubinde dari monumenta medica abunde teſtantur.

